

**Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Katedra občanské výchovy a filosofie**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Významné kulturní památky Řep v kontextu
regionální historie**

Autor:	Simona Borlová
Vedoucí DP:	Doc. PhDr. Jan Županič, Ph.D.
Rok dokončení:	2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a všechny citace řádně vyznačila v textu. Veškerou použitou literaturu a podkladové materiály uvádím v seznamu literatury.

V Praze dne 16. listopadu 2009

.....

Poděkování

Na tomto místě bych v první řadě chtěla poděkovat vedoucímu práce Doc. PhDr. Janu Županičovi, Ph.D. za cenné rady, připomínky a podněty, které mi pomohly při zpracovávání daného tématu.

Dále bych chtěla poděkovat S. M. Konsolátě Mgr. Miroslavě Frýdecké a PhDr. Heleně Čížinské za poskytnutí potřebných materiálů a informací.

Velký dík patří mé rodině za podporu v celém mém studiu, zejména mé sestře Ing. Iloně Borlové za korektury textu.

ÚVOD	8
1. OBEC ŘEPY	10
1.1 Poloha a popis městské části Řepy	10
1.2 Původ názvu obce Řepy	11
1.3 Znak městské části Řepy	12
1.4 Historie Řep	12
1.4.1 Původní osídlení	12
1.4.2 Dávná historie obce	12
1.4.3 19. století a velké společenské změny v Řepích	13
1.4.4 Dění v obci během 20. století	14
1.4.5 Současnost	16
1.4.6 Pamětihodnosti	18
2. KOSTEL PANNY MARIE VÍTĚZNÉ NA BÍLÉ HOŘE	19
2.1 Popis kostelního areálu	19
2.2 Popis kostela a jeho interiéru	21
2.3 Bitva na Bílé Hoře	23
2.4 Události po bitvě na Bílé Hoře a vznik kaple svatého Václava	24
2.5 Osud kaple během Třicetileté války	25
2.6 Stavební rozvoj na Bílé Hoře na počátku 18. století	26
2.7 Obnovení kaple svatého Václava pro duchovní účely	26
2.8 Bělohorské bratrstvo a jeho činnost	27
2.8.1 Spor o dostavbu kostela Panny Marie Vítězné na Bílé Hoře	28
2.8.2 Členové Bělohorského bratrstva a jejich podíl na vzniku kostela	28
2.8.3 K otázce stavitele kostela Panny Marie Vítězné	30
2.8.4 Postupná dostavba kaplí a výzdoba kostela	31
2.9 Historie kostela v 18. a 19. století	34
2.9.1 Josefínské reformy	34
2.9.2 Znovuobnovení duchovní činnosti v kostele	36
2.9.3 Kostel Panny Marie Vítězné ve správě Břevnovského kláštera	36
2.10 Historie kostela ve 20. století po současnost	37
2.10.1 Od vzniku Československa po konec II. světové války	37
2.10.2 Druhá polovina 20. století	38
2.10.3 Změna duchovní správy a současné dění v kostele	40
2.11 Ikonografický popis kostela	40

2.11.1	Obraz Adorace Krista	40
2.11.2	Freska Příprava k bitvě na Bílé Hoře	42
2.11.3	Freska Bitva na Bílé Hoře	44
2.11.4	Freska Triumf církve	44
2.11.5	Ikonografický popis ambitů	45
3.	VELKÁ HOSPODA NA BÍLÉ HOŘE	48
3.1	Okolnosti vzniku kláštera	48
3.2	Založení kláštera zasvěceného Panně Marii vítězné	49
3.3	Působení servitů na Bílé Hoře	50
3.4	Klášter ve vlastnictví šlechticů a vznik zájezdního hostince	52
3.5	Osud zájezdního hostince v 19. století	53
3.6	Velká hospoda ve 20. století	54
3.7	Současnost	56
4.	KLÁŠTER SVATÉHO KARLA BOROMEJSKÉHO V ŘEPÍCH	57
4.1	Kongregace sester sv. Karla Boromejského	58
4.2	Historie kláštera	60
4.2.1	Vznik domova pro nalezence	60
4.2.2	Ženská trestnice v Řepích	63
4.2.3	Osud trestnice po II. světové válce	65
4.2.4	Nucený odchod sester boromejek a jejich internace	67
4.2.5	Klášter jako výcvikové středisko vězeňské stráže	68
4.2.6	Klášterní budova v rukou Výzkumného ústavu zemědělské techniky	69
4.2.7	Obnova kláštera po roce 1989	70
4.2.8	Současné dění v klášteře	71
4.2.9	Hřbitov Milosrdných sester sv. Karla Boromejského v Řepích	72
4.2.10	Václav Babinský	73
4.3	Kostel svaté Rodiny	75
4.3.1	Beuronské umění	76
4.3.2	Ikonografický popis interiéru kostela sv. Rodiny	76
5.	KOSTEL SVATÉHO MARTINA	79
5.1	Svatý Martin z Tours	79
5.2	Historie kostela svatého Martina	80
5.2.1	Vznik kostela	80
5.2.2	Stavební vývoj a přestavby	81

5.2.3. Rekonstrukce kostela sv. Martina v 90. letech 20. století _____	83
5.3 Ikonografický popis kostela sv. Martina _____	83
5.3.1 Interiér kostela sv. Martina _____	83
5.3.2 Řepský kříž _____	84
ZÁVĚR _____	86
POUŽITÁ LITERATURA _____	90
PŘÍLOHY _____	95

ÚVOD

Tématem práce jsou Významné kulturní památky Řep v kontextu regionální historie. Toto téma jsem si vybrala z několika důvodů.

V městské části Praha 17 – Řepy žiji od svého narození. Strávila jsem zde celé svého dětství a bydlím zde doposud. Proto jsem se rozhodla zabývat se jejich dějinami a dozvědět se něco více o místních stavbách a zdejším společenském životě. Kdybych před počátkem příprav na psaní této práce měla provést po Řepích nějakého návštěvníka a ukázat mu zajímavá místa, asi bych nevěděla jaká. Nyní je tomu jinak. Řepy vůbec nejsou jen nezajímavé šedé sídliště na okraji Prahy. Mým záměrem je tuto mylnou představu mnoha zdejších obyvatel a Pražanů vyvrátit. Řepy mají bohatou více než tisíc let starou historii, během níž vzniklo několik unikátních kulturních památek.

Hlavním cílem diplomové práce je naznačit stručný historický vývoj městské části Řepy, vybrat zde nejzajímavější místa a kulturní památky a vyprávět o jejich historii. Dále bych chtěla popsat stavební vývoj jednotlivých památek a zaměřit se na jejich architektonické zvláštnosti; nabídnout čtenářům ikonografický popis významných uměleckých děl, především cenných nástěnných maleb v kostele Panny Marie Vítězné a kostele sv. Rodiny. Připomenu jejich propojení s důležitými událostmi, které se zde odehrály, i významnými osobnostmi, které zde žili. Ráda bych také aby čtenáři získali představu o tom, jakou roli hrají tyto kulturní památky v kontextu současného dění a v životě řepských obyvatel.

Je mou snahou poskytnout čtenářům této práce co nejvíce komplexní informace nejen o vybraných pamětihodnostech Řep a načrtnout jejich historii, ale i současnou podobu této původně samostatné obce a nalákat je tak k její návštěvě. K tomu mají sloužit i fotografie ze současnosti, které tak doplňují výklad. Několik z nich pro ukázkou obsahují tištěné přílohy na konci této práce, další sada je k dispozici na přiloženém CD.

Byla bych velice ráda, kdyby má práce mohla sloužit jako podklad pro studium a další vzdělávání nejen studentů, ale i široké veřejnosti

Pokud by se tato práce stala didaktickým a faktickým podkladem pro práci pedagogů, pro výuku žáků a studentů nejen řepských ale i pražských a „pomohla“ by tak k vytvoření si vztahu ke svému místu bydliště a vzniku alespoň malé hrdosti a pocitu náležitosti k této „obci“, bylo by to naplnění mé ambice největší.

Na tomto místě je nutné ještě zmínit, že hledání a zpracovávání podkladů pro práci vůbec nebylo jednoduché. Ukázalo se, že prameny nejsou vždy stoprocentně spolehlivé, liší se např. v obsahu i dataci. Rozhodně není tedy snadné získat ucelené hodnověrné informace o historii, vývoji i současném životě Řep a zdejších památek.

Při svém hledání jsem využila všech dostupných možností k získání informací. Čerpala jsem nejen z uvedené literatury, ale také z rozhovorů a výpovědí místních obyvatel, mnichů a řádových sester a řepského faráře. Informace získané ústní cestou jsem se pokusila zaznamenat co nejdříve.

1. OBEC ŘEPY

1.1 Poloha a popis městské části Řepy

Městská část Řepy leží na jihozápadním okraji hlavního města Prahy. (Obrázek č. 1) Členitost zdejší krajiny rozděluje Řepy na dvě pomyslné části.. První severovýchodní část, zhruba ohraničená Karlovarskou ulicí, se nazývá Bílá Hora. Jedná se o západní část plošiny, která se táhne přes jižní část Břevnova až na okraj obce. Druhá jihozápadní část leží v kotlině na úpatí Bílé Hory. Rozloha Řep nebyla vždy stejná. Největší změnou bylo v roce 1939 připojení oblasti Bílé Hory k hlavnímu městu. Vesnice Řepy se stala součástí Prahy až 1. ledna 1968.¹ Samostatnou městskou částí jako Praha 17 jsou Řepy od 1. července 2007. Na území Řep žije podle posledního sčítání lidu 23 252 obyvatel a jejich rozloha činí 326 ha. Řepy dosahují do nadmořské výšky 320 až 380 m. n. m.

Obec Řepy je ohraničena významnými dopravními tahy – na severu Karlovarskou silnicí a na jihu Plzeňskou ulicí. Zde byla roku 1990 prodloužena tramvajová trať z vozovny Motol až na konečnou zastávku Sídliště Řepy. Praha 17 dále sousedí s Motolem, Předními Jivinami, Sobínem, Stodůlkami a Zličínem.

V současné době jsou Řepy neoficiálně rozděleny na starou původní část obce, v níž je zachován ráz vesnice a druhou novější, která je z velké části zastavěna panelovými domy a budovami pro občanskou vybavenost jako základní školy a obchody, pošta a policie. Reliéf krajiny byl touto výstavbou zcela změněn. Původně se zde nacházely rozsáhlé zalesněné bažiny a mokřiny. Ty byly postupně vysoušeny, lesy vykáceny a proměněny v pole a louky. Dnes zde rostou především nenáročné druhy rostlin a stromů .

Oblast obce patří do křídového útvaru s převládající horninou pískovce a opuky. Od její bílé barvy vznikl i název Bílá Hora. Vzhledem k hojnému výskytu pískovce a opuky byly tyto horniny celá staletí využívány jako stavební materiál, který byl finančně přístupný i místním obyvatelům.

Na území obce nenalezneme větší území se zelení či větší park. Většina dětských hřišť je součástí mateřských a základních škol. Místem klidu zůstává

původní zástavba městské části s klášteřem sv. Karla Boromejského a areál poutního kostela Panny Marie Vítězné na Bílé Hoře.

1.2 Původ názvu obce Řepy

Na první pohled se může zdát, že pátrání po původu jména obce je zbytečné. Ale opak je pravdou. Tato vesnice nedostala jméno od rostliny cukrové řepy², jak by se nezasvěceným mohlo zdát, a svědčil by tomu i fakt, že obec patřila do zemědělské oblasti. Název je nutné hledat hlouběji v historii a v etymologickém rozboru slova Řepy.

První zprávy o obci Řepy, které z určitostí můžeme doložit, jsou zmínky o vsi v opise zakládací listiny Břevnovského kláštera z 2. poloviny 13. století.³ V ní se poprvé setkáváme s názvem obce Zepy. V průběhu staletí se jméno ve svých tvarech měnilo, ale základ zůstal stále stejný.⁴ Od poloviny 19. století se název ustálil do podoby tak jak jej známe dnes.

Původ zaniklého slova zep nebo žep, můžeme hledat v příbuzných jihoslovanských jazycích a to ve slově kapsa.⁵ Slovo Řepy tedy pochází z etymologicky jiného významu. Cukrová řepa na našem území začala pěstovat o mnoho století později než obce vznikla.⁶

¹ Obec Řepy byla připojena k hlavnímu městu Praha spolu s dalšími obcemi zákonem č. 111/1967 Sb., o hlavním městě Praze. Zákon byl schválen 30. listopadu 1967 a nabyl účinnosti 1. ledna 1968.

² Správná je souvislost cukrové řepy s Řeporyjemi. V jazykovém slovníku najdeme, že „řeporyjem“ byl označován člověk, který ryl, nebo pejorativně také (např. z hladu nebo bídy) pojídal řepu. Slovo „řeporyj“ tedy označovalo původce nějaké činnosti, jako je tomu ve stavebně podobných slovech „světloň“ nebo „vlajkonoš“. Proto nelze pochybovat o souvislosti místního zeměpisného jména Řeporyje s řepou.

³ Srv. PROFOUS, A. Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny., s. 559.

⁴ V různých listinách se uvádějí různé tvary: ZEPY (13. stol.), ŽEPY (r. 1474), ZIEPY (r. 1541), ŘEPY (r. 1661), RŽEPI (r. 1684), RŽEPPY (r. 1708–1741). Oficiální jméno Řepy se používá od roku 1854. (Srv. HÁJEK, J. SVOBODA, J. Kniha o Řepích., s. 10.)

⁵ U nás dnes již zcela zaniklé slovo „žep“ je dosud živé u jihoslovanských národů. Ve slovinštině zní „žep“ v srbochorvatštině „džep“, v bulharštině „džep“ nebo „džeb“. V ruštině rovněž existuje slovo „džeb“. Ve všech uvedených jazycích pak slovo znamená česky kapsa.

⁶ Odborná zemědělská literatura poučuje o tom, že první zprávy o řepě pocházejí sice z 9. a 10. století, kdy se pěstovala (zpravidla červená na salát) na zahradách hradů a klášterů, v Evropě pouze v Itálii, ve Španělsku a ve Francii. Jako o krmivu zvířat píše o řepě až v 15. století Tadeáš Hájek z Hájku. Švédský přírodopisec, lékař a botanik Carl Linné ji popisuje ve svém díle Species plantarum v roce 1753. O prvním pokusu s pěstováním u nás se dovídáme až z roku 1770, zatímco skutečný rozvoj cukrovářství v Evropě nastal v oboru řepného cukru teprve ve třicátých letech 19. století. (Srv. KUBAČÁK, A. Dějiny zemědělství v českých zemích. Díl 1, Od 10. století do roku 1990.)

1.3 Znak městské části Řepy

Znak obce Řepy (Obrázek č. 2) se váže k významné postavě církevních dějin sv. Martinu z Tours. Uctívání tohoto světce patří mezi místní tradice. Byl mu proto zasvěcen i místní nejstarší kostel. Znak byl vybrán z několika návrhů. Jeho tvůrcem byl na počátku 90. let 20. století Vladimír Kadlec. Autorem konečného výtvarného ztvárnění byl Emil Konopásek.

Na červeném štítě se nachází zlatý tzv. řepský kříž⁷ z románského tympanonu⁸ kostela sv. Martina v Řepích. Na něj byly vloženy atributy sv. Martina: šikmo a špicí dolů položený meč přirozených barev přes nějž je přehozen stříbrný plášť.

Znak Řep byl schválen v roce 1993. Řepy mají také svůj prapor, který je tvořen třemi stejně širokými podélnými pruhy, nahoře zlatý (žlutý), uprostřed stříbrný (bílý) a dole červený.

1.4 Historie Řep

1.4.1 Původní osídlení

V období pravěku pravděpodobně nebyla oblast osídlena a nebo se žádné pozůstatky nedochovaly. JUDr. Jan Cerman, kronikář Řep z poválečného období, se sice zmiňuje o popelnicových polích a hrobech se skrčenci, ale ne zcela jasně podává informace o pravdivosti pramenů, z kterých čerpá. Oblast jihozápadní Prahy byla v pravěku hojně osídlena, přesto ale žádné konkrétní nálezy z Řep nejsou známy. Vysvětlení je poměrně jednoduché. Původně hodně vlhká a bažinatá půda nebyla vhodná nejen pro budování lidských sídel, ale také pro dochování pozůstatků působení pravěkých lidí.

1.4.2 Dávná historie obce

První doložené zprávy o původní vesnici Řepy se dozvídáme z dob založení Břevnovského kláštera. Roku 993 byl knížetem Boleslavem II. Pobožným založen

⁷ Viz Kapitola 5. 3. 2 Řepský kříž.

mužský klášter. Jak bývalo zvykem, dostal vznikající řeholní dům od panovníka půdu i s vesnicemi, mezi ně patřila i ves Řepy. Z dob středověku a raného novověku víme s určitostí jen velmi málo. Většina dochovaných údajů jsou záznamy sporů mezi majiteli, kterých se vystřídal velký počet, a dokonce došlo k rozdělení panství na dvě části.

„V roce 1543 se Řepy staly dědičným podílem Jiříka Lešenského z Dešenic. V letech 1562–1585 patřila část vsi statku Břve, potom přešla k Jenči a později k Červenému Újezdu. Avšak ne na dlouho neboť v roce 1598 byly Řepy vedeny pod správou hostivické rychty; pravomocně Hostivice náležely pod správu panství Červeného Újezda, jehož majitelem byl rod Žďárských ze Žďáru. Poslední potomek hrabě Eusebius Žďárský zemřel v roce 1670. Po jeho smrti přešly Řepy v držení jeho sestry Barbory Johannny provdané za hraběte Careto – Millesima. ... Tento majetek prodala hraběti Karlu Jáchymu Bredovi, který obě obce připojil k tachlovickému panství. V majetku rodiny Bredů zůstalo panství až do roku 1732, kdy přešlo do majetku potomkům knížecího rodu Toskánského.“⁹

1.4.3 19. století a velké společenské změny v Řepích

V 1. polovině 19. století byla ves ještě stále rozdělena na dvě části a každá z nich přiřčena pod jiné panství. Západní část obce s bělohorskou plání patřila k tachovskému panství, čítající dvacet popisných čísel a východní část se shodným počtem usedlostí spadala pod pražské purkrabství.¹⁰

Významnou změnou nejen pro Řepy, ale pro všechny obyvatele českých zemí, byl rok 1848, kdy došlo ke zrušení roboty a poddanství.¹¹ To znamenalo postupné vyvázání z povinné práce na majetku vrchnosti, ale také větší možnost samosprávy v jednotlivých obcích, což také znamenalo vytvoření si vlastních zastupitelstev v čele se starostou. Na řepskou samosprávu dohlíželo c. a k. hejtmanství na Smíchově.

Po několika relativně klidných letech od roku 1848 zasáhly české země a Prahu a její okolí obzvláště válečné útrapy. Roku 1866 během prusko-rakouské

⁸ Tympanon je označení pro trojúhelníkovou nebo segmentovanou plochu jako výplň štítu.

⁹ Cit. dle. HÁJEK, J. – SVOBODA, J. Kniha o Řepích., s. 16.

¹⁰ Srv. Tamtéž, s. 17.

¹¹ 28. března 1848 byl pod nátlakem bouří v habsburské monarchii vydán císařský patent, který rušil povinnou robotu poddaných. K úplnému zrušení došlo až v roce 1849. Tento krok přispěl k částečnému uklidnění venkova.

války¹² okupovalo hlavní město království pruská armáda. Ta plenila také okolí Prahy. Mezi řepským obyvatelstvem se strhla velká panika a lidé se začali schovávat v blízkých lesích. Pruští vojáci tak našli jen opuštěné domy.¹³

Celé 19. století neslo v duchu velkých technologických, společenských a kulturních změn. Ty se samozřejmě dotkly také i vesnice Řepy. 1. července 1872 byla na hranici katastru Řep a Zličína zavedena železnice, která sice nebyla přílišným zrychlením dopravy pro obyčejné cestující, ale znamenala spíše zlepšení pro nákladní dopravu. Dále byla v roce 1896 zřízena pošta a o třináct let později vystavěn poštovní úřad.

Kvůli rozrůstajícímu počtu obyvatel a tedy i většímu množství školáků, kteří museli docházet až do farní školy v Liboci, byla v letech 1863 vystavěna základní škola v Žalanského ulici č.p. 51. Novorenesanční budovu dnes využívají dvě soukromé školy – Vysoká škola regionálního rozvoje a Soukromá vyšší odborná škola cestovního ruchu.

1.4.4 Dění v obci během 20. století

Z lexikonu obcí z roku 1904 se dozvídáme počet obyvatel obce na počátku 20. století. Vesnice Řepy tehdy měla 934 obyvatel z toho 840 Čechů a 94 Němců¹⁴, převážně katolického vyznání. Množství obyvatel se nadále zvětšovalo, a tak i vedení města potřebovalo větší prostor než jen jednu místnost ve starostově domě. V roce 1924 byla úřadovna obce přemístěna do domu č.p. 15 v dnešní Kristiánově ulici. Ve třicátých letech, kdy se administrativa zvětšovala, se obecní úřad přestěhoval do 1. poschodí domu v Žalanského ulici č. 1 do domu Na Vyhlídce.¹⁵

V průběhu I. světové války došlo k poklesu životní úrovně, lidé byli odkázáni pouze na vlastní zemědělskou produkci. Z obce byly odvezeny kostelní zvony a přetaveny pro vojenskou potřebu.

¹² Prusko-rakouská válka, která proběhla v roce 1866, byla vyvrcholením dlouholetého napětí mezi Rakouským císařstvím a Pruskem, které se stalo jednou z evropských velmocí. Spor se vyostřil při řešení vlivu nad Německým spolkem. Prusko v čele s Otto von Bismarkem se jej snažilo ovládnout a včlenit jednotlivá německá knížectví a městské ztráty pod patronát Pruska. S tím ale nemohl souhlasit rakouský císař, který zde mýval své spojence a panství. K tomuto konfliktu se váže slavná bitva u Hradce králové, kterou prohrálo císařské vojsko Františka Josefa I. Výsledkem střetnutí bylo ovládnutí Severoněmeckého spolku Pruskem a ztrátu pozice silné monarchie pro Rakouské císařství.

¹³ Srv. CERMÁN, Jan. Kronika obce Řepy., s. 60.

¹⁴ Srv. Lexikon obcí pro Čechy zpracován na základě sčítání lidu ze dne 31. 12. 1900. Vídeň, s. 784–785.

¹⁵ Srv. HÁJEK, J. - SVOBODA, J. Kniha o Řepích., s. 17.

Po válce opět dochází k nárůstu počtu obyvatel. Do značné míry se změnila i skladba místního obyvatelstva. Velké množství z nich vykonávalo dělnická povolání v Praze a Řepy se staly jejich satelitním městem, z kterého dojížděli.

Během první republiky zde vzkvétal společenský život. Rozšiřovala se činnost Sokola, jehož pobočka v Řepích byla založena roku 1910, dodržovaly se zvyky a pořádali se lidové slavnosti, a to především na svátek sv. Martina. V roce 1921 byl založen pěvecký spolek Smetana, který zde fungoval celá desetiletí. Roku 1924 bylo založeno fotbalové mužstvo Slavoj, které se udrželo až do současnosti pod názvem TJ Řepy.

Těžké časy dolehly na obyvatele během II. světové války. Mnoho z nich se zapojilo do odbojové činnosti proti okupantům. Zdejší odbojáři utvořili skupinu „Kapitán Nemo“. Po období tzv. heydrichiády, kdy byla odhalena a zničena většina odbojových organizací, se postupně obnovovala ilegální činnost proti Protektorátu. Odpor neustal ani v Řepích. Místní obyvatele s velkou statečností a odhodláním vytvořili odbojovou skupinu „Bílá Hora“, která se soustředila na tištění časopisu a distribuci munice. Na konci války v únoru 1945 bylo bombardováním zničeno několik domků v oblasti dnešní Španielovy ulice. Odbojová činnost vrcholila na počátku května, kdy se skupina „Bílá Hora“ zapojila do osvobození oblastí Řep a Bílé Hory. Ve dnech 7. a 8. května se na území Řep pohybovala i armáda generála Vlasova, která zneškodnila německé vojáky pohybuující se v obci.¹⁶

Po skončení války byla radost ze znovuzískané svobody opravdu veliká. Členové odbojové skupiny „Bílá Hora“ dostaly jako ocenění za neúnavnou a nebezpečnou činnost od obyvatel Řep prapor, který je dnes uložen ve vojenském muzeu.¹⁷ Také hned v roce prvního výročí osvobození byl na památku padlých a umučených položen základní kámen pomníku, který měl budoucím generacím připomínat jejich památku. Na konci války byl zjištěn konečný počet obětí 36.¹⁸ Mnoho z nich zemřelo v koncentračních táborech, umučení gestapem nebo popraveni za ilegální činnost. Mnoho z těchto hrdinů, kteří válku přežili a s nadějí a vizí svobody se vrátilo do Československa, pak strávilo mnoho let ve vězeních a

¹⁶ Srv. KELLER, J. Odboj proti nacistům v Řepích., s. 3.

¹⁷ Srv. Tamtéž, s. 3.

¹⁸ Srv. HÁJEK, J. – SVOBODA, J. Kniha o Řepích., s. 106.

v táborech nucených prací. Jedním z nich byl i kapitán Chrudimský, který bojoval v Anglii a po svém návratu do vlasti byl záhy zatčen a dlouhá léta vězněn.¹⁹

Po únoru 1948 se změnila obec nejen novými stavbami, ale především politickou atmosférou. Na místní zemědělce byl vyvíjen nátlak, aby se vzdali svého majetku a vstoupili do Jednotných zemědělských družstev. Mezi lidmi se šířilo udavačství a někteří občané využili této situace a vyřizovali si osobní účty. Velkým oříškem se pro Akční výbor Národní fronty v Řepích staly samotné volby, ve kterých většina občanů využila „bílého lístku“ jako vyslovení nesouhlasu s vládnoucí stranou. Volby v Řepích dopadly nejhůře v celém okrese, oficiálním důvodem byl nevhodný a vliv místní komunity jeptišek v klášteře sv. Karla Boromejského. Jejich přítomnost tak podle vládní garnitury brzdila společenský vývoj a demokratizaci. Postupně jsou omezovány ve své charitativní činnosti a 2. září 1950 jsou řádové sestry nedobrovolně odvezeny a internovány v Albrechticích v Jizerských horách.

Postupně komunisté ovládají veškeré dění v obci. Celá 50. léta 20. století se nesou v duchu neustálého strachu, podezírání a udavačství. Na konci 60. let 20. století dochází jako v celé republice k postupnému uvolňování. 1. ledna 1968 se staly Řepy součástí hlavního města Prahy, což mělo za následek zlepšení dopravy a následně nový příliv obyvatel v obci. V 80. letech dochází k výstavbě panelového sídliště, které se stalo domovem pro zhruba 20 000 obyvatel. V roce 1986 byla prodloužena tramvajová trať ze zastávky Motol až do konečné stanice Sídlíště Řepy, kde končí panelová zástavba. Do té doby museli obyvatelé dojíždět do centra města autobusem.

1.4.5 Současnost

Rok 1989 prožívali občané podobně jako ostatní obyvatelé, jen zprávy měly menší zpoždění. V městské části Řepy ale nedošlo k nějakým významnějším událostem nebo střetům. V roce 1990 byl zrušen Místní národní výbor, Řepy se staly součástí obvodu Prahy 6. Při reorganizaci státní správy během roku 1993, vznikla od 1. ledna 1994 vlastní městská část Řepy, zahrnující sídliště i starou zástavbu. Část agendy spadala pod Prahu 13. To se definitivně změnilo

¹⁹ Srv. KELLER, J. Odboj proti nacistům v Řepích., s. 3.

1. červencem 2007, kdy vznikl zcela samostatný správní obvod Praha 17 se svým Úřadem městské části..

V 90. letech se více probouzí místní kulturní život, a to především mezi věřícími. Začíná se s opravami památek, tak jak to dovoloval rozpočet městské části. Hned na počátku 90. let byl zrekonstruován kostel sv. Martina a do dnešních dnů probíhají opravy kláštera sv. Karla Boromejského s unikátními beuronskými nástěnnými malbami kostele sv. Rodiny. Do svého původního působiště se v roce 1994 vrátily i řádové sestry boromejky. Znovu vybudovaly ženskou věznici a domov pro seniory. Řádové sestry pořádají ve spolupráci s různými občanskými sdruženími společenské akce nejen pro věřící. Také se každoročně koná řepský ples, svatomartinské slavnosti a různé akce pro děti.

Dlouhodobě probíhá výstavba nových bytových komplexů a také k revitalizace celého sídliště. Panelové domy vystavěné v průběhu 80. let 20. století se zateplují a získávají novou veselejší barvu. Zastupitelstvo podporuje také výstavbu a obnovu dětských hřišť a zvýšení úrovně zdejšího školství. Kromě tří základních škol²⁰ se zde nachází Soukromé střední odborné učiliště stravování, Soukromá vyšší odborná škola cestovního ruchu v Mrkvičkově ulici a soukromá Vysoká škola regionálního rozvoje v Žalanského ulici sídlící v původní budově základní školy, která byla v posledních letech zrušena, kvůli nedostatku žáků.

Na Slánské ulici byl v 80. letech 20. století vystavěn obchodní dům OVUS, v němž jsou malé obchody všeho druhu a velké množství vietnamských prodejen. Na sídlišti během posledních let vyrostly obchody s potravinami jako Albert, Billa atd. Najdeme tu i sídlo několika menších podniků, také dvě fitness centra, velký počet hospod, restaurací a hojně navštěvovaný bowling Manta.

Řepy mají v současné době bydlí na území Prahy 17 téměř 24 000 obyvatel. Většina z nich toto místo považuje pouze za bydliště. Povětšinou lidé dojíždí do práce do centra Prahy a tam hledají i zábavu. Řepy sídlištní zástavbou a výrazným zvýšením počtu obyvatel ztratily svůj vesnický klidný ráz, lidé tu žijí v anonymitě městské periferie. Většinou ani nemají zájem o dění ve své městské části, i když nabízí spoustu možností.

²⁰ Jsou to základní školy Werichova, Laudova a Generálmajora Františky Peřiny.

1.4.6 Pamětihodnosti

Většinou lidem se pod názvem městské části Řepy vybaví velké sídliště, které nenabízí nic zajímavého. Opak je ale pravdou. Kromě čtyř velkých historických památek poutního kostela Panny Marie Vítězné na Bílé Hoře, kostela sv. Martina, Domova sv. Karla Boromejského a Velké Hospody na Bílé Hoře zde najdeme i několik drobných, ale pozoruhodných památek.

Mezi ně patří čtyři hřbitovy. Jeden patří ke kostelu sv. Martina, druhý k ženské věznici, a na třetím jsou pohřbíváni obyvatelé Řep. Nejvíce je však zajímavý řádový hřbitov sester sv. Karla Boromejského, kde byly od 19. století pohřbívány řádové sestry a duchovní. Dalším zajímavým místem je Kalvárie umístěná na skále nad motolským krematoriem, k němuž se váže několik pověstí. Velký kamenný kříž měli postavit věřící z nedaleké vesnice Motol na přelomu 18. a 19. století k připomenutí zvláštní události v obci. Jestli to byla sebevražda mladých milenců, smrt místního významného sládka Josefa Ulricha, do něhož měl uhořit blesk, není jasné.²¹ K tomuto místu se mezi obyvateli Řep vyprávěla ještě jedna pověst o neznámém malíři, který měl malovat obraz ukřižování Ježíše Krista. Jako model si vybral nějakého chudáka, kterého tak dlouho mučil hladu, aby vypadal opravdu zuboženě, až zemřel. Malíř svůj hrůzný čin neunesl a vrhnul se z motolské skály a zemřel.

²¹ Srv. DOSEDĚL, J. Kaňonem vzhůru do sídliště., s. 3.

2. KOSTEL PANNY MARIE VÍTĚZNÉ NA BÍLÉ HOŘE

Kostel Panny Marie Vítězné na Bílé Hoře je nádherná barokní památka, a přestože se v ní ukrývá mnoho umělecky cenných děl, průvodci a publikace na ní zapomínají. Jistě zajímavý je její stavební vývoj, který dává areálu kostela zvláštní a ojedinělou podobu. (Obrázek č. 3)

Kostel Panny Marie Vítězné leží v katastru městské části Řepy (Praha 17) na západním okraji hlavního města Prahy. Rozkládá na severozápadním okraji čtvrti, na úpatí kopce zvaném Bílá Hora. Celý areál náležející ke kostelu má výměru 2 649 m².

Kostel se nachází v klidnější vilové čtvrti, která je protnuta frekventovanou Karlovarskou ulicí, dopravní tepnou této oblasti vedoucí k letišti Ruzyně. Areál je situován na okraji bělohorské pláně v blízkosti konečné tramvajové linky 22 a bývalého zájezdního hostince zvaného Velká Hospoda. V dálce za ním můžeme vidět královský letohrádek Hvězda s jeho zalesněnou oborou.

Historie této sakrální památky a myšlenka jejího postupného budování a rozšiřování malé kapličky do kostela v jeho dnešní podobě je spojena s významnou událostí českých dějin na počátku Třicetileté války. Výstavbu do značné míry ovlivnila politická situace v českém království a společenské změny, ke kterým došlo v následujících desetiletích.

Samotný interiér a jeho výzdoba je důkazem nejen velké zbožnosti a poděkování Panně Marii za rozhodující vítězství v bitvě na Bílé Hoře, ale také politické propagandy a snahy vytlačit protestantské vyznání z povědomí českého lidu.

2.1 Popis kostelního areálu

Areál kostela má obdélníkový půdorys, v jehož středu je situován neobvykle tvarovaný kostel. Vchod do kostelního komplexu se nachází na jižní straně. Před hlavním portálem stojí sochy dvou světců sv. Šebestiána²² a sv. Rocha²³. Vstupní brána je trojdílná, dva krajní vchody do areálu jsou pouze naznačeny a třetí uprostřed má vysoký klenutý střed, který má bohatě zdobený nástavec. Ve výklenku

²² Sv. Šebestián je patronem všech vojáků, lučištníků.

je v současné době vyobrazen český lev jako symbol českých zemí. Součástí výjevu byl původně také habsburský orel, umístěný nad lvem, zpodobňující nadvládu dynastie. Po vzniku Československa byl vybroušen. Po stranách vidíme pískovcové nástavce a na nich sochy Panny Marie vpravo a zvěstujícího archanděla Gabriela vlevo.

Nádvoří je tvořeno čtyřiceti dvěma vymalovanými jednoklenebními ambity²⁴, které propojují jeho jednotlivé rohy s kaplemi. Na západní a východní straně je po pěti ambitech, na jižní a severní po sedmnácti. Na západní straně je k nádvoří přičleněna dvoupatrová budova fary, která je pouze vybílena. Uprostřed severní strany nádvoří se nachází Boží hrob tvořený třemi nízkými sklenutými prostory, které jsou minimálně osvětlené. V rozích celého areálu se nacházejí kaple věnované světcům. Prostory kaplí jsou jednotně klenuty oválnými kopulemi s výklenkem na malý oltář. Každá z nich má vpředu velké okno a nad ním jedno menší ve tvaru trojlístku tak, aby z něho světlo dopadalo přímo na oltář. Na bocích jsou dvojce dřevěné dvoukřídlé dveře, které vedou přímo do ambitů. Na nádvoří je několik vzrostlých ovocných stromů a zastřešená studna.

Mezi jednotlivými stranami nádvoří se nachází kaple:

- mezi jižní a západní – kaple sv. Václava;
- mezi západní a severní – kaple Nejsvětější Trojice;
- mezi severní a východní – kaple sv. Vojtěcha;
- mezi východní a jižní – kaple sv. Jana Nepomuckého.

Všechny byly původně vybaveny a vyzdobeny stejným způsobem, barokním oltářem a nástrojnými dekoracemi s výjevem světce, jemuž je kaple věnována. Některé fresky byly nešetrně přemalovány, a tím zmenšena jejich umělecká hodnota. V současné době se kaple tam, kde je to možné, postupně restaurují.

V kapli sv. Jana Nepomuckého byla v době jejího vzniku v kopuli nástěnná malba nanebevzetí světce, nad oltářem obraz s denní pobožností a na zdech zavěšené barokní olejomalby sv. Jana a sv. Lukáše. V současné době zde najdeme oltář z boční kaple sv. Feliciána s vystavenými ostatky světce ve skleněné rakvi.

²³ Sv. Roch je ochráncem proti moru.

²⁴ Ambit je označení pro otevřenou klenutou chodbu ve vnitřní straně budovy, v křížové chodbě nebo ochoz.

V kapli sv. Václava byla neznámo kdy přemalovaná freska, na níž byl český patron vyobrazen sedící na běloušovi při bitvě u Chlumce. Dále zde najdeme oltářní obraz sv. Václava, nepřilíš zdařilou kopii slavného obrazu Karla Škréty²⁵. Na stěnách jsou zavěšeny další obrazy od neznámého autora – sv. Jan Nepomucký a klanění se tří králů v pozadí s českými patrony sv. Václavem, sv. Vojtěchem a sv. Janem Nepomuckým. Kromě toho je kaple zaplněna nepoužívaným mobiliářem a také je ve fázi oprav.

V kapli zasvěcené sv. Vojtěchovi byla původně nástěnná malba světce, dále portrét sv. Vojtěcha zvláštního čtyřlaločného tvaru a dvě sochy ve výklencích – Panny Marie a její matky sv. Anny²⁶. Dnes zde najdeme přesunutý oltář sv. Hilária s prosklenou rakví s ostatky světce, podobně jako v kapli sv. Jana Nepomuckého.

Trochu odlišná výmalba stropu oproti třem dalším kaplím se nacházela v kapli Nejsvětější Trojice. Kopule byla vyzdobena ornamentální štukaturou s Božím okem uprostřed. Dle původního popisu dominoval prostoru oltář s čtyřlaločným obrazem korunovace. V současné době není kaple přístupná a v prostoru jsou uskladněné malířské potřeby.

2.2 Popis kostela a jeho interiéru

Uprostřed dvora je situován kostel Panny Marie Vítězné s křížovým půdorysem. K osmibokému kněžišti přiléhá loď se sakristií a dvěma bočními osmibokými kaplemi. Loď a sakristie je kryta tzv. sedlem a kněžiště s kaplemi mají vyzdvihnuté kopule s malými okénky. Vstupní portál je ozdoben štukovým reliéfem připomínajícím bitvu a nad ním dominuje socha sv. Václava, po jeho levici i pravici jsou sochy andělů.

Celkově působí kostel, velmi jemně a jednoduše. Jeho fasáda je z velké části žlutá a jen některá orámování nebo menší plochy jsou bílé. Celý vnitřní prostor je velmi členitý, s tím souvisí i netradiční pojetí výzdoby interiéru. Při vstupu do kostela je nízká loď s valenou klenbou, na níž navazuje kněžiště s vysokou kopulí.

²⁵ Karel Škréta (1610–1674) vynikl jako barokní malíř oltářních obrazů a portrétista. Po bitvě na Bílé Hoře odešel do emigrace, po několika letech však konvertoval ke katolické víře, mohl se tak vrátit zpět do vlasti. Proslavil se například oltářním obrazem v Týnském chrámu. Obraz v kapli sv. Václava v areálu kostela Panny Marie Vítězné se podobá technikou obrazu sv. Václava v kostele sv. Štěpána v Praze ve Štěpánské ulici.

²⁶ Sv. Anna je patronkou všech matek a manželek.

Ve vstupní lodi jsou umístěné jednoduché dřevěné lavice a kruchta²⁷ s dřevěným schodištěm. Kněžiště je propojeno s bočními kaplemi vstupními oblouky, které jsou zdobeny plastickými výjevy evangelistů Marka, Matouše, Lukáše a Jana. Prostoru dominuje okny v kopuli dobře osvětlený původní barokní oltář, jehož ústřední částí je obraz Adorace Krista. V samotné kopuli s tzv. lucernou s osmy okny nalezneme umělecky hodnotnou fresku od Cosmy Daminána Asama – Triumf církve.

Boční kaple sv. Feliciána²⁸ a sv. Hilária²⁹ jsou architektonicky podobné kněžišti, jsou čtvercového půdorysu se sklenutými kopulemi s lucernami³⁰. Ve skosených výklencích se nachází v kapli sv. Feliciána drobné plastiky:

1. sv. Barbory³¹;
2. sv. Bonifáce³²;
3. sv. Anežka Římské³³;
4. sv. Alexeje³⁴.

V cviklech³⁵ kopule je štukový reliéf s vyobrazením církevních otců:

1. sv. Ambrože;
2. sv. Augustina;
3. sv. Jeronýma.

Na protější stěně zde najdeme zasklenou skříňku s mnoha drobnými relikviemi. Kopule je vyzdobena freskou od Václava Vavřince Reinera Příprava na Bílou horu, která je jedním z nejcennějších uměleckých prvků kostela.

Kopule kaple sv. Hilária je také vyzdobena nástěnnou malbou, tentokrát od malíře Jana Adama Schöpfa, která přímo vyobrazuje bitevní vřavu onoho slavného bělohorského střetnutí. Cvikly kopule jsou vyzdobeny štukovými postavami biskupů sv. Kosmy a sv. Damiána³⁶. I tato kaple je dozdobena drobnými soškami:

1. sv. Františka de Paula³⁷;

²⁷ Kruchta je označením pro kostelní kůr, tedy vyvýšené místo pro hudebníky.

²⁸ Sv. Felicián je patronem lázní.

²⁹ Sv. Hiláriu je patronem malých dětí a provazníků.

³⁰ Lucerna je architektonické označení pro válcovitý nástavec kopule s okny pro osvětlení kopule, bývá zaklenuta také malou kopulí.

³¹ Sv. Barbora je ochránitelkou proti všem epidemiím.

³² Sv. Bonifác je ochráncem sládků, knihovníků a také Německa.

³³ Sv. Anežka Římská je patronkou panen a snoubenců.

³⁴ Sv. Alexej je patronem všech poutníků a žebráků.

³⁵ Cvikl je pojem označující u arkád, portálů nebo půlkruhově zaklenutých oken trojstrannou plochu mezi obloukem nebo dvěma sousedními oblouky, vodorovným a svislým orámováním.

³⁶ Sv. Kosma a sv. Damián jsou patroni Florenci, všech lékárníků a lékařských fakult.

³⁷ Sv. František de Paula je patronem je ochráncem námořníků.

2. sv. Jana Křtitele³⁸;
3. sv. Kateřiny³⁹;
4. sv. Doroty⁴⁰.

Za hlavním oltářem se nachází vstup do sakristie, která je velmi stroze vybavena a vyzdobena pouze nástrojnými malbou od již zmíněného malíře Jana Adama Schöpfa. Výjev je věnován atributům kněžích a biskupů, které v rukách drží skupina andílků jako např. myrty, berly, monstrance, kalichy atd.

2.3 Bitva na Bílé Hoře

Na počátku 17. století došlo k vyhocení mnohaletých sporů mezi katolíky a protestanty v českých zemích. Dne 23. května 1618 proběhla tzv. III. pražská defenestrace, která se stala počátkem Třicetileté války. Po dva roky bylo pustošeno České království, než se začalo schylovat k rozhodujícímu střetnutí mezi žoldněřskou armádou protestantských stavů a císařským vojskem. V roce 1619 byl českými protestantskými stavy zvolen králem Fridrich Falcký, který měl hlavně přispět k vítězství svým příbuzenským vztahem s anglickým králem Jakubem I. Od něho si protestanti slibovali získání podpory jejich myšlenek v zahraničí. Vzhledem k zoufalé finanční situaci stavovské armády chyběla vojákům motivace a poslušnost. Situace se zhoršovala, armáda ztrácela své pozice v celých Čechách a nakonec byla zatlačena až před Prahu na vrch Bílá Hora.

Před bitvou byly obě armády početně vyrovnané. Výkonnost vojáků na v obou táborech byla ovlivněna mnoha faktory. Stavovské vojsko sice mělo výhodnou strategickou polohu, ale v jejich řadách se šířila nespokojenost především kvůli nevyplacenému žoldu. Císařská armáda byla sice více soudržná, ale její žoldněři byli vyčerpani po dlouhém pochodu. Přestože císařští velitelé uvažovali o odložení bitvy, nakonec se císařská a protestantská armáda utkala 8. listopadu 1620. Pro vzbuorence však skončila tragickou porážkou. V následujících dnech byla obsazena celá Praha a protikrál Ferdinand Falcký prchl ze země.

K bitvě se váže legenda, která popisuje poslední okamžiky před bitvou a je významně spojena s budoucími stavbami na Bílé Hoře. *„Krátce po poledni, kdy*

³⁸ Sv. Jan Křtitel je patronem mnoha zemí např. Malty, Burgundska, také kovářů, tesařů atd.

³⁹ Sv. Kateřina je patronkou všech mlynářů, sama byla umučena na kole.

řada mužů na katolické straně vykonala zpověď a přijala svátost oltářní (podobně tak učinili i protestanti na straně vojska stavovského), se obě strany sešikovaly k rozhodujícímu střetnutí. Katolíky hojně duchovně povzbuzoval zpovědník hraběte Buquoye⁴¹, jezuita Jindřich Fitzsimon,...⁴² Údajně velmi zatvrzele burcoval unavené vojáky i duchovní rádce bavorského kurfiřta Maxmiliána otec Dominicus Scalza de Jesu Maria: „... který měl podle legendického podání zásadně ovlivnit průběh bitvy tím, že žehnal katolickému vojsku obrázkem Adorace Krista (tzv. Strakonický obraz), který našel zneuctěný protestanty ve strakonické komendě johanitů. K útoku se první odhodlala spojená armáda Katolické ligy a vojsko císaře. Heslem k útoku jim bylo prý zvolání „Ave Maria“.⁴³ Tento výjev můžeme najít přímo v kopuli bělohorského kostela v mistrovském díle malíře Václava Vavřince Reinera nebo nad vstupem do kostela jako plastický šedý štukovaný reliéf.

2.4 Události po bitvě na Bílé Hoře a vznik kaple svatého Václava

Po prohrané bitvě se stavovské povstání definitivně zhroutilo a žoldáci se rozprchli. Den poté opustil pražská města i panovník. Pražanům nezbývalo než posbírat raněné a pohřbít mrtvé. „Ale o zakopání padlých koní po bitvě nedbal nikdo; tím povstal po okolí velký zápach, zvláště když mrchy ležely tu v rozkladu ještě po 11 týdnech po bitvě. Rozkázal tedy Karel kníže z Lichtenšteina⁴⁴ třem městům pražským, aby neprodleně vyslala na zakopání mrch své pohodné.“⁴⁵

⁴⁰ Sv. Dorota je patronkou všech horníků, květinářů atd.

⁴¹ Hrabě Karel Bonaventura Buquoy (1571–1621) byl velitelem císařských vojsk za třicetileté války. Pocházel z francouzského rodu, který se usídlil po třicetileté válce v českých zemích. Císařem Matyášem byl pověřen zneškodnit protestantské povstání v Českých zemích. Vedl několik úspěšných bitev a proslavil se vítězstvím v bitvě u Záblatí 10. 6. 1619 nad protestanty vedenými Petrem Arnoštem z Mansfeldu. Bitvy na Bílé Hoře se přímo nezúčastnil, protože byl údajně trefen kulkou do choulostivých míst nebo do stehna. Vojákům velel ze svého kočáru. Za své vojenské zásluhy a finanční půjčku obdržel od již nově korunovaného císaře Ferdinanda II. několik panství. Mezi nejvýznamnějších panství patřily Nové Hradky, Rožmberk a další. Hrabě Buquoy zemřel záhy po bitvě na Bílé Hoře roku 1621 na území dnešního Slovenska při obléhání u Nových Zámků.

⁴² Cit.dle. ROYT, J. Obraz a kult v Čechách v 17. a 18. století., s. 262.

⁴³ Cit.dle. ROYT, J. Poutní místo Panny Marie Vítězné na Bílé Hoře., s. 5.

⁴⁴ Kníže Karel z Lichtenšteina (1569–1627) zastával vysoké úřady již za vlády Rudolfa II., sám patřil mezi konvertity. Při sporu mezi Rudolfem II. a jeho bratrem Matyášem se postavil na stranu Matyáše a byl za to patričně odměněn. Jako odměnu za věrnost při bitvě na Bílé Hoře se stal místodržícím v Čechách a zároveň stál v čele mimořádného soudu s povstalci. Nechvalně známá je jeho spojitost s tzv. kaládou, tedy znehodnocováním měny ještě spolu s několika šlechtici, která vedla roku 1623 ke státnímu bankrotu.

⁴⁵ Cit.dle. TEIGE, J. – KUFFNER, H. – HERIAN, J. Na Bílé Hoře. Osudnou událost z českých dějin., s. 69.

Mezi katolickým duchovenstvem se krátce po bitvě ozývaly hlasy, aby byl na místě vítězství katolické církve vystaven kostel nebo alespoň kaple, jako poděkování. Již roku 1622 vyzýval veřejným listem pražský arcibiskup Jan III. Lohelius⁴⁶ ke sbírání příspěvků na vystavění památného kostela na Bílé Hoře. Sbírká ale nebyla příliš úspěšná. Praha se zrovna tak jako celá Evropa, zmítala ve válečné vřavě, několikrát musela čelit obléhání a na výstavbu kostela nebyly ani peníze ani vůle dosud protestantky smýšlejícího obyvatelstva.⁴⁷ „Skromné finanční prostředky sebrané v těžkých letech třicetileté války dovolily zařídit pouze skrovnou kapli obdélníkového půdorysu, jež je zachována ve zdivu západní části dnešního kostela.“⁴⁸

Snaha vrchnosti se však nesoustředila jen na samotné potlačení odporu protestantů a formální přestupování ke katolické víře, ale také na jeho propagaci, jak by se řeklo dnešními slovy. Pořádaly se různé průvody, poutě a slavnosti zasvěcené světcům a událostem. A tak se například konala pout' „ve výroční den bitvy r. 1624 šlo od sv. Víta na hradě procesí do kapličky.“⁴⁹

2.5 Osud kaple během Třicetileté války

Během Třicetileté války byla Praha několikrát ze strany Bílé Hory, která ležela mimo pražské opevnění, napadena. V roce 1631 se zde ničili Sasové a v následujícím roce tudy titíž vojáci prchali před vojskem Albrechta z Valdštejna. Roku 1634 byla kaplička sv. Václava⁵⁰ při obléhání Prahy Švédy úplně zdevastovaná a vzhledem k tomu, že stále probíhala ničivá válka a bylo dost možné, že z této strany může přijít další útok, nikdo nejspíš neměl zájem kapličku opravit.

⁴⁶ Jan III. Lohelius (1549–1622), byl velmi schopný duchovní, který úspěšně vybudoval svou kariéru. Dostal se tak do blízkosti císaře, a politicky se angažoval hlavně v českých záležitostech. Od roku 1612 až do své smrti v roce 1622 zastával funkci 12. pražského arcibiskupa. Stal se opatem Strahovského kláštera v Praze a velmistrem Křížovníků s červenou hvězdou. Výrazně vystupoval proti protestantům a během krátké vlády Fridricha Falckého a převaze nekatolíků byl vypovězen ze země. Po svém návratu se velmi aktivně zapojoval do potlačování protestantských myšlenek a byl jedním ze zastánců rázného postupu proti nekatolíkům, který se mu částečně podařilo prosadit. (Srv. KRÁSL, F. Arnošt Harrach, kardinál svaté církve římské a kníže arcibiskup pražský., s. 23.)

⁴⁷ 31. 7. 1627 vydal Ferdinand II. patent, kterým nařizoval do 6 měsíců přejít ke katolické víře nebo do května 1628 odejít ze země. Dne 9. 3. 1628 byl stejný mandát s podobnými podmínkami vydán pro Moravu. Dokument byl pouze začátkem celá rekatolizace, která trvala ještě dlouhá desetiletí.

⁴⁸ Cit. dle. ROYT, J. Poutní místo Panny Marie Vítězné na Bílé Hoře., s. 7.

⁴⁹ Cit. dle. DVORSKÝ, F., v Ottově Slovníku naučném., s. 49.

⁵⁰ Sv. Václav je český patron. Zemřel mučednickou smrtí na popud svého bratra Boleslava I., který jej chtěl připravit o knížecí stolec.

„Dle starého vyobrazení bylo to staveníčko obdélníkové, sklenuté. Uvnitř prý ukládány byly kosti při orání na bojišti nalézané.“⁵¹ Kaplička tak ztratila svůj význam a byla na dlouhá léta ponechána bez povšimnutí. Drancující švédská armáda se zde ničivě prohnala ještě roku 1639 a 1648.

2.6 Stavební rozvoj na Bílé Hoře na počátku 18. století

Malá kaplička ale nebyla dostatečně velkým důkazem vítězství katolické víry, a tak se začalo uvažovat o výstavbě kláštera zasvěceného Panně Marii. Stavba byla započata roku 1628 při návštěvě slavného památného bojiště císařem Ferdinandem II. Budování nového kláštera bylo přiděleno pod správu řádu servitů, kteří měli vést i duchovní správu zdejší oblasti. Vzhledem k nepříznivým okolnostem nakonec řeholníci Bílou Horu opustili a se souhlasem císaře byl objekt prodán hraběti Valentinu Martinicovi. Majitelé se pak několikrát změnili a jinou funkci dostala i samotná budova. Od 2. poloviny 17. století sloužila pocestným jako zájezdní hostinec. Těmto účelům v oblasti pohostinství sloužila budova donedávna.

2.7 Obnovení kaple svatého Václava pro duchovní účely

Na konci 17. století obě stavby na památném místě pomalu ztrácely svůj věhlas a procesí chodívala od chrámu sv. Víta ke kostelu Panny Marie Vítězné na Malé Straně. Pozornost se k tomuto místu znovu obrátila na počátku 18. století. „Popud k tomu dal čin zedníka Michala Hagen⁵², rodáka z Kreuthu, z klášterního panství tegernseeského na hranicích bavorsko – tyrolských, který podle slibu 1704 upravil zpustlou kapli, 3 lokte širokou a 8 loket dlouhou, a vymohl od arcib. Konsistoře...“⁵³ a také „Konzistoř⁵⁴ dne 20 listopadu 1704 dala povolení, aby tato kaple byla benedikována⁵⁵, a aby v ní farář Libocký nebo jiný kněz sloužiti mohl časem mši na sv. oltářiku přenosném (altare portatile⁵⁶); po každém mši sv. však

⁵¹ Cit.dle. PODLAHA, Antonín: Posvátná místa království českého., s. 22.

⁵² O Michalu Hagenovi (též Hagemovi) toho víme s určitostí jen málo. Známe místo jeho narození Kreuth v Bavorsku a rok jeho úmrtí 1714.

⁵³ Cit.dle. WIRTH, Z. Klášter a poutní místo kostel na Bílé Hoře., s. 9.

⁵⁴ Poradní sbor papeže nebo biskupa.

⁵⁵ Benediktace (benedikce) znamená požehnání, žehnání, svěcení.

⁵⁶ Portatile je latinské označení pro oltářní kámen s ostatky svatých.

*aby paramenty i altare portatile přeneseny byly do farního kostela Libockého.*⁵⁷ To se stalo prvotním impulsem pro vznik bělohorského bratrstva⁵⁸, které chtělo obnovit slávu tohoto místa a vystavět zde kostel Panny Marie Vítězné podle zamýšleného plánu výstavby kláštera Ferdinanda II. Podoba kláštera se zachovala na kopiích medaile, která byla údajně vložena do jejího základního kamene.

2.8 Bělohorské bratrstvo a jeho činnost

Bratrstvo měšťanů sbíralo peníze velmi horlivě, a tak mohlo být již v roce 1705 přikročeno k přestavbě kapličky. Nově byla vystavěna kostelní loď s kruchtou⁵⁹ a osmibokým presbytářem s nízkou kopulí. Ještě téhož roku 8. srpna byla nová kaple Pany Marie Vítězné vysvěcena strahovským opatem Vítem Seiplem⁶⁰. Další práce pokračovaly v roce 1709, kdy byla přistavěna za hlavním oltářem sakristie, která byla opatřena malou zvoničkou.

Zásluhou Bělohorského bratrstva byla kaplička sv. Václava roku 1706 v provozu a pravidelně se zde mohly konat bohoslužby. *„Ve svatyni Bělohorské konána byla péčí faráře Libockého Jiřího Josefa Saara od první neděle v květnu do poslední neděle v říjnu (později od svátku sv. Václava do svátku sv. Vojtěcha) každou neděli pobožnost za požehnání zbraním císařským a za dosažení pokoje. Pobožnost ta záležela ve mši sv., zpívání při litaniích⁶¹ a požehnání nejsv. Svátostí.*⁶²

Za přispění Bratrstva se na svátek Nanebevzetí Panny Marie 15. srpna každý rok konaly poutě a mše věřících z celé Prahy. K posilování katolického víry bylo

⁵⁷ Cit.dle. PODLAHA, Antonín: Posvátná místa království českého, s. 22–23.

⁵⁸ Bělohorské bratrstvo bylo založeno 1704 k vybudování kostela a ke koordinaci duchovního života tohoto slavného místa. Dozvídáme se o významných členech z řad malířů, stavitelů a sochařů. Během josefínských reforem přestalo bratrstvo existovat. Znovu bylo obnoveno v roce 1812 a počet jejích členů neustále stoupal. Dle dochovaných seznamů členů bratrstva z roku 1903 a 1911 se k tomuto sdružení hlásilo téměř 2000 lidí. Pocházeli nejen z různých koutů Čech a Moravy, ale i z tehdejšího Pruska. Mezi členy patřili nejen duchovní, členové nejrůznějších kongregací, ale také obyčejní lidé jako pekaři, kolaři, obuvníci. Všechny spojovalo uctívání Mariánského kultu. Kdy společenství přestalo fungovat není známé. (Srv. BĚLOHORSKÉ BRATRSTVO. Seznam členů Bratrstva Bělohorského pod ochranou P. M. Vítězné...)

⁵⁹ Kruchta neboli kůr je označením pro vyvýšený prostor pro varhany, zpěváky a hudebníky v patrové západní části kostela.

⁶⁰ Vít Siepl byl strahovským opatem v letech 1690–1711. Podílel se velkou měrou na výstavbě kostela. Byl aktivním duchovním účastníkem obnovy farnosti v Dolních Kounicích, kde roku 1699 sloužil první mši.

⁶¹ Litanie je prosebná modlitba skládající se z krátkých melodických úseků, které pronáší kněz při bohoslužbě a lidé po něm opakují nebo přisvědčují.

⁶² Cit.dle. PODLAHA, A. Posvátná místa království českého., s. 25.

možné využít také významná výročí jako vítězství katolíků na Bílé Hoře. „*Léta 1720 bylo držáno na Bílé Hoře slavné jubileum čili století památka oné šťastné bitvy léta 1620 dne 8. listopadu, tu kteréž sám jeho papežská svátost Kliment XI. listem svým mnohým ozvláštnil odpustků a milosti udělil. Ona trvala celých 8 dní s tou největší slávou a slavností.*“⁶³ Mše zde probíhaly pravidelně až do josefínských reforem na konci 18. století.

2.8.1 Spor o dostavbu kostela Panny Marie Vítězné na Bílé Hoře

Postupné rozrůstání kostela a duchovní činnosti v něm se nelíbila jeho majiteli Karlu Jáchymu hraběti Bredovi, který roku 1697 zakoupil oblast bělohorské pláně. Od roku 1710 vedl šlechtic s bratrstvem spor kvůli jejich velké stavební činnosti na pozemcích hraběte. Do pře se vložila sama císařovna vdova Eleonora Magdalena⁶⁴ a rozhodla ve prospěch bratrstva. Dne 25. srpna 1711 vydala diplom, jímž hraběte Bredu zbavovala patronátu a osobně se ujala dohledu. Kostel byl oficiálně přidělen ke správě Libocké faře a dostal povolení k další stavbě. Ještě před rozhořením sporu o velké přestavbě: „... *císařovna Eleonora Magdalena věnovala zlacený kalich a stříbrné konvičky s podnosem.*“⁶⁵

2.8.2 Členové Bělohorského bratrstva a jejich podíl na vzniku kostela

Pravidelně každý rok mělo bratrstvo předkládat pražské arcibiskupské konzistoři účty k výstavbě kostela. Mezi správci je také jmenován pražský měšťan a malíř Kristián Luna⁶⁶, jenž byl také členem již zmíněného Bělohorského bratrstva. Stále sporný zůstává jeho podíl na celé výstavbě kostela.

⁶³ Cit.dle. ŠROM, F. Hystorycký původ nábožné ictimosti k Panně Marii na Bíle hoře., s. 37.

⁶⁴ Eleonora Magdalena Falcko-Neuburská (1655–1720) byla dcerou falckého kurfiřta Filipa Viléma z falcko-neuburské větve rodu Wittelsbachů a jeho druhé manželky hessensko-damstadtské princezny Alžběty Amálie. Přestože chtěla svůj život prožít v klášteře, stala se třetí manželkou císaře Leopolda I. Byla jeho velkou nadějí na mužského potomka a také jeho očekávání splnila. Jejich dva synové Josef I. a Karel IV. Později nastoupili na český, římský i říšský trůn.

⁶⁵ Cit. dle. WIRTH, Z. Klášter a poutní místo kostel na Bílé Hoře., s. 20.

⁶⁶ Kristián Luna (169–1729) byl měšťanem královského města Hradčany. Patřil do malířského cechu a zabýval se především miniaturami. Údajně měl předkreslit pro A. Birkharta obraz kostela bělohorského. Luna se účastnil samotné výstavby kostela a finančně přispíval na výzdobu kostela. Zemřel roku 1729 a byl pochován na Bílé Hoře.

Odborníci dějin umění jako Zdeněk Wirth se „opírali o příspěvek na rytině Birckhartově⁶⁷ z roku 1723, na níž je poutní místo zobrazeno, včetně půdorysu a předcházejících etap výstavby kaple. Současné bádání (J. Sedlák) připouští, že K. Luna se společně se stavitelem Jindřichem Klingenleitnerem⁶⁸ podílel na první etapě výstavby (kněžiště, sakristie, ortogonální kaple⁶⁹ po stranách presbytáře) nebo, že dal výstavbě pouze podnět (M. Horyna).“⁷⁰ Pokud je Luna opravdu autorem původního návrhu, dá se předpokládat, že předlohou se mu stala pražská Loreta.⁷¹ Podoba je jak v architektonickém pojetí, tak i ve výzdobě samotných ambítů s mariánskou tematikou. Kdo je autorem druhé etapy probíhající od roku 1712, při níž byla zvednuta střední kopule a dostavěno celé ohrazení kostela s kaplemi, není dodnes známo. Jedním z možných autorů, podle stylu stavby, je podle historiků umění Jan Blažej Santini – Aichel.

Množství členů Bělohorského bratrstva se během staletí zvětšovalo. Do jejich řad nepatřili jen místní umělci a měšťané, ale také několik světoznámých malířů, sochařů a stavitelů. Důkazem toho jsou jednak dochované účty, ale také samotný umělecký rukopis v kompozici a výzdobě kostela. „Výkazy příjmů bratrstva z let 1708 a 1709 dokládají, že v kontaktu s bratrstvem byla celá řada významných umělců. Vyjma vlastních členů bratrstva je uváděn kupř. Kr. Diezenhofer, štukatér T. Soldatti. V roce 1710 pak malíř J. J. Steinfels ze Steinfelsu a dokonce i Petr Brandl.“⁷²

Z německých originálů účtů se dozvídáme, že roku 1708 malíř Kristián Luna nechal na své náklady namalovat obraz sv. Norberta⁷³, za nějž zaplatil 13 tolarů. Ve stejném roce věnoval kostelu Kryštof Diezenhofer různé druhy materiálů na výstavbu v hodnotě 6 tolarů a 31 krejcarů a Pavel Hagen v celkové sumě 6 tolarů.

⁶⁷ Antonín Birckhart (1677–1748) patřil mezi přední rytce přelomu 17. a 18. století. Pracoval pro známého mecenáše umění hraběte F. A. Šporka. Jeho práce nalézáme v barokních knihách jako ilustrace.

⁶⁸ Jindřich Klingenleitner byl pražským barokním stavitelem, jehož dílo najdeme na zámku Zákupy a Buštěhrad.

⁶⁹ Ortogonální kostel je označení pro kostel s osmihranným půdorysem.

⁷⁰ Cit. dle. ROYT, J. Poutní místo Panny Marie Vítězné na Bílé Hoře., s. 11.

⁷¹ Kostel Narození Páně v Praze na Hradčanech, zvaný též Pražská Loreta, se začal stavět v roce 1626 a byl vysvěcen 25. března 1631. Jeho stavba byla financována hraběnkou Kateřinou z Lobkovic a navržena italským architektem Giovanni Orsim. V loretánské domku je uvnitř pravděpodobně několik trámů a cihel, které pocházejí přímo z italské Lorety. Původní domek, tzv. chýše uvnitř komplexu byla jen vymalována. Počátkem 18. století byla obehána barokním průčelím, pod dohledem architektů Kryštofa Dienzenhofera a Kiliána Ignáce Dienzenhofera.

⁷² Cit. dle. HORYNA, M. – NOVOSADOVÁ, O. Stavebně historický průzkum., s. 90.

⁷³ Sv. Norbert je patronem Čech, řádu premonstrátů a pomocník při porodu.

Dalším kdo štědře přispěl, byl český malíř Petr Brandl⁷⁴ částkou 15 tolarů a Heinrich Klingenlaiter 5 tolarů.⁷⁵

2.8.3 K otázce stavitele kostela Panny Marie Vítězné

Mezi odborníky se objevují také názory, že právě kostel Panny Marie Vítězné by mohl patřit mezi neobjevená díla Jana Blažeje Santiniho.⁷⁶ Stavba se má údajně podobat architektonicky jeho ostatním pracím. Tato myšlenka ale není dosud podložena žádnými písemnými dokumenty. Jedním z autorem této domněnky je M. Horyna, který se památkami v Řepích zabýval v 80. letech 20. století tvrdí: *„Za nepochybný považujeme i Santiniho dílčí zásah do budování poutního komplexu P. Marie Vítězné na Bílé Hoře. Akce, podnikaná měšťanským a uměleckým bratrstvem a vedená malířem Kristiánem Lunou, se omezila původně na zřízení malého kostelíka přestavbou starší márnice v letech 1704 až 1709. Stavbu vedl Jindřich Klingenleiter. Roku 1710 bylo rozhodnuto obehnat kostel ambity s nárožními kaplemi, zahrnující i budovu fary. Zatímco kostelík je architekturou sice malebný, avšak kompozičně rozpačitou, koncepce ambitu je daleko vyspělejší. Pro Santiniho mluví dispozice nárožních kaplí na půdorysu nakoso postaveného šestiúhelníka, příčně protaženého. Jeho invence zde prozrazují i další motivy: převod šestiúhelníků do oválu v patě klenby konzolami vynášenou římsou, profily říms, tvarování oken a portálů atd.“⁷⁷*

Pro možné autorství Santiniho v druhé etapě výstavby hovoří podoba celkové kompozice areálů poutního kostela na Bílé Hoře, cisterciáckého proboštství v Mariánském Týnci u Kralovic a také cisterciáckého kláštera v Plasech. Vždy se jedná o koutové kaple s šestiúhelníkovým půdorysem. Další podobností mezi bělohorským kostelem a klášterem v Mariánském Týnci je zvýšená ústřední kopule kněžiště oproti bočním kaplím a zakončené báními.⁷⁸

⁷⁴ Petr Jan Brandl (1668–1735) patří mezi nejvýznamnější představitele vrcholného baroka. Byl vyhledávaným tvůrcem kostelních oltářů. Jeho slavná díla jsou např. Poslední přijímání poustevníka Vintře v klášterním kostele Břevnovského kláštera, Simeon s Ježíškem v Národní galerii v Praze.

⁷⁵ Srv. PODLAHA, A. Z účtů kostela na Bílé Hoře., s. 121–122.

⁷⁶ Jan Blažej Santini – Aichel (1677–1723) byl český architekt a stavitel italského původu. Proslavil se zvláštním ztvárněním barokních staveb, nejen v Čechách, ale i v jiných evropských zemích. Mezi jeho známe stavby patří Kolowratský palác na Malé Straně, kapitulní děkanství v Praze, katedrální kostel Panny Marie v Sedlci u Kutné Hory, kostel Nanebevzetí Panny Marie v Kladrubech a mnoho dalších.

⁷⁷ Cit. dle. POCHE, E. - HORYNA, M. - JANÁČEK, J. Praha na úsvitu nových dějin., s. 346.

⁷⁸ Srv. HORYNA, M. Neznámé pražské dílo Jana Blažeje Santiniho., s. 250.

Významný historik umění a architektury Jan Sedlák bez pochybování připisuje přestavby a dokončení ambity právě Santinimu: „*V druhé etapě byl ke stavbě přizván Santini, který uzavřel areál ohradní zdí s koutovými kaplemi a vlastní kostel akcentoval v roce 1714 monumentální kopulí s tamburem*⁷⁹. Zároveň koncipoval ambity, vystavěné ale až v letech 1721–1729. Hlavní jižní portál do areálu přestavěl v roce 1729 K. I. Diezenhofer. Výsledek první etapy přestavby vyzníval značně rozpačitě, teprve Santini vtiskl komplexu náročný architektonický a urbanistický výraz.“⁸⁰

Dalším možným autorem a druhým velikánem architektury tohoto období je Kryštofa Diezenhofer. K možnému autorství této památky přispívá, nejen kompoziční podobnost s jeho stavbami ale také to, že v době druhé etapy výstavby bělohorského kostela, pracoval na obnovení kostela sv. Markéty v Břevnovském klášteře. Zrovna tak jako malíř Kosmas Damián Asam se mohl nějaký čas věnovat projektování stavby. Jedním z důkazů o jeho možném podílu na stavbě bělohorského areálu je analogie kompozice s ambity křížovnického probošství v Chlumu sv. Máří.⁸¹

2.8.4 Postupná dostavba kaplí a výzdoba kostela

Bratrstvo úspěšně hledalo další mecenáše, kteří by postupné stavební práce financovali. Výstavba probíhala velmi rychle a téměř každý rok byl kostel rozšířen nebo nově vyzdoben. Ne vždy byla ale z důvodů rychlé stavby práce kvalitní.

V roce 1708 byla pro hlavní oltář kostela vyhotovena kopie strakonického obrazu tzv. Adorace Krista, který je dodnes umístěna na hlavním oltáři. Ve stejném roce nechal malíř Kristián Luna namalovat obraz sv. Norberta, o němž se dozvídáme ze starých účtů, ale do dnešních dnů se nedochoval, nejspíš kvůli uzavření kostela na konci 18. století.⁸²

V roce 1710 byla na jižní straně kněžiště přistavěna osmiboká kaple sv. Rosálie⁸³, která byla v roce 1728 přejmenována na kapli sv. Feliciána⁸⁴. Ostatky

⁷⁹ Tambur je odborné označení v architektuře pro válcovitou část stavby pod kopulí, většinou s okny, sloužící jako podstavec kupole a k osvětlení interiéru.

⁸⁰ Cit. dle. SEDLÁK, J. Jan Blažej Santini., s. 76.

⁸¹ Srv. HORYNA, M. Neznámé pražské dílo Jana Blažeje Santiniho., s. 249.

⁸² Srv. PODLAHA, A. Z účtů kostela na Bílé Hoře., s. 121.

⁸³ Sv. Rosálie je pomocnicí proti moru.

⁸⁴ Sv. Felicián je patronem všech lázní.

tohoto světce tehdy daroval kostelu na Bílé Hoře sám papež Benedikt VIII.⁸⁵ Ve stejném roce byla založena v severovýchodní části areálu kaple sv. Vojtěcha⁸⁶, jejíž výstavbu finančně podpořil místodržitel Jeroným hrabě Colloredo z Walsee⁸⁷. V témže roce vytvořil pro kostel sochař Jan Oldřich Mayer⁸⁸ sousoší na štítě vstupního portálu kostela Zvěstování Panny Marii.

O dva roky později byla velmi rychle přistavěna druhá kaple sv. Hilária⁸⁹ ke kněžišti na severní straně. Ostatky tohoto světce obdržela hraběnka Marie z Martinic, manželka Jiřího Adama z Martinic⁹⁰, v roce 1699 od papeže Klimenta XI. V tentýž rok 1712 začaly práce na výstavbě kaple sv. Jana Nepomuckého v jihovýchodním ambitu. Peníze věnoval František Václav hrabě z Trautmansdorfu⁹¹. Dále byla zahájena stavba obvodové zdi kolem nádvoří, která byla dokončena následujícího roku.

V roce 1713 stavba výrazně pokročila. Díky obnosu od císařského rady L. V. rytíře z Mohrenfelsu mohla být postavena kaple Nejsvětější Trojice, která se nachází v severozápadním rohu nádvoří. V témže roce byl nejspíš zbudován tzv. Boží hrob, jehož autor není znám. V menší sklenuté místnosti je umístěna plastika Ježíše Krista při modlení, v druhé pak malý moderní oltář s křížem, na jehož tabernáklu je umístěna pieta⁹². V roce 1713 byla v českých zemích poslední velká morová epidemie, při které zemřelo velké množství obyvatel. Proto byl i v kostele Panny Marie Vítězné vybudován malý hřbitov, dnes již nezřetelný.

Donátorem kaple sv. Václava v jihozápadním ambitu se v roce 1714 stal místodržící Václav Arnošt rytíř Markvarta z Hrádku. Na přelomu let 1714 a 1715 došlo ke zboření staré kopule nad oltářem a byla vystavěna nová a vyšší ukončená lucernou. V témže roce byla také vyhloubena kostelní krypta. V následujících dvou letech byla vykopána studna a pořízeno zázemí pro kaplana a duchovního správce.

⁸⁵ Srv. WIRTH, Z. Klášter a poutní místo kostel na Bílé Hoře., s. 18.

⁸⁶ Sv. Vojtěch je českým patronem.

⁸⁷ Srv. WIRTH, Z. Klášter a poutní místo kostel na Bílé Hoře., s. 14.

⁸⁸ Sochař Jan Oldřich Mayer kromě práce na kostele Panny Marie Vítězné, vytvořil dvě sousoší na Karlově mostě v Praze. Jedná se o sochu sv. Juda Tadeáš z roku 1708 a sousoší trojice světcův sv. Salvátora, Sv. Kosmy a sv. Damiána z roku 1709.

⁸⁹ Sv. Hilárie je patronem malých dětí a provazníků.

⁹⁰ Jiří Adam Ignác z Martinic rytíř řádu Zlatého rouna, c. k. tajný rada a od roku 1703 nejvyšší dvorský maršálek. Věnoval se diplomatickým službám, roku 1707 byl vyslán jako zplnomocněnec císaře s hodností místokrále do Neapolska.

⁹¹ František Václav hrabě z Trautmansdorfu byl císařským radou a pánem v Litomyšli.

⁹² Pieta je zobrazení Panny Marie na klíně s tělem Krista po jeho snění z kříže.

Významnou událostí roku 1718 při výzdobě kostela byla výmalba fresky Příprava bitvy na Bílé Hoře od Václava Vavřince Reinera.

Během dalších let došlo k postupnému dokončení kapliček a obvodové zdi objektu. Nárožní kaple byly prozatímně spojeny obyčejnou zdí. „*Ambity vznikly až ve třetím desetiletí za účasti mladšího Diezenhofera, který navrhl i její hlavní portál.*“⁹³

V roce 1717 byl vybudován dům pro duchovního správce. Mezi lety 1712 až 1729 postupně nahradily ambity prozatímní zídka, která spojovala jednotlivé nárožní kaple. Klenby ambitů byly vymalovány Janem Adamem Schöpfem v letech 1736 až 1740. „*V nádvoří lemovaném ambity, jsou čtyři plastiky z r. 1720 a venku před vstupem do areálu stojí sochy sv. Šebestiána a Rocha od J. O. Mayera z roku 1710, postavené zde r. 1751.*“⁹⁴ Již zmíněné čtyři plastiky na dvoře kostela představují sv. Josefa⁹⁵, sv. Františka Serafinského⁹⁶, sv. Antonína Padovského⁹⁷ a Dominika a Jesú Maria.

V roce 1730 vytvořil neznámý štukátor výjev císařského orla a českého lva na hlavním portále kostela. Plastický štukový reliéf má za námět zázračný zásah Panny Marie do bitvy prostřednictvím tzv. Strakonického obrazu. Panna Marie je ústředním motivem, který se jakoby vznáší nad celým bitevním polem, obklopena anděly a paprsky, obdařena mariánskou korunou. Výjev je propracován do nejmenších detailů a pokud se zahledíme důkladněji rozeznáváme i výrazy v obličejích, drobné ovoce v mísách, nejrůznější zbraně a děla, také letohrádek Hvězda a v dáli naznačený pravděpodobně Pražský hrad s dominantou chrámu sv. Víta. Reliéf na štítě průčelí je ohraničen vinoucím se nápisem. Ten se shoduje s nápisem na pamětní minci ražené při příležitosti zakládání kláštera servitů na Bílé Hoře, dnešní Velké Hospody. Stojí na něm známý citát z Nového Zákona: Dávejte což císařovo císaři a co boží Bohu. [Mat. 22, 12].⁹⁸ Ve volutami zakončenému štítu je další latinský nápis: Dej mi sílu proti tvým nepřítelům: Ukaž, že jsi Matka.⁹⁹

⁹³ Cit. dle. POCHE, E.- HORYNA, M. – JANÁČEK, J. Praha na úsvitu nových dějin., s. 346.

⁹⁴ Cit. dle. POCHE, E. Praha krok za krokem., s. 427–428.

⁹⁵ Sv. Josef je patronem šťastné poslední hodinky a také všech tesařů, stolařů a řezbářů.

⁹⁶ Sv. František Serafinský, též František z Assisi je znám jako zakladatel řádu Františkánů a také patron Itálie a ekologie.

⁹⁷ Sv. Antonín z Padovy je patronem v šech cestujících, šťastného porodu a proti neplodnosti.

⁹⁸ Reddite! Quae sunt caesaris, caesari, et quae sunt dei, deo.

⁹⁹ Da mihi virtutem contra hostes tuos: Monstra Te esse matrem.

Významnou událostí byla práce na vnitřní výzdobě. Roku 1728 vymaloval fresku v hlavní kopuli kostela Cosmas Damián Asam tzv. Triumf katolické církve v Čechách. Dále najdeme v kostele také práci Jana Adama Schöpfa, který je autorem nástěnných maleb v kapli sv. Hilária. Vyobrazení se týká samotné bitvy na Bílé Hoře.

2.9 Historie kostela v 18. a 19. století

Mezi lety 1730 až 1780 ustal stavební ruch a výzdoba interiéru. V této době se bratrstvo soustředilo především na duchovní činnost a prohlubování mariánské tradice. Několik klidných let bylo ve 40. letech vystřídáno válečným ničením při tzv. první slezské válce¹⁰⁰ v letech 1740–1741. Tehdy se na Bílé Hoře ubytovali francouzští, saští a bavorští vojáci a zpusťovali zde okolí. Situace se znovu opakovala při vojenské invazi v roce 1757, kdy se pruský král Fridrich Veliký snažil dobýt Prahu. „... smutně se vyznamenal, dav na pražské svatyně z děl stříletí od Hvězdy, jakoby s Bohem válku vedl a ne s lidmi. Ač vojsko jeho táborem leželo i na Bílé Hoře, kostelík poutní na štěstím byl zachován a neutrpěl valné škody.“¹⁰¹ Nově zbudovaný kostel byl tedy ušetřen při válečných událostech, ale neunikl velkým osvícenským reformám.

2.9.1 Josefínské reformy

Po několika letech klidu zasáhla kostel největší rána. Císař Josef II. rušil na celém území monarchie velké množství klášterů, kostelů, kaplí a mnohé řády a duchovní bratrstva, která v nich po dlouhá desetiletí působilá. Tato reforma se nevyhnula ani kostelu Panny Marie Vítězné, který byl zrušen v roce 1785.

¹⁰⁰ Válka o dědictví rakouské je označení pro vojenské střetnutí v letech 1740–1748 mezi koalicemi habsburského soustátí, Velké Británie a Nizozemí na jedné straně, Francie, Španělska, Bavorska, Neapolska, Sardinie, dočasně pak Saska a Pruska na straně druhé. Po smrti císaře Karla VI. odmítla značná část evropských států pragmatickou sankci a snažila se o rozdělení habsburských držav. Jako první vystoupil se svými nároky pruský král Friedrich II. Veliký. Bavorský kurfiřt Karel VII. Albert obsadil Čechy a část Horních Rakous, v září 1741 byl korunován na českého krále a v lednu 1742 na císaře. Marie Terezie využila podpory uherských stavů a uzavřela separátní Vratislavský mír s Pruskem. Její vojska zahájila akce proti Bavorsku. Spojenci Vídně vytvořili tzv. pragmatickou armádu, která úspěšně bojovala s francouzským vojskem na Rýně. V létě 1743 bylo obsazeno Bavorsko a donuceno k míru. Úspěchy habsburské koalice byly přerušeny novým pruským útokem, který byl neutralizován až Drážďanským mírem v roce 1745, mezitím však francouzská armáda získala převahu na Rýně i v Itálii. Nebezpečí vstupu Ruska do války přimělo Francii k jednáním a v roce 1748 k uzavření mír. Marie Terezie ztratila hospodářsky důležité Slezsko.

¹⁰¹ Cit. dle. KOŠNÁŘ, J. Poutní místa a památné svatyně v Čechách., s. 140.

„... kostel ten dle nařízení císaře Josefa II. byl zavřen a fundační jeho jistiny úhrnem 9 380 zl. rýn. připadly fondu náboženskému,..“¹⁰²

Kromě finančních převodů do náboženských fondů¹⁰³ se přesouval a shromažďoval i cenný mobiliář. „Kostelík P. Marie na Bílé Hoře byl pak ve třetí dražbě i s pozemky a budovou administrátora za 1780 zl. prodán Josefu Urlichovi, sládku v Motole.“¹⁰⁴ Většina inventáře¹⁰⁵, který byl sepsán v roce 1786, se během přesunu a prodeje kostela ztratila. Jednalo se o kalichy, monstrance, obrazy, knihy, nábytek atd. Oltář s obrazem byl odvezen do kostela ve Stodůlkách a zvony byly rozprodány. I přes protesty správců kostela a obyvatel byl hlavní oltář převezen i s obrazem Adorace Krista a lavicemi do kostela sv. Jakuba Staršího ve Stodůlkách. Oltáře z bočních kaplí i s rakvemi světců Hilária a Feliciána byly odvezeny do kostela sv. Matěje v Šárce. Areál kostela byl přidružen pod správu Břevnovského kláštera.

Nejen budova ztratila svojí funkci a uměleckou hodnotu, ale násilně byl i přerušen duchovní život v těchto místech. Pracně vybudovaná tradice mariánských poutí byla na několik desítek let vymazána z podvědomí zdejších obyvatel. Poslední administrátor kostela páter František Reinisch byl poslán do výslužby a dva kaplani posláni do jiných farností.¹⁰⁶

Zhruba dvacet let zůstávala situace stejná, kostel nebyl nijak využíván a chátral. Naděje na znovuoobnovení se zvyšovala s postupným rušením výnosů a nařízení císaře Josefa II. Významným rokem a prvním krokem k znovuoobnovení kostela Panny Marie Vítězné na Bílé Hoře byla koupě kostelního areálu Josefem

¹⁰² Cit. dle. BÍLEK, T. V. Statky a jmění kolejí jezuitských, klášterů, kostelů, bratrstev a jiných ústavů v království Českém od císaře Josefa II. zrušených: dle pramenů původních., 1893.

¹⁰³ Náboženský fond neboli Náboženská matice byla zřízena Josefem II. Její zřízení byl jeden z kroků společně s rušením kostelů a klášterů, naplňujících Josefovou snahu ovládnout mocí státní moc církevní a výrazně omezit její velký vliv na společnost. Tento státní úřad měl pod dohledem nejen všechny církevní domy, ale také činnost duchovních a peníze. Všechno ale mělo sloužit duchovním účelům. Každá ze zemí ovládaná Habsburky měla svůj úřad. Ten byl zrušen Nejvyšším soudem až v roce 2002.

¹⁰⁴ Cit. dle. TEIGE, J. – KUFFNER, H. - HERIAN, J. Na Bílé Hoře. Osudnou událost z českých dějin., s. 80.

¹⁰⁵ Jednalo se o zlatý kalich, 5 kalichů stříbrných, 1 měděný kalich, 2 stříbrná ciboria (liturgická nádoba z drahého kovu na noze s víkem k uchování hostií), 3 monstrance, 3 stříbrné pacifikály (ozdobný kříž nebo destička s křížem, obsahující případně ostatky světce), 5 stříbrných lamp, 5 misálů (liturgická kniha s motlitbami), 6 paramentů (vyšíváný církevní oděv), 26 kasulí (součást liturgického oděvu, součást mešního roucha kněžích), 1 velký a 3 malé zvony, obraz Michala Hageny, 259 knih, dvojce hodiny a nábytek. (Srv. WIRTH, Z. Klášter a poutní místo kostel na Bílé Hoře., s. 28.)

¹⁰⁶ Srv. HOLUB, B. J. Paměti farnosti u sv. Markéty v Břevnově a blízkém okolí., s. 146.

Čapkem¹⁰⁷, kaplanem v kostele sv. Mikuláše na Malé Straně. Pořídil jej za 14 000 zlatých od vdovy po sládku Ulrichovi.

2.9.2 Znovuobnovení duchovní činnosti v kostele

V roce 1812 zapomenutá Bílá Hora, slavné místo vítězství katolické víry, opět ožilo. Dne 6. června se zde setkal císař František I. se svou dcerou Marií Luisou, manželkou Napoleona I. Tohoto slavnostního okamžiku využili zastánci znovuoobnovení kostela a vymohli si povolení k jeho otevření. „... příslušný guberniální výnos vydán 29. října 1812, kostel byl opraven nákladem kanovníka Čapka za 18 000 zl.“¹⁰⁸

Došlo k opravám zpustlého objektu a zpět byl přivezen hlavní oltář a dva menší s ostatky světců z kostela z původní vsi Stodůlky. Ještě téhož roku byl kostel znovu vysvěcen. Od roku 1813 bylo obnoveno i bratrstvo, které se zasadilo o znovu vybavení kostela. Přibyly nové sochy na oltář od Václava Prachnera, církevní nádoby a nové zvony.

Kostel se tedy znovu vracel do původní podoby a obnovena byla i duchovní činnost i díky horlivému knězi Josefu Čapkovi. „*To vše nestačilo však kanovníkovi Čapkovi, neboť neviděl žádné záruky, že kostel i v budoucnosti bude zachován, a proto hledal opory i v této věci, uzavřev posléze smlouvu s břevnovským opatem P. Placidem Benešem¹⁰⁹ r. 1827. Dle této přešel chrám Panny Marie Vítězné na Bílé Hoře ve vlastnictví kláštera benediktinského, který od té doby také administrátory sem dosazoval.*“¹¹⁰

2.9.3 Kostel Panny Marie Vítězné ve správě Břevnovského kláštera

Po smrti pátera Josefa Čapka v roce 1828 tedy přešel kostel s veškerým majetkem podle jeho vůle pod Břevnovský klášter a páter je zde na nádvoří také pohřben. Jeho dílo je připomínáno na zdi kaple sv. Feliciána litým železným náhrobkem s německým nápisem k úctě obnovitele kostela.

¹⁰⁷ Josef Čapek (1762–1828) byl kanovníkem kapituly u chrámu sv. Víta a kaplanem v kostele sv. Mikuláše na Malé straně. Poslední roky svého života věnoval znovuoobnovení kostela, do něhož vložil spoustu své energie a také nemalou část svého majetku. Byl pohřben v blízkosti zdi kaple sv. Feliciána, na ní je připevněna kovová deska a nad ní Spasitel na kovovém kříži.

¹⁰⁸ Cit. dle. WIRTH, Z. Klášter a poutní místo kostel na Bílé Hoře., s. 30.

¹⁰⁹ Placidus Matyáš Beneš (1775–1851) byl dlouholetým opatem v Břevnovském klášteře.

¹¹⁰ Cit. dle. KOŠNÁŘ, J. Poutní místa a památné svatyně v Čechách., s. 141.

V druhé polovině 19. století byl kostel často opravován. Celá budova byla nově omítnuta zvenku i zevnitř. Opravy se dočkaly i sochy sv. Šebestiána a sv. Rocha, které stojí před hlavním portálem do areálu. Během prvního desetiletí 20. století byly restaurovány a dokonce i přemalovány některé výjevy v ambitech. Tato nešetrná oprava se v roce 1905 dotkla také fresky Příprava k bitvě na Bílé Hoře od Václava Vavřince Reinera a fresky Bitva na Bílé Hoře od Jana Adama Schöpfa. V roce 1915 započal pokus poničené fresky citlivěji zrestaurovat. Práce pak byly přerušeny kvůli I. světové válce. Ta se nevyhnula ani bělohorskému kostelu. V roce 1916 byly odvezeny oltářní cínové svícný z 18. a 19. století a roku 1917 rekvírován jeden ze zvonů.

S koncem války a se vznikem samostatné Československé republiky přišla vlna ničení všeho, co zůstalo po Habsburské monarchii. A tak byl roku 1918 otlučen orl – symbol habsburského soustátí na hlavním portále nad vstupem do kostela. Zůstalo tam tak prázdné místo nad českým lvem.

2.10 Historie kostela ve 20. století po současnost

2.10.1 Od vzniku Československa po konec II. světové války

V období mezi rokem 1918 a koncem II. světové války nedošlo k žádným významnějším událostem a kostel nadále sloužil duchovním účelům. Toto místo bylo pro mnohé starousedlíky místem útěchy a klidu. Během II. světové války se občané Řep účastnili odboje proti nacistům a vytvořili ilegální skupinu pod názvem Bílá Hora, která se zapojila i do květnového povstání. Když se místní občané dozvěděli, že v centru Prahy začal boj s okupanty, rozhodli se vyhnat místní německou posádku z Řep, sídlící v Žalanského ulici. V těchto rušných chvílích hrál roli i kostel Panny Marie Vítězné, kde byla údajně ukryta zcizená německá krátkovlnná přijímací stanice. Německá posádka byla už 5. května odzbrojena a krátkovlnná stanice zajišťovala spojení pražských povstalců s cizinou. V blízkosti kostela došlo také k přestřelce mezi odbojáři a nacisty a jeden důstojník SS byl zastřelen.

2.10.2 Druhá polovina 20. století

„O duchovní správu se staral i po skončení druhé světové války páter Mojžíš. Po jeho smrti do kostela dojížděli faráři z Břevnovského kláštera a hlavně páter Vlček. V noci 27. 4. 1950 přijeli k Břevnovskému klášteru estébáci a nařídili nám, abychom si vzali jen nejnútnejší osobní věci. Naložili nás o půlnoci do auta a odvezli neznámo kam. Ocitli jsme se v františkánském klášteře v Hejnicích u Liberce. Byli jsme zde internováni spolu s augustiniány a mnichy z Emauz. Do Břevnovského kláštera jsme se mohli vrátit až po „sametové revoluci“ v květnu 1990. Během vlády komunistické strany mohl zdejší farář sloužit mše. Byl jím většinou penzista, který přímo žil v areálu kostela. Dne 1. září 1990 byl kostel vrácen pod správu sv. Markéty v Břevnovském klášteře.“¹¹¹ Přes veškerý nátlak, který byl na věřící soustavně vyvíjen, zdejší starousedlíci pravidelně navštěvovali mše. Byli ale pod neustálým dohledem státních úřadů.

Zmíněný násilný přesun řeholníků z domovských klášterů do předem vyhrazených klášterních objektů¹¹² byl označen jako akce „K“. Tato likvidace mužských klášterů, která probíhala od poloviny dubna 1950 do konce října téhož roku, měla zastavit vliv duchovních na věřící. Vystěhovávání řeholníků probíhalo v noci, aby nemohli věřící proti nedobrovolnému odchodu duchovních protestovat. Přesun benediktinů z Břevnovského kláštera proběhl v druhé etapě akce „K“ a dotkl se tak i chodu kostela Panny Marie Vítězné, který již nepatřil církvi.

Tak jako všechny památky, byly i kláštery a kostely, vzaty pod státní „ochranu a péči“.¹¹³ Ve fondech Státní památkové správy (dále také „SPS“) nacházíme o bělohorském kostele jen výjimečné zmínky. Po přebrání obrovského množství kulturních památek vše probíhalo velmi nesystematicky, v této oblasti panoval velký chaos na úkor samotných objektů a uměleckých děl. O veškeré záležitosti církve a tedy i jejich movitý i nemovitý majetek se staral Státní úřad pro věci církevní. V lokálním měřítku pak jednotlivé odbory pro věci církevní Krajského národního výboru. Důkazem již zmíněného chaosu je i žádost již zmíněného historika umění Zdeňka Wirtha, který se také zabýval bělohorským

¹¹¹ Tato citace vychází z přímého rozhovoru páterem Janem Kohlem, mnichem z Břevnovského kláštera, který byl pořízen 22. dubna 2007 v kostele Panny Marie Vítězné na Bílé Hoře.

¹¹² Jednalo se o kláštery v Oseku u Duchcova, v Králíkách, okres Žamberk, v Bohosudově u Teplic, v Hejnicích u Liberce, v Broumově.

¹¹³ Dle vládního nařízení č. 228/1949 Sb., o působnosti a organizaci Státního úřadu pro věci církevní, patří do působnosti Státního úřadu pro věci církevní ochrana památek.

kostelem, o ujednocení seznamů a lepší péči. Zabavením většiny kulturních památek a oddělení jejich hospodářského zázemí stát získal velké břemeno, které ho stálo obrovské množství finančních prostředků.¹¹⁴

Kostel panny Marie Vítězné na Bílé Hoře původně patřil do I. kategorie, což mělo být zárukou lepší péče a získání statusu významné kulturní památky. Tento soupis a rozdělení proběhlo ale až v roce 1956¹¹⁵. V následujících zmatecích byl kostel přeřazen do II. kategorie a spadal přímo pod Ministerstvo kultury. Ukázkou zanedbávání a znevažování kulturního dědictví je fakt, že po skončení akce „K“ v dubnu 1950 se nikdo o kláštery až do 31. 3. 1952¹¹⁶, kdy byl nařízen soupis inventářů a klášterních knihoven, nestaral. Mohlo tak v mnoha případech dojít ke krádežím a zničení významných dokumentů, které již nejsou dohledatelné, nebo obnovitelné.

V materiálech Státní památkové správy jsou záznamy o dvou opravách během 60. let 20. století. První z nich proběhla kvůli havarijnímu stavu v roce 1956. Opravy byly v hodnotě 65 000 Kčs a jednalo se především o jednotlivé fresky v ambitech kostelního areálu. Druhou významnou opravou, a to už jako památka spadající pod odbor Ústavu pro památkovou správu Praha 3 ve Valdštejnském paláci. Duchovní správce Václav Bayer¹¹⁷ v roce 1958 žádal o urychlené opravy a restaurování fresek uvnitř kostela. Žádost byla schválena a v roce 1959 byla restaurována freska Jan Adam Schöpfa v kopuli kaple sv. Hilária, při níž došlo k odstranění přemalby a nalezení původní hodnotné malby. Opravy fresek malířů Václava Vavřince Reintera a Kosmy Damiána Asama byly provedeny během roku 1960 restaurátorem Vondráčkem¹¹⁸.

Z dalších let se dochovalo jen velmi málo informací, kostel byl velmi zanedbáván a byl pro veřejnost nepřístupný. Ke změně došlo po roce 1989, ale vše probíhalo velmi pomalu. Rekonstrukce a restaurace stále probíhá. V roce 2008 probíhala odborná ošetření v ambitech trpících vlivem povětrnostních podmínek.

¹¹⁴ Fondy SPS uvádějí, že 50–60 % všech znárodněných kulturních památek byly církevní objekty a majetek.

¹¹⁵ Srv. Národní archiv Praha, f. SPS, k. 18, inv. č. 7737/56.

¹¹⁶ Srv. Národní archiv Praha, f. SPS, k. 18, inv. č. 7737/56.

¹¹⁷ Dr. Václav Bayer patřil pod Římsko-katolickou správu Panny Marie na Bílé Hoře č. p. 3.

¹¹⁸ Srv. Národní archiv Praha, f. SPS – dodatky, k. 773, inv. č. 139/58, Žádost o zařazení oprav fresek v kostele na Bílé Hoře zde dne 2. července 1958.

Kostel je bohužel neustále ničen vandalstvím sprejerů, kteří tak znehodnocují obvodové zdi areálu.

V současné době slouží kostel duchovním účelům. Pravidelně v neděli a ve čtvrtek se zde konají mše a střídají se při nich dva faráři z Břevnovského kláštera. Kostel je otevřen vždy o hodinu dříve a lidé tak mají možnost v klidu rozjímat. Kostel navštěvuje několik desítek věřících, kteří se ale do malého kostela nevtěsnají. Proto jsou na nádvoří rozmístěny židle a kázání je slyšet z reproduktorů.

2.10.3 Změna duchovní správy a současné dění v kostele

Poslední velkou a významnou událostí je změna správce poutního kostela. Po desetiletích nešetrného zacházení byl kostel vrácen pod původní správu Břevnovského kláštera. S pomalu se probouzejícím duchovním životem a příchodem nových řeholníků se objevila myšlenka návratu benediktinek do Čech. Díky přispění Břevnovského kláštera a nabídce, aby se bělohorské památky ujaly benediktinky z Mnichova a společnosti Venio OSB¹¹⁹, proběhla změna. Od 8. prosince 2007 spravují kostel a přilehlé budovy benediktinky. V současné době zde trvale bydlí 4 sestry Anežka, Jana, Mlada a Petra, které se starají o duchovní i světskou správu. Nabízejí pomocí moderních medií i mnoho společných akcí pro věřící. Probíhá tak rozvoj nového otevřeného společenství. Snaha zvelebovat i samotnou stavbu je zde patrná neustále. Probíhají úpravy jednotlivých kapliček a kostel je místem s nádhernou klidnou atmosférou, ať sem přijdou lidé za duchovním rozjímáním a nebo jako turisté na prohlídku.

2.11 Ikonografický popis kostela

2.11.1 Obraz Adorace Krista

Strakonický obraz neboli **Adorace Krista**¹²⁰ (Obrázek č. 4) je zavěšen na oltáři v hlavní kapli. Tento obraz je kopie z roku 1708. Originál měl páter Jesú

¹¹⁹ Venio O. S. B. (Venio Ordo sancti benedictum) je ženská komunita, která vznikla v roce 1920 původně jako skupina věřících, pro které nebylo místo v klášteře benediktinek v německém Ettalu. Od roku 1927 jsou oficiálně povolena komunita benediktýnek se svým hlavním sídlem v Mnichově. Kromě duchovního života se sestry také zapojují do společenského života a pořádají různé kulturní setkání a přednášky.

¹²⁰ Původní obraz, podle kterého vznikly kopie, visel v zámecké kapli ve Strakonících zhruba od poloviny 16. století. Dle pověstí měl být zničen prchajícím vojskem povstalců.

Dominik najít v rozbořeném kostele ve Strakonících a před bělohorskou bitvou jím povzbuzovat vojáky ke statečnosti v boji. Po vítězné bitvě se měl páter Dominik vypravit do Říma, kde byl přijat papežem Řehořem XV. Dne 8. května 1622 byl obraz ve slavnostním průvodu, kterého se zúčastnil i papež, přenesen do kostela sv. Pavla.¹²¹ „... kde spočíval na oltáři klášterního kostela sv. Pavla (S. Maria della Vittoria)¹²² bosých karmelitánů na Quirinálu až do požáru v roce 1833, při němž shořel. Obraz opatřili řeholníci zlatou korunou, na niž vedle císaře Ferdinanda II. přispěli i pokoření Pražané... Nejstarší kopii zhotovil roku 1622 v Římě malíř Robert Longin pro kostel Panny Marie Vítězné na Malé Straně. Druhou si objednalo literátské bratrstvo ve Strakonících... Pavel Hager dal v roce 1708 pro hlavní oltář bělohorského kostelíka namalovat kopii strakonického obrazu, aby připomínal zázračné přispění Panny Marie v bělohorské bitvě.“¹²³

Na obraze projevuje úctu Panna Marie se sv. Josefem malému Ježíškovi, který jí leží na plášti. V pozadí vidíme dva pastýře. „*Ikonograficky je výjev závislý na Alb. Dürerovi*¹²⁴ *na jeho Narození Páně z Kleine Passion*¹²⁵, *kreslené asi v letech 1509–1511.*“¹²⁶

Zdeněk Wirth popisuje ikonologicky obraz takto: „*Obrázek olejem na plátně malovaný, je rozměru 30,5 x 21 cm, plocha pomalovaná 27,7 x 17,7 cm. Pozadí je zlaceno částečně a z části vyplněno krajinou s protékající řekou. Roucho Madony je bílé s olivovými stíny, spodní roucho světlemodré, plášť vespod červený. Svatý Josef má roucho temně zelené, přehoz šedočervený. Pastýř vpředu stojící má bílé spodky a červený šat, zadní pastýř má žlutohnědý kabátec. Rámeček, 58 x 42 cm, ze stříbrného plechu tepaný, symetricky z prolamovaných rocaillů*¹²⁷ *komponovaných, má na profilované liště nasazené zlacené růže, listy a palmy a nástavec a mariánským monogramem, podloženým zlacenou ploškou a paprsky.*“¹²⁸

¹²¹ Srv. ŠROM, F. Hystorycký původ nábožné uctivosti k Panně Marii na Bílé hoře., s. 18.

¹²² Kostel Maria della Vittoria byl nejprve zasvěcen sv. Pavlovi, pro bosa karmelitány. Po vítězství katolíků v bitvě na Bílé Hoře roku 1620 byl kostel zasvěcen Panně Marii a umístěn zázračný obraz.

¹²³ Cit. dle. ROYT, J. Obraz a kult v Čechách v 17. a 18. století., s. 262.

¹²⁴ Albrecht Dürer (1471–1528) patří mezi nejvýznamnější malíře na přelomu gotiky a renesance. Vyučil se v Itálii, odkud si přivezl velkou inspiraci. Jeho velkým obdivovatelem a mecenášem se stal Maxmilián I. Habsburský. Kromě klasické malby, se zabýval grafikami, mědirytcovstvím a dřevorytcovstvím. Známé jsou především jeho autoportréty jako Autoportrét v Kozichu (1500), dále také Růžencová slavnost (1500), která je vystavena v Národní galerii v Praze a mnoho dalších.

¹²⁵ Malé Pašije jsou renesanční grafické cykly od malíře Albrechta Dürera.

¹²⁶ Cit. dle. WIRTH, Z. Klášter a potní místo kostel na Bílé Hoře., s. 26.

¹²⁷ Rocall neboli rokaj je označením rokokový dekorační motiv, zpravidla esovitý.

¹²⁸ Cit. dle. WIRTH, Z. Klášter a poutní místo kostel na Bílé Hoře., s. 43.

Obraz v rokokovém rámečku je umístěn na velmi zdobném oltáři, na jehož tvorbě se podílel Václav Prachner¹²⁹, který je jednou z mála původních částí kostelního mobiliáře před uzavřením během vlády Josefa II. Tělo oltáře je tvořeno pestře mramorovanými korintskými sloupy, na kterých je uchyceno několik andělů. Jedni nesou vojenské emblémy, dva nesou obraz Adorace Krista a dva další nad ním jakoby symbolicky vkládali na obraz zlatou korunu. Podobné té která byla vyrobena pro římský kostel Maria della Vittoria. Nad nimi se v paprscích jako symbol ducha svatého, vznáší hluboce s rozpjatými křídly. Na vrcholu celého zlaceného výjevu se nad holubicí vznáší sám Bůh s otevřenou náručí. Postava všemohoucího vypadá v napětí. Tento dojem vyvolává pozice, v níž je postava ztvárněna a nařasenými rozevlátými šaty. Ve stejné úrovni jako Bůh sedí na mramorových sloupech dva andělé. V rukách nesou věnec a myrtu. S hlavním oltářem je spojen stejně mramorovaný tabernák¹³⁰, na němž je umístěno několik zlacených svíců.

2.11.2 Freska Příprava k bitvě na Bílé Hoře

V kostele se dále nachází unikátní freska **Příprava k bitvě na Bílé Hoře**¹³¹ (Obrázek č.5) pořízená „*Nákladem staroměstského čalouníka Gabriela Senza, provedl roku 1718 malíř Václav Vavřinec Reiner*¹³² na klenbě kaple sv. Rosalie fresku s námětem *Císařské vojsko před bitvou na Bílé Hoře jemuž žehná tzv. Strakonickým obrazem karmelitán Dominik Jesu Maria.*“¹³³

V kopuli je vyobrazen klečící páter s obrazem sv. Rodiny u nohou. Samotný oltářní obraz je zjevně poškozen ničivým vpádem protestantů do strakonického kostela. Tohoto faktu páter využil k povzbuzení císařského vojska k nelítostnému boji proti heretikům. V rukách drží krucifix a do dáli jakoby ukazoval na nepřátelské protestantské vojsko. Za jeho zády jsou připraveni katoličtí, kteří napjatě očekávají boj.

¹²⁹ Václav Prachner (1784–1832) byl významným českým sochařem. Kromě soch také je autorem mnoha náhrobků významných osobností např. biskupa Lva Thuna, který najdeme na Malostranském hřbitově v Praze Košířích.

¹³⁰ V katolických kostelech zdobená skříňka na oltáři, často s ním spojená. Tento způsob je využíván od 16. století.

¹³¹ V jednotlivých publikacích se název fresky mírně liší. Těž je možné setkat s pojmenováním nástěnné malby Před bitvou na Bílé Hoře.

¹³² Václav Vavřinec Reiner (1689–1743) pocházel z české umělecké rodiny. Spolu s Kiliánem Ignácem Dienzenhoferem vytvořil v pražských kostelech mnoho nástropních fresek. Byl významným českým barokním malířem. Kromě fresek a oltářních obrazů maloval i ideální heroické krajiny, bitevní obrazy a portréty. Mezi jeho nejvýznamnější práce patří freska Poslední soud z roku 1722–23, která se nachází v pražském kostele sv. Františka.

¹³³ Cit. dle. ROYT, J. Obraz a kult v Čechách v 17. a 18. století., s. 262.

Zdařilou nástěnnou malbu popisuje odborník výtvarného umění Pavel Preiss takto: „*Nevelká bělohorská freska má v Reinerově tvorbě významné postavení. Je to virtuózní improvizace, rychle a velkoryse provedená ve stylu na hony vzdálené nástropní malbě duchcovské i bezprostředně po ní vzniklé Gigantomachii v Černínském paláci. Reiner tu pracoval zběžně podle rozvrhu, který si načrtl rukou. Avšak při malování se nedal poutat ani touto osnovou a nanášel celé partie přímo barvou, zejména tam, kde chtěl vystupňovat mrazivost atmosféry, zchlazující všechny barvy mlživým závojem. Stříbřitost vzduchu jasného podzimního jitra, podtržené ostrými lesky nanesenými energickými, mnohdy značně pastózními¹³⁴ tahy vápenné běloby na šedé zbroji, podporuje dojem tlumeného vzrušení a napjatého očekávání. K tomu také přispívá porušení rovnováhy, protiklad nahuštěné družiny a prázdné roviny bitevního pole i kontrasty hlubokých průhledů mezi partii plastiky předstupující s drobnými postavami na obzoru. Prostorové pojetí je založeno na odstupňování intenzity a znělosti barev, vytvářející dominantní trojzvuk studené šedi s hnědookrovou v různých valérech¹³⁵ a tupé červení, místy v pozadí zteplené do oranžova a vysvětlené na zbroji seřazeného vojska do snové skutečnosti. Ve vidinu jakoby utkanou z prosvětlených par se též mění pláň u Hvězdy s rafinovanými přechody jemné hráškové zeleni, světle fialová a modré, vrstvicími se v pásech mlhoviny.*“¹³⁶

Tato Reinerova freska dodává baroknímu interiéru zamýšlenou dynamiku a v pozorovateli může vyvolávat pocit, jakoby se všechno odehrávalo před jejich očima. Nad celým bojištěm vytvořil malíř dojem vznášejících se andělů, kteří celému mistrovskému dílu přidávají nadpřirozený nádech. Nástěnná malba v kapli sv. Feliciána, původně zasvěcená sv. Rosalii, je velmi dobře osvětlena paprsky procházejícími osmy okny. Hra světla v malé kopuli rozjasňuje celý dramatický výjev a dává mu zvláštní náboj.

¹³⁴ Označení pro speciální typ malby, u níž je barva nanášena ve velkých vrstvách, která úplně zakryje podklad.

¹³⁵ Valér znamená odstupňování tónové intenzity barvy od jasnosti do sytosti tmavých tónů.

¹³⁶ Cit. dle. PREISS, P. Václav Vavřínek Reiner., s. 21–22.

2.11.3 Freska Bitva na Bílé Hoře

V kopuli kaple sv. Hilária nalezneme fresku Jana Adama Schöpfa¹³⁷ **Bitva na Bílé Hoře** (Obrázek č. 6) z roku 1728. Nástěnná malba zachycuje slavnou bitvu tak, jak bylo zvykem vyobrazovat válečná střetnutí. Jan Adam Schöpf ale svým malířským uměním, volbou barev a tahů, vystihl všechny aktéry v pohybu a dodává tak celému výjevu dynamiku. Barokní freska přidává kostelu zvláštní atmosféru a působí na návštěvníka, jakoby se sám oné události účastnil.

V popředí výjevu zrovna probíhá nepřehledná šarvátka mezi císařským a protestantským jezdectvem. U některých jezdců můžeme rozeznat barevné praporce a zdá se, že vojáci vzbouřenců se dávají na ústup pronásledováni protivníky. Z pozadí celé malby je však jasné, kdo je vítězem. Opět nesmí chybět dominanta bělohorské pláně, renesanční stavba letohrádku Hvězda, která je zahalena do lehké mlhy. Ze středu kopule jakoby sestupovali do zachyceného napjatého momentu andělé.

2.11.4 Freska Triumf církve

Jedno z nejcennějších uměleckých děl v kostele, fresku **Triumf církve** (Obrázek č. 7), najdeme v kopuli hlavní části kostela přímo nad oltářem. Tato kopule zůstala až do roku 1728 nevyzdobena. V tuto dobu na ní začal pracovat vážený malíř své doby Cosma Damián Asam.¹³⁸ Freska v bělohorském kostele byla z pohledu samotného malíře jen vedlejší drobná práce, kterou dělal dobrovolně a bez nároku na mzdu. „*Jak je známo z kostelních účtů, nepožadoval Asam za své dílo nic než odlitek kruhu z dveří Svatováclavské kaple v katedrále sv. Víta.*“¹³⁹ Na svém díle zde pracoval pouhých čtrnáct dní.

¹³⁷ Jan Adam Schöpf (1702–1772) byl pražským malířem bavorského původu. Při válce o rakouské dědictví se postavil na stranu bavorského kurfiřta Karla Albrechta a po jeho vyhnání byl z města dokonce vypovězen. Práce významného barokního malíře J. A. Schöpfa najdeme také v kostele sv. Mikuláše v Českých Budějovicích. Zde je jeho dílem jižní mariánská kaple s vyobrazením smrti Panny Marie z roku 1740, dále také hřbitovní barokní kaple Smrtných úzkostí Páně.

¹³⁸ Cosmas Damián Asam (1686–1739) se narodil v Benediktbeuernu na území dnešního Bavorska. Byl všestranným umělcem, který patřil ke skupině tvůrců tzv. Gesamtkunstwerk (využívali všech prostředků a možností výtvarného umění, architektury, sochařství a jejich snahou bylo vytvořit kompozici prostoru). Patří mezi nejvýznamnější barokní malíře přelomu 17. a 18. století. Působil v Itálii, Německu i v Čechách, kde několikrát pracoval se svým bratrem. Mezi jeho nejvýraznější práce patří nástěnné malby v kostele Nanebevzetí Panny Marie v Kladrubech (1724). Dále pracoval spolu s Kryštofem Diezenhoferem na obnově kostela sv. Markéty v Břevnovském klášteře. Přestože zde došlo ke konkurenčním boji mezi ním a Václavem Vavřincem Reinerem, pracoval zde v roce 1727 na výmalbě tzv. Tereziánského sálu na vyobrazení sv. Vintíře. Zemřel v bavorském Mnichově.

¹³⁹ Cit. dle. PREISS, P. K činnosti rodiny Asamů v Čechách a ve Slezsku., s. 79.

Výmalba kopule působí bojovným dojmem a má silný ideový základ. „*Cosmas Damián Asam zvolil neobvyklé téma triumfálního vozu, na němž sedí alegorie Víry, Naděje a Lásky společně s alegorií Papežství, kterou personifikuje mužská postava s tiárou a veslem, jež řídí společně s anděly bílé oře drtící svými kopyty nepřátele církve.*“¹⁴⁰ Autor ve své práci nezapomněl připomenout vroucnost katolického vyznání Habsburků a jejich díky Bohu, který je obdaroval nejen vítězstvím nad zběhlíky víry, ale také vládou nad rozsáhlým územím. „*Kola, zadní větší s říšským orlem i přední s babenberským erbem uprostřed, znázorňují podpůrnou úlohu říše jako vehiklu náboženství. Vůz táhne bělouš vedený andělem s tesaným mečem a rozevlátým praporcem s náznakem mariánské postavy, poděl klasické identifikace Marie s Církví dochází tu k jejich ikonickému souznění. K Církvi se obrací naděje a kotvou napolo skrytou pod rozvinutým zeleným rouchem a snad Víra – Fides, lze-li tak chápat atributy nevybavenou ženu pochodní zapalující knihy zřejmě heretické. Kacířům a jejich porážce (miněno konkrétně bělohorskou) je věnováno hodně místa a velký důraz: celou protější stranu ovládá svatý Norbert, povýšený na nejčelnějšího ze sboru českých patronů především proto, aby svým atributem, monstrancí, srazil kzemi trojici heretiků, z níž zdůrazněný muž v černém s velkým okružím představuje patrně přímo Kalvína nebo jeho nauku, ohrožující pravověrnost podle protireformační představy za vlády Fridrichovy.*“¹⁴¹ Na fresce vidíme skupinu českých patronů, kteří znázorňují začlenění nejen jich, ale všech věřících českých zemí do matky církve, která vše zastřešuje. „*Na oblacích asistují čeští patroni sv. Václav, sv. Vojtěch, sv. Vít, sv. Ludmila, sv. Prokop, sv. Zikmund, sv. Norbert, sv. Ivan, sv. Jan Nepomucký.*“¹⁴² Celý výjev završuje v malé klenbě kopulky osvěcenou osmy okny Panna Marie, která nejspíš představuje kojící matku jako Lásku, vyzdviženou nejvýše mezi všemi teologickými ctnostmi.

2.11.5 Ikonografický popis ambitů

V klenbách ambitů na nádvoří kostela (Obrázek č. 8) jsou vyobrazeny známé mariánské obrazy a sochy z Českého království i Evropy, například Panna Maria Monserratská, Panna Maria Svatohorská atd.

¹⁴⁰ Cit. dle. ROYT, J. Obraz a kult v Čechách v 17. a 18. století., s. 262.

¹⁴¹ Cit. dle. PREISS, P. K činnosti rodiny Asamů v Čechách a ve Slezsku., s. 79–80.

¹⁴² Cit. dle. ROYT, J. Obraz a kult v Čechách v 17. a 18. století., s. 262.

Stěny ambitů zdobí náměty s Pannou Marií a Kristem. **Cyklus ze života Panny Marie a Krista začíná na jižní straně**, kde v ambitech najdeme výjevy:

1. Iziáš prorokuje narození Krista;
2. Anděl zvěstuje sv. Anně narození Panny Marie;
3. Modlitba sv. Jáchyma a sv. Anny;
4. Narození Panny Marie;
5. Obětování Panny Marie v chrámu;
6. Vyučování Panny Marie;
7. Zasnoubení Panny Marie se sv. Josefem;
8. Svatba Panny Marie;
9. Zvěstování Panně Marii,
10. Navštívení Panny Marie;
11. Narození Páně;
12. Obětování Ježíše v chrámu;
13. Ježíš učí v chrámu;
14. Poslední večeře;
15. Umývání nohou;
16. Ježíš těší Pannu Marii.

Na severní straně:

1. Ježíš se modlí na hoře Olivetské;
2. Bičování Krista;
3. Korunování Krista trním;
4. Ježíš klesá pod křížem;
5. Sejmutí z kříže;
6. Nanebevstoupení Páně;
7. Ježíš se zjevuje Martě;
8. Cesta s učedníky do Emauz;
9. Proměnění na hoře Tábor;
10. Seslání Ducha svatého;
11. Ukamenování sv. Štěpána;
12. Zázraky sv. Petra;
13. Obrácení sv. Pavla;
14. Smrt Panny Marie;
15. Nanebevzetí Panny Marie.

Ve východních ambitech jsou vyobrazeny události a postavy českých dějin:

1. Založení Břevnova;
2. Setkání sv. Prokopa s knížetem Břetislavem;
3. Sv. Anežka zakládá klášter Na Františku;
4. Sv. Ludmila vyučuje malého sv. Václava.

3. VELKÁ HOSPODA NA BÍLÉ HOŘE

Na Bílé Hoře v blízkosti kostela Panny Marie Vítězné, na úplném okraji městské části Řep, se nachází tzv. Velká hospoda na Bílé Hoře. (Obrázek č. 9) Jak kostel, tak hostinec vznikly přibližně ve stejnou dobu po proslulé bitvě na Bílé hoře, jejich další osud se brzy rozchází.

V místech dnešní Velké hospody měl být původně vybudován kostel zasvěcený panně Marii Vítězné spolu s klášteřem. Stavba byla realizována o sto let později jen o několik desítek metrů dále. Popud k výstavbě dal sám císař a český král Ferdinand II., který chtěl touto cestou poděkovat za vítězství v bitvě nad protestanty.

Původně sakrální budova několikrát změnila své využití. Nejprve sloužila jako zájezdní hostinec a ve 20. století jako kulturní centrum Bílé Hory. Dnes je tento rozlehlý komplex uzavřen a kvůli majetkoprávním vztahům mezi majiteli chátrá.

K areálu Velké hospody patří pozemek o výměře 2 422 m². Jedná se o komplex čtyř budov ve tvaru podkovy s uprostřed stojícím přístřeškem. Levé křídlo areálu na západní straně je ve tvaru písmene L a zrcadlově k němu je natočeno pravé křídlo ve stejném tvaru. V západní části pozemku je trojúhelníková zahrada, která je dlouhodobě neupravovaná.

3.1 Okolnosti vzniku kláštera

Bitva na Bílé Hoře 8. listopadu 1620 byla významným vítězstvím katolického tábora (viz kapitola 2.3 Bitva na Bílé Hoře). Císař Ferdinand II. chtěl nejen potrestat rebelii, ale také ukázat svou mocenskou převahu. Na připomenutí porážky českých povstalců se císař rozhodl založit klášter na bývalém bělohorské bojišti. Zároveň tím chtěl vyjádřit poděkování Panně Marii za vítězství při rozhodujícím střetnutí a přispět k obnově jednotného katolického vyznání v českém království.

Císař pobýval v Praze při příležitosti korunovace svého prvorozeného syna Ferdinanda III. českým králem dne 27. 11. 1627. Tato jeho návštěva měla také skrytý záměr. Samotná korunovace byla demonstrací vítězství katolíků ve městě otevřené vzpoury. „*Když pak nedlouho po korunovaci roznemohl se císařevič na*

neštovice, odložil Ferdinand II. odchod svůj z Prahy až do měsíce června r. 1628. Po ten čas důvěrně a přátelsky obcoval a rokoval s arcibiskupem Arnoštem¹⁴³, spolu navštěvovali a shlíželi kostely a kláštery Pražské. Dne 25. dubna 1628 položil císař na paměť získaného vítězství základní kámen kostela Panny Marie Vítězné, hodlaje založiti při něm klášter pro otce servity.¹⁴⁴

Řád servitů¹⁴⁵ přijal pozvání císaře a po dvou stech letech se vrátil znovu do Prahy. Servité zde dostali konečně možnost najít příhodné místo pro svou službu Bohu. Řeholníci byli během husitských bouří vyhnáni z Čech a jejich návrat se dlouhou dobu nedařilo uskutečnit. Ferdinand II. chtěl mnichy zapojit do rekatolizace v hlavním městě, které bylo centrem odporu proti jeho svrchované moci císaře. Měli také, kromě vybudování kláštera, přispět k vytvoření poutního místa, kde by lidé mohli pravidelně Panně Marii projevovat svoji úctu.

3.2 Založení kláštera zasvěceného Panně Marii vítězné

Položení základního kamene 25. dubna 1628 se účastnil i sám císař Ferdinand II., jeho druhá choť Eleonora Gonzaga¹⁴⁶, syn Ferdinand III., kardinál Arnošt Harrach a Jindřich, generál Servitů. Jednalo se o velkou událost. Jen málokdy měli obyvatelé

¹⁴³ Arnošt hrabě Harrach (1598–1667) byl velmi významným duchovním 1. poloviny 17. století. Svou kariéru začal velmi brzo, ve svých 24 letech, což nebylo ani správně povoleno. Svými schopnostmi si získal i samotného císaře Ferdinanda II., který často využíval jeho rad. Hrabě Harrach byl nejen arcibiskupem pražským, ale také biskup tridentský (1665–1667) a velmistrem Křížovníků s červenou hvězdou. Pro české země je především výraznou osobností rekatolizace. Spolu s olomouckým biskupem Františkem kardinálem z Ditrichštejna byl tvůrcem koncepce obnovení římsko-katolického vyznání na našem území. Stavěl se ale proti tvrdému postupu a vyhánění nekatolíků z Čech. Zásadně se podílel i na tvorbě Obnoveného zřízení zemského vydaného roku 1627 pro Čechy a roku 1628 pro Moravu. Arcibiskup Harrach korunoval císařský pár a také císařova prvorozeného syna Ferdinanda III. českými panovníky v katedrále sv. Víta. Zasloužil se o vybudování nebo znovuobnovení několika mariánských poutních míst v Českém království, jako např. Bílá Hora, Loreta v Hájků u Prahy, Bezděz, Chlumek. Zemřel 25. října 1667 ve Vídni při cestě do Říma, kde se měl zúčastnit volby nového papeže.

¹⁴⁴ Cit. dle. KRÁSL, F. Arnošt Harrach, kardinál svaté církve římské a kníže arcibiskup pražský., s. 531–532.

¹⁴⁵ Řád služebníků Panny Marie (Ordo servitum beatae virginis Mariae) neboli servité patří mezi mužské řehole, později i odvozené ženské kongregace, římsko-katolické církve. Řád byl založen v roce 1233 florentskými obchodníky, kteří vyznávali asketický způsob života. Přijali řeholi sv. Augustina a velkou pozornost věnovali uctívání Panny Marie. V českých zemích sídlili původně od dob Karla IV. při kostele Zvěstování Panně Marii v ulici na Slupi. Jejich klášter byl v červnu 1420 vypálen a mniši povražděni. Po husitských válkách opět své sídlo vybudovali, ale roku 1611 potkal klášter opět podobný osud. Císař Ferdinand II. daroval řádu kostel sv. Michala na Starém městě i s farou v nynější Melantrichově ulici. Pro svou další duchovní činnost dostali od císaře nabídku, aby své hlavní sídlo přenesli na Bílou Horu a vybudovali zde klášter.

¹⁴⁶ Císařovna Eleonora Gonzaga (1598–1655) pocházela z Mantovského vévodství. Byla dcerou vévody Vincenta I. a jeho manželky Eleonory Medičejské. Roku 1622 se stala druhou manželkou císaře Ferdinanda I. Císařovna měla velký cit pro umění a na vídeňský dvůr díky ní pronikl vliv italského baroka.

možnost vidět svého panovníka. „*Císař s císařovnou a veškerým dvorem šel pěšky od Strahovské brány*¹⁴⁷ *za doprovodu mnoha tisíců lidu až na Bílou Horu, kde kardinál posvětil kámen základní, ...*“¹⁴⁸ Na kameni měl být tento nápis: Léta páně 1628 dne 25. dubna Ferdinand II., vládce Augustus vždy nejpřísnější obránce katolické víry, jako vzdání díků za vítězství proti rebelům a heretikům. Léta páně tuhé Bílé Hory 8. listopadu, položil první základ chrámu zasvěcené Panně Marii Vítězné. Za pontifikátu Urbana VIII. se zúčastnili císařovna Eleonora Gonzaga, uherský a český král Ferdinand III., pražský arcibiskup a kardinál Arnošt hrabě z Harrachu a kardinál Jindřich, generál řádu servitů.¹⁴⁹

Do kamene s oslavným nápisem císaře byla vložena stříbrná medaile o průměru 19 cm. Na jedné straně byl vyobrazena zamýšlená podoba kláštera a nad ním se jako by vznáší Panna Marie Vítězná. Pod ní je nápis: „*Maria de Victoria in Albo Monte (Marie Vítězná na Bílé Hoře), kolem všeho pak nápis „Reddite ergo quae sunt caesaris caesari et quae sunt Dei Deo. [Math 22, 12]“ (Dávejte což císařovo císaři a co boží Bohu. [Mat. 22, 12])*“¹⁵⁰ Na druhé straně medaile je vyobrazen sám císař Ferdinand II., jak pokorně klečí a modlí se před křucifixem. Od Ježíše směrem k císaři je patrný paprsek, jako symbol požehnání Ferdinandovi a jeho činům. Kolem celého výjevu je také nápis a rok slavné bitvy: „*Ferdinande, ego ten on deseram. MDCXX.*“ (*Ferdinande, já tě neopustím, 1620.*)“¹⁵¹

3.3 Působení servitů na Bílé Hoře

Po slavnostním položení základního kamene započala stavba kláštera Panny Marie Vítězné. „*Servité jali se sice horlivě pracovati na kostele a klášteře, používajíce peníze, jež daroval jim císař a výtěžků dobročinných, avšak stavby kláštera nedokonalí proto, že tam byl nedostatek vody a místo zdálo se jim příliš*

¹⁴⁷ Strahovská brána, součást hradčanských hradeb, stávala u č.p. 180/6, původně uprostřed Nerudovy ulice na dnešním prostranství Pohořelec. Zde stála do roku 1899, kdy byla zbořena.

¹⁴⁸ Cit. dle. TEIGE, J. - KUFFNER, H. - HERIAN, J. Na Bílé Hoře. Osudnou událost z českých dějin., s. 71.

¹⁴⁹ Anno Domini 1628 die 25 Aprilis Ferdinandus II., Imperator semper Augustus catholicae fidei defensor acerrimus, pro gratiarum actione victoriae contra rebelles et hereticos Anno domini die 8. Novembris in Albo montaeablentae, huius sacri templi S. Mariae de Victoria primum fundamentum posuit. Urbano VIII. Rom. Pontifice, Eleonora Gonzaga Imperatrice, Hungariae et Bohemiae Rege Ferdinando III., Archiepiscopo Pragensi Ernesto Cardinali ab Harrach P. Henrice, Generali ordinis Servorum B. V. M. praesentibus.

¹⁵⁰ TEIGE, J. - KUFFNER, H. - HERIAN, J. Na Bílé Hoře. Osudnou událost z českých dějin., s. 71.

¹⁵¹ Cit. dle. Tamtéž, s. 71.

*osamělé a nehostinno.*¹⁵² Na stavbu bylo vybráno 16 816 zlatých¹⁵³, které ale nestačily.

Řeholníkům se zde nedařilo dobře a stavba se neustále protahovala. Důvodem kromě nedostatku vody byl také fakt, že místní lidé duchovní komunitu nepřijali a neměli zájem ji finančně podporovat. Také stále trvající Tricetiletá válka zapříčinila zastavení finančních dotací z císařské pokladny. Navíc se oblast kolem vesnice Řepy a bývalého bojiště na Bílé Hoře stala místem neustále sužovaným průchodem vojáků, útočících na hlavní město království. Jejich tažení se neobešla bez drancování a rabování. V roce 1631 tudy vtrhli Sasové do Prahy. O rok později se touto oblastí ničivými následky prohnala vojska Albrechta z Valdštejna, který vyhnal saské posádky z Prahy. Klášter se svým okolím byl opět vystaven nebezpečí v roce 1634 a 1639, kdy bylo hlavní město obléháno švédskými oddíly generála Bannera. Po několika letech relativního klidu roku 1648 pronikla přes Bílou Horu do Prahy švédská armáda pod vedením generála Königsmarcka, jež dobila Malou Stranu a Hradčany. Vojáci město opustili s velkou válečnou kořistí až po uzavření Vestfálského míru.

Po všech těchto událostech členové řádu servitů nejevili velký zájem o dostavbu, a nakonec se rozhodli rozestavěný klášter prodat. Samotní řeholníci se pak přestěhovali do nově zřízeného kláštera na Starém městě, jehož kostel byl zasvěcen sv. Michalovi.¹⁵⁴

Klášter zůstal nedokončen. „*Z rozestavěného kostela (na sever od kláštera) byla vybudována kaple sv. Martina a patrona obce, v roce 1719. Kaple byla benediktována, takže se v ní konaly bohoslužby.*“¹⁵⁵ Tři desítky let pak sloužila kaple svému účelu.

¹⁵² Cit. dle. KRÁSL, F. Arnošt Harrach, kardinál svaté církve římské a kníže arcibiskup pražský., s. 265–266.

¹⁵³ Srv. KRÁSL, F. Arnošt Harrach, kardinál svaté církve římské a kníže arcibiskup pražský., s. 266.

¹⁵⁴ Kostel sv. Michaela Archanděla je barokní, ležící v Michalské ulici na Starém Městě. Servitům jej věnoval spolu s klášterem Ferdinand II. roku 1626 a ti jej měli v užívání jeho zrušení císařem Josefem II. roku 1786.

¹⁵⁵ Cit. dle. KUČERA, A. Tisíc let obce Řepy., s. 33.

3.4 Klášter ve vlastnictví šlechticů a vznik zájezdního hostince

Se souhlasem císaře Leopolda I. a arcibiskupa Jana Josefa Breunera¹⁵⁶ byl rozestavěný areál roku 1673 prodán Maxmiliánu Valentinu hraběti z Martinic za 100 dukátů. Záhy na to objekt opět změnil majitele, jímž se stal rod Žďárských ze Žďáru. Není přesně jasné, kdy byla v areálu nedokončeného kláštera zřízena hospoda. Poprvé se o ní dozvídáme roku 1689 ze závěti Františka Adama Eusebia Žďárského ze Žďáru.¹⁵⁷ Roku 1697 budova i s hospodou byla zakoupena hrabětem Karlem Jáchymem Bredou, který vlastnil blízké Tachlovické panství, Jeneč, Hostivice a Řepy, ke kterým obě zmíněné památky patří.¹⁵⁸

Objekt v němž se nacházel zájezdní hostinec však byl dlouho dobu nedostavěn. *„Až teprve v roce 1729 byl celý komplex dostavěn, ne však úplně dokončen; pracovalo se tu i v pozdějších letech. Ve válce o rakouské dědictví sloužila kaple francouzským vojákům jako lazaret. V roce 1751 byla znovu vysvěcena, avšak její sakrální určení netrvalo dlouho.“*¹⁵⁹ Kaple sv. Martina byla jako většina církevních budov, zbavena své původní funkce v době vlády císaře Josefa II. Roku 1785 byl kostel odsvěcen a přestavěn na obytný dům, dnešní č.p. 49. (Obrázek č. 10)

Západní okraj Prahy byl znovu postížen válečnými událostmi během prusko-rakouské války. *„V květnu 1757 pruské vojsko pod velením krále Fridricha obléhalo Prahu. Vojsko se rozložilo i v obcích kolem Bílé Hory, drancovalo, obilí bylo dílem vypaseno, dílem pošlapáno. Také stromy byly káceny. Ranění Průšáci leželi v Břevnově a na Bílé Hoře.“*¹⁶⁰ V této napjaté době měla i zdejší bělohorská hospoda vyhořet.

Do poloviny 18. století bylo v blízkosti bělohorského bojiště jen málo staveb. Jednou z nich byl nově vybudovaný kostel Panny Marie Vítězné z počátku 18. století a právě zájezdní hostinec.

¹⁵⁶ Jan Josef Brauener byl 17. pražským arcibiskupem v letech 1695–1710.

¹⁵⁷ Srv. MIKULECKÁ, L. Velká Hospoda na Bílé Hoře., s. 11.

¹⁵⁸ Srv. TEIGE, J. - KUFFNER, H. - HERIAN, J. Na Bílé Hoře. Osudnou událost z českých dějin., s. 67.

¹⁵⁹ Cit.dle. HÁJEK, J. - SVOBODA, J. Kniha o Řepích., s. 42.

¹⁶⁰ Cit.dle. MIKULECKÁ, L. Velká Hospoda na Bílé Hoře., s. 15.

Hostinec velmi dobře prosperoval díky své výhodné poloze. Původně ležel na cestě vedoucí od již zaniklé Strahovské brány, přes hospodu Ladronku¹⁶¹ na dnešním Malém Břevnově, přes bělohorskou hospodu, k poutnímu místu Hájek u Unhoště a dále na Karlovy Vary. V roce 1812 tudy vedla nová císařská silnice tzv. Karlovarská silnice, která vedla přes Hostivice, Bílou Horu, Vypich a dále ke Strakonické bráně.¹⁶²

Zájezdni hostinec na Bílé Hoře byl velmi dobře vybaven. Kromě šenku bylo možné také v hostinci přenocovat. V areálu se nacházela kovárna, v níž se pracovalo až do 30. let 20. století. Za ní se nacházely seníky, aby bylo možné nakrmit po cestě znavené koně.¹⁶³

3.5 Osud zájezdního hostince v 19. století

V roce 1820 zájezdni hostinec opět změnil svého majitele, jímž se stal Vojtěch Smolík, hostinský ze Stodůlek. V jeho rukách se stala hospoda proslulým místem odpočinku nejen pro formany a všechny obchodníky, ale také pro věřící, kteří navštěvovali pravidelné Mariánské poutě. Ty se konaly nejprve ve výročí slavné bitvy, později na svátek Nanebevzetí Panny Marie, který připadá na 15. srpna.¹⁶⁴

Další událostí, která vstoupila do historie Velké hospody, je revoluční rok 1848. Měli se zde údajně scházet vlastenecky smýšlející intelektuálové. Mezi nimi byl i Josef Václav Frič¹⁶⁵, který ve svých Pamětech popisuje revoluční rok, během něhož byla pořádána pouť na místo oné tragické prohrané bitvy pro český národ. V kostele Panny Marie Vítězné, která byla vystavěna na oslavu porážky protestantů,

¹⁶¹ Usedlost Ladronka se nachází v Tomanově ulici 1 v městské části Břevnov. Zájezdni hostinec byl vystavěn na konci 17. století.

¹⁶² Srv. ROUBÍK, F. Silnice v Čechách a jejich vývoj., s. 69.

¹⁶³ Srv. MIKULECKÁ, L. Velká Hospoda na Bílé Hoře., s. 18.

¹⁶⁴ Cit. dle. Tamtéž, s. 20.

¹⁶⁵ Josef Václav Frič (1829–1890) je řazen mezi významné básníky, publicisty a politiky 19. století. Je považován za výraznou politicky činnou osobnost revolučního roku 1848, která bojovala proti rakouskému útlaku. Po její porážce musel uprchnout ze země. Po svém návratu do vlasti byl zatčen a odsouzen k osmnácti letům vězení. Roku 1854 byl amnestován a věnoval se literární a novinářské tvorbě. Po čtyřech letech byl opět zatčen a držen v internaci v Sedmíhradsku. Odtud mu bylo povoleno odejít do emigrace, kde se živil jako novinář a věnoval se psaní prózy. Roku 1879 se mohl vrátit do vlasti, kde také roku 1890 zemřel. Mezi jeho nejznámější práce patří čtyřsvazková sbírka vlastních vzpomínek Paměti. (Srv. BALAJKA, B. Přehledné dějiny literatury. I.)

sloužil mši velký vlastenec Václav Krolmus¹⁶⁶. Tyto události byly bedlivě sledovány státními úřady.¹⁶⁷

V druhé polovině 19. století byla Velká hospoda v držení nového vlastníka. „*Kupní smlouva z 26. února 1860 uvádí nové majitele hospody, kterými jsou manželé Václav a Anna Piskáčkovi. Je v ní poznamenáno, že Smolík prodává hospodu se starým špitálským stavením¹⁶⁸ i s dalšími hospodářskými staveními spolu s kovárnou.*“¹⁶⁹ Noví majitelé kupovali nemovitost ve velmi špatném stavu. V roce 1842 zde došlo k velkému požáru, který výrazně poničil celý objekt. Václav Piskáček byl schopným obchodníkem a podnikatelem, a proto se mu podařilo hostinec rychle zprovoznit a dovést k prosperitě. Na konci 19. století hospodářství vzkvétalo. Nacházela se zde jatka a stále v provozu byla kovárna.¹⁷⁰

Historie Velké hospody je opředena mnoha příběhy – také o osobách, které měli toto místo navštívit. Na některé odkazují dnes již ztracené tři pamětní knihy Velké hospody, podle nichž zájezdní hostinec pohostil mnoho známých osobností i z uměleckého světa. Měl jim být například: Alois Jirásek, Jakub Arbes, Josef Václav Frič, Mikoláš Aleš, Karel Hašler a také zahradník v klášteře sv. Karla Boromejského Václav Babinský.¹⁷¹ U třech prvně jmenovaných spisovatelů je velmi pravděpodobné, že právě Bílou Horu znali z osobní návštěvy. Popisy tohoto místa můžeme najít v jejich literárních dílech.

3.6 Velká hospoda ve 20. století

Po těžkých letech I. světové války nastal i zde postupný společenský rozkvět. Velká Hospoda se za I. republiky stala kulturním centrem zdejší oblasti. Se zavedením tramvajové trati v roce 1928, která končila až na Vypichu, se na tzv. Malém Břevnově rozběhla výstavba domků a zvýšil se tak počet obyvatel.

¹⁶⁶ Václav Krolmus (1790–1861) byl významným českým vlastencem Kromě toho, že působil jako katolický kněz v obcích ve středních Čechách, věnoval se na své náklady archeologické činnosti. Svými nálezy výrazně obohatil sbírky Národního Muzea. Aktivně se také zapojoval do politického života.

¹⁶⁷ Srv. MIKULECKÁ, L. Velká Hospoda na Bílé Hoře., s. 20.

¹⁶⁸ Špitálské stavení bylo určeno přestárlým obyvatelům tachlovického panství.

¹⁶⁹ Cit. dle. HÁJEK, J. - SVOBODA, J. Kniha o Řepích., s. 44.

¹⁷⁰ Srv. MIKULECKÁ, L. Velká Hospoda na Bílé Hoře., s. 25.

¹⁷¹ Cit. dle. Tamtéž, s. 27.

V budově Velké hospody měla své sídlo tělovýchovná jednota Sokol. Kromě toho se v hospodě konaly divadelní představení, taneční zábavy, plesy a koncerty.

Restaurace byla od počátku 20. století až do jejího nedávného uzavření unikátně vyzdobena. „*Nejpůsobivější byla přízemní klenutá místnost, lokál. Kolem stěn stály těžké, dubové stoly, lavice a vyřezávané židle. Na čistě vybělených stěnách se vyjímaly nápisy z probuzených dob. Na průčelní stěně mezi zamřížovanými okny visely praporce, koňské lebky, podkovy, zbraně. A naproti situační plánky bitvy bělohorské, výjevy z bitvy a z popravy českých pánů 21. června 1621.*“¹⁷² (Obrázek č. 11)

V těžkých dobách po Mnichovské dohodě a během II. světové války byla hospoda v provozu a stala se místem setkání zdejších vlastenců. V objektu jsou rozsáhlé sklepy, které mohly sloužit jako kryt pro ohrožené občany. Vzhledem ke své poloze byla Velká Hospoda svědkem odchodu nejen německých vojáků, ale také německých civilistů, kteří z Prahy utíkali Karlovarskou ulicí dále na západ.

Po osvobození v roce 1945 se ale politická situace změnila a naděje se rychle rozplývaly. Josef Piskáček, vnuk Václava Piskáčka, hospodu pronajímal a sám se věnoval zemědělství. V roce 1947 obdržel zákaz hospodu provozovat, povolení bylo uděleno jen hostinci na Bílé hoře zvanému „Na bojišti“. A tak téměř po tři sta letech na čas Bílá Hora přišla o hojně navštěvovanou hospodu. Přízemí bylo přiděleno Průmyslovému kombinátu Praha-západ, který zde zřídil kartonážní dílnu a prostory prvního patra budovy byly vyhrazeny pro divadelní vystoupení Osvětové besedy v Řepích. Stav budovy se velmi rychle zhoršoval i nešetrným zacházením. Josef Piskáček ji proto nakonec roku 1961 daroval budovu Místnímu národnímu výboru v Řepích. Pro své užívání si ponechal jen zahradu.¹⁷³

Budova Velké Hospody nadále chátrala nevhodným užíváním a dlouhá léta se hledal vhodný nájemce pro tak velký objekt. Jím se nakonec stala až roku 1974 Mezinárodní organizace novinářů, která si zde zřídila svou centrálu. V 70. letech byla opět obnovena bělohorská hospoda a budova byla přidělena pod ochranu Střediska památkové péče.¹⁷⁴

Restaurace zůstala v provozu až do roku 2006. Na konci 90. let 20. století byl v levém křídle zřízen disko klub Mono, a ten následně přetvořen v noční klub.

¹⁷² Cit. dle. MIKULECKÁ, L. Velká Hospoda na Bílé Hoře., s. 31.

¹⁷³ Srv. Tamtéž., s. 39.

¹⁷⁴ Srv. KUČERA, A. Tisíc let obce Řepy., s. 33.

Celý areál Velké hospody ale nebyl vhodně využíván a některé části se proto dlouhodobě nacházejí v havarijním stavu.

3.7 Současnost

Objekt je v současné době opuštěný a ve špatném stavu. Důvodem jsou majetkoprávní spory mezi majiteli. Restaurace i noční klub jsou už přes dva roky uzavřeny. Jen ve východním křídle je v provozu masážní salon. Zahrada přiléhající k budově je dlouhodobě neupravovaná a zarostlá. Původní kaple sv. Martina dnešní dům č.p. 49 je stále využíván jako rodinný dům.

4. KLÁŠTER SVATÉHO KARLA BOROMEJSKÉHO V ŘEPÍCH

*„Nezáleží na tom, kolik toho vlastníme, ale na tom,
zda z toho, co máme, umíme dávat...“*

Nezáleží na tom, co děláme, ale jak a proč to děláme...

*Nezáleží na tom, jestli my sami máme z něčeho radost,
ale na tom, zda dovedeme také přinášet radost jiným...*

*Nezáleží jen na tom, jak dovedeme mluvit,
ale aby naše slova vyjadřovala úctu k pravdě...*

*Nezáleží jen na tom, jak jsme dlouho živi,
ale na tom, jak svůj život naplníme...*

*Nezáleží jen na tom, zda jsme milováni,
ale také na tom, jestli milujeme druhé
a jsme pro ně požehnáním...“*

(Informační listy Domova sv. Karla Boromejského)

Klášter sv. Karla Boromejského leží na západním okraji městské části Řepy. (Obrázek č. 12) Patří mezi nejzajímavější místa v této obci, a to nejen kvůli své historii, architektuře, ale také pro samotný účel, k němuž je v současné době využíván. Velký areál je od prvopočátku v rukách sester Kongregace sv. Karla Boromejského, které svou činnost zaměřují na pomoc seniorům. Jejich působení zde bylo sice násilně přerušeno v roce 1948, ale jejich velké odhodlání je v 90. letech přivedlo zpět. V současné době je v klášteře realizován neobvyklý projekt, jehož cílem je setkávání, soužití a vzájemné porozumění lidí pocházejících z různého sociálního prostředí. V prostorách historické budovy se propojuje svět seniorů, kteří potřebují starostlivou péči se světem odsouzených žen, které směřují pečovatelskou činností k vlastní nápravě a světem dobrovolníků a civilních zaměstnanců. To celé zastřešuje ušlechtilá myšlenka vzájemné pomoci a činnost řádových sester. Kromě mší, které se konají pravidelně každý den, se pořádá v klášterních prostorách velké množství kulturních akcí pro všechny věkové kategorie. Je možné navštívit zde koncerty, přednášky i divadelní představení.

Budova kláštera je čtvercového půdorysu, s uvnitř uzavřenou zahradou téhož tvaru. Čtyřpatrová stavba působí ve vnějším vzhledu gotizujícím dojmem.

V jižní části budovy se nachází hlavní vchod do areálu s vrátnicí a průhledem přes prosklené dveře do zahrady. V pravém křídle jsou prostory určené pro pacienty domova a denního stacionáře. V zadním traktu jsou ubytovací prostory pro ženskou věznicí, které jsou odděleny pouze jednou mříží u východu z věžeňských prostor. V západním traktu se nachází kostel sv. Rodiny s unikátními nástěnnými malbami v beuronském stylu (Obrázek č. 14) a také soukromé pokoje řádových sester.

Ke klášteru patří nedaleký hřbitov řádových sester v Žalanského ulici, který zaujme každého svou pravidelností a jednoduchostí křížů. Hned za jeho zdmi má být údajně pohřben jeden z nejznámějších obyvatel kláštera loupežník Václav Babinský.

4.1 Kongregace sester sv. Karla Boromejského

Milosrdné sestry sv. Karla Boromejského¹⁷⁵ patří mezi nejstarší ženské řehole, které přišly do českých zemí. Tato kongregace byla na přání Josefa Chauvenela¹⁷⁶ založena v roce 1652 ve městě Nancy ve Francii. V následujících letech zde vznikl první špitál a dům sester boromejek. Roku 1663 byla řehole oficiálně schválena hlavou katolické církve. Řád sester postupně založil mnoho svých působišť. Kromě charitativní činnosti na kontinentě, byly sestry vysílány na misie do Afriky a Ameriky.

Náplní práce a posláním sester boromejek¹⁷⁷ je pomáhat tam, kde je zapotřebí, a to především v oblasti charity. Sestry pracují ve všech druzích zdravotnických zařízeních, jak v nemocnicích či v domovech pro seniory, tak v ústavech pro mentálně a fyzicky postižené.

První sestry přicházejí na naše území v první polovině 19. století. *„Počátky kongregace v českých zemích souvisejí se vstupem čtyř dívek z Českých Budějovic do noviciátu v Nancy, odkud se vrátily r. 1837 jako první české boromejky do Prahy*

¹⁷⁵ Sv. Karel Boromejský (1538–1584) pocházel ze slavného šlechtického rodu Boromeů, žijících v Itálii. Zastával funkci arcibiskupa a mezi jeho velké zásluhy patří obnova zpustlých kostelů a obracení lidí opět k víře. Účastnil se též Tridentského koncilu. Zapsal se do srdcí lidí svou statečnou a praktickou péčí v době moru. Je patronem sdružení boromejek.

¹⁷⁶ Josef Chauvenel (1620–1652) byl advokátem ve francouzském městě Nancy. Soucítit s nemocnými a chudými po ničivé Třicetileté válce a snažil se jim pomáhat. Dříve než stačil realizovat své ušlechtilé myšlenky, stal se sám obětí morové nákazy. Jeho otec Emanuel Chauvenel splnil jeho poslední přání a založil „Dům milosrdenství“ 18. června 1652, kde začalo svou charitativní činnost pět řádových sester. (Srv. VLČEK, V. Ženské řehole za komunismu [1948–1989], s. 215.)

¹⁷⁷ Sestry boromejky nosí jednoduchý hábit se závojem černé barvy. Při práci jej mění v bílý.

(*mateřinec ústavu slepých na Brusce*¹⁷⁸ 1837–1843). *Spodporou Františka Lobkovice a jeho manželky Heleny založily r. 1843 klášter s kostelem sv. Karla Boromejského a nemocnici.*¹⁷⁹ Zmíněná první nemocnice zvaná Pod Petřínem dodnes slouží pacientům. Řád se dále rozšiřoval a zakládal nové nemocnice a ústavy¹⁸⁰.

Činnost sester se rozrůstala a v roce 1945 působily boromejky již na 120 místech Československé republiky. Po II. světové válce se našem území věnovalo charitativní činnosti 1 236 sester boromejek. Jednalo se o náročnou práci převážně v nemocnicích, školách a různých sociálních ústavech. V 50. letech byl majetek kongregace na našem území zestátněn a většině sester bylo znemožněno vykonávat jejich poslání.¹⁸¹ Po zabrání klášterního majetku a nedobrovolném přesunu do internačních táborů, byla většina sester kongregace sv. Karla Boromejského během roku 1949 soustředěna ve městě Albrechtice¹⁸² v Jizerských horách a ve Vidnavě¹⁸³. Až po roce 1989 se mohly sestry vrátit do některých svých původních působišť a začít opět pracovat a pomáhat lidem. Znovu se také sestry vrátily do Nemocnice Pod Petřínem a také do Domova sv. Karla Boromejského v Řepích. V současné době se jejich hlavní dům nachází v Praze ve Šporkově ulici 12, kde sídlí Generální dům Milosrdných sester sv. Karla Boromejského u sv. Notburgy¹⁸⁴.

¹⁷⁸ Tzv. Klarův ústav slepců byl vystavěn v místech, kde dnes sídlí Český geologický ústav, v ulici Na Klárově 3. V letech 1836–1844 nechal Pavel Alois Klar vystavět na dnešním Klárově v místě, kde se říkalo Pod Brusku (potok Bruska či Brusnice) novou budovu ústavu. Původní budova stála na Kampě. Místo bylo snad vybráno i proto, že se věřilo na léčivé účinky vody z potoka Brusnice. Po druhé světové válce byl slepecký ústav přemístěn a vystřídal se zde několik úřadů.

¹⁷⁹ Cit. dle. JURÁSKO, L. *Církevní řády a kongregace v českých zemích.*, s. 129.

¹⁸⁰ Další působiště sester byly např. v Podolí u Mělníka (1841), v Litoměřicích, v Prčici (1845), v Oseku (1847), v Liberci (1848) a v Českých Budějovicích (1849). (Srv. VLČEK, V. *Ženské řehole za komunismu [1948–1989]*, s. 218.)

¹⁸¹ Bezpráví bylo na sestřích učiněno už ve dnech květnového povstání, kdy byla na hlavní centrum činnosti boromejek v Praze uvalena národní správa. Nemocnice Pod Petřínem byla po několika měsíčních sporech v prosinci 1945 prohlášena revolučním národním výborem za konfiskát. Po roce 1948 byly zestátněny nejen školy, domy pro seniory a různé ústavy, ale také budovy klášterů po celé Československé republice. Sestry mohly zůstat pracovat jen v několika málo nemocnicích a zdravotnických zařízeních. Počet míst, kde mohly sestry uplatnit své znalosti a poskytovat péči se postupně zmenšoval. V roce 1957 to bylo 10 nemocnic a v roce 1961 musely sestry z veřejného zdravotnictví zcela odejít. (Srv. VLČEK, V. *Ženské řehole za komunismu [1948–1989]*.)

¹⁸² Srv. VLČEK, V. *Ženské řehole za komunismu (1948–1989)*, s. 219.

¹⁸³ Srv. Tamtéž, s. 220.

¹⁸⁴ Sv. Notburga je patronkou všech zemědělců a sloužících.

4.2 Historie kláštera

4.2.1 Vznik domova pro nalezence

Situace sirotků v Českých zemích zůstávala po dlouhá staletí bez povšimnutí státních úřadů. Nezaopatřeným dětem se věnovaly řádové sestry a finančně byly zřídka podporovány dobrodinci z řad šlechticů. Na našem území se nacházelo jen několik sirotčinců, které svou kapacitou nedostačovaly. Nově příchozí řádové sestry boromejky se snažily vytvořit útočiště pro co největší množství nalezenců především z vlastních prostředků.

Počátek činnosti boromejek v Řepích se váže k datu 18. listopadu 1855. Tehdy se začala psát historie nalezince, který po několika letech našel své místo právě v malé vsi za Prahou. *„Za nejtužší zimy 18. prosince přestoupilo práh provisorního ústavu na Hradčanech – opravdového Betléma – 5 sester, které představené určily k výchově a ošetřování chudičkových nalezenců. Ústav byl v místnostech, kde bydlilo služebnictvo hrabat Černínů a v konírnách při bývalém Černínském paláci¹⁸⁵ na Loretánském náměstí. Téhož dne sem bylo přiděleno 113 hochů a 17 dívek. Byla citelná zima. Ubohé děti přišly úplně zkřehlé zimou a hlasitě plačící do svého nového domova. Matka Eufémie se sestrou Paulou už předem připravily teplou polévku, kterou se děti zahřály, a tak slzičky dětských očiček se brzy usušily.“¹⁸⁶*

Všeho se pro děti nedostávalo. Velkým problémem byly nevyhovující prostory a malý počet sester na tolik svěřenců. Sirotci zde byli namačkáni a šířily se mezi nimi snadno různé nemoci. Sestry, tak jak bylo v jejich silách, upravovaly a zútulňovaly prostory. Dne 1. března 1856 byla v prostorách nalezince otevřena dvoutřídní škola, aby se děti mohly naučit čtení, psaní a počítání.

Množství dětí v provizorním sirotčinci stále rostlo, roku 1856 se jich zde nacházelo již 205. Přesto byl u dětí vidět znatelný velký psychický i fyzický pokrok. Děti ale mohly v tomto ústavu pobývat pouze do deseti let. To vše

¹⁸⁵ Černínský palác nechal vystavět v letech 1669–1682, podle projektu architekta F. Carattiho významný diplomat v rakouských službách, hrabě Humprecht Jan Černín z Chudenic. Po roce 1777 nebyl obýván a vystřídal se zde několik institucí. Jednou z nich byl i provisorní nalezinec. Od roku 1934 bylo v paláci umístěno Ministerstvo zahraničních věcí (s výjimkou let 1939–1945, kdy zde sídlil úřadující Protektor pro Čechy a Moravu).

¹⁸⁶ Cit. dle. Kronika milosrdných sester sv. Karla Boromejského, díl II., s. 68.

se snažila Matka představená Eufémie vyřešit hledáním nových prostor a žádostí o přidělení nového objektu od státních úřadů. Prozatím se nalezinec přestěhoval do stísněných prostor letohrádku v Buštěhradu u Prahy. „*Jak vyvstává z dopisu sestry představené Pauly, obývaly sestry se svými svěřenci v r. 1857 c. k. letohrádek v Buštěhradu u Prahy. Poněvadž se značně zvýšil počet nalezenců, žádala Matka Terezie*¹⁸⁷ *dne 24. května 1856 císaře Ferdinanda Dobrotivého, aby nalezinci prozatím přenechal letní zámek v Buštěhradu*¹⁸⁸, *tehdy neobydlený.*“¹⁸⁹ Císařská kancelář odpověděla kladně a dočasně se mohl nalezinec přestěhovat na zámek.

Přidělená budova zámku na čas zlepšila špatnou situaci nalezince. Ústav ale nutně potřeboval svou vlastní budovu, která by splňovala všechny potřeby svěřenců. Nejen vhodné ubytovací prostory, kapli, učebny, ale také místa, kde by se děti mohly učit pracovním dovednostem. Kongregace ale neměla dostatek peněz, aby si zřídila vlastní dům.

Přesto se Matka představená nenechala odradit a stále sháněla finanční prostředky. Obrátila se na státní úřady s prosbou o příspěvek. „*S důvěrou v Božskou Prozřetelnost pátraly sestry po vhodném místě a požádaly i vládu o podporu pro své zájmy. Tato se zprvu velmi zdráhala sestrám vyhovět, ale konečně přeci přispěla nezúročitelnou zálohou 20 000 zl. Dne 4. listopadu 1858 byl koupen statek v Řepích u Prahy.*“¹⁹⁰

Kongregace nakonec zaplatila za pozemek v Řepích 56 000 zlatých a ihned se začalo se stavebními pracemi. V místech dnešního kláštera se nacházel tzv. Taicmanův dvůr, který byl zbořen. Během dubna se začalo se stavbou a ještě tentýž měsíc byl nalezen vydatný pramen vody. Celý projekt řídil stavitel Rypota, který díky svým schopnostem, docílil rychlé výstavby. „*Koncem července 1860 stavba tak pokročila, že jeden trakt velkého domu mohl být zařízen k obývání. Dne 4. srpna se mělo začít s přestěhováním ústavu*

¹⁸⁷ Marie Terezie Helwigová, původem Francouzka, byla významnou osobností Kongregace sv. Karla Boromejského v Čechách. Roku 1837 přišla spolu s čtyřmi českými sestrami, které ve Francii složily slib. Marie Terezie byla určena jako představená českého generalátu. (Srv. Kronika milosrdných sester sv. Karla Boromejského, díl II.)

¹⁸⁸ Zámek Buštěhrad byl vybudován v barokním slohu v letech 1699–1705 na podnět toskánské velkovévodkyně Anny Marie Františky. Byl několikrát přestavěn a od 2. poloviny 18. století přestal být využíván jako letní sídlo. V následujících stoletích sloužil jako příležitostná nemocnice, ubytovna pro vojáky a různé návštěvy. Dnes využívá buštěhradský zámek Státní oblastní archiv Praha jako depositář.

¹⁸⁹ Cit. dle. Kronika milosrdných sester sv. Karla Boromejského, díl II., s. 78.

¹⁹⁰ Cit. dle. Kronika milosrdných sester sv. Karla Boromejského, díl II., s. 81.

z Buštěhradu do Řep.“¹⁹¹ Původně se přistěhovalo 188 dětí, jejich počet ale nadále rychle rostl.

Stavba rychle pokračovala. Dokončen byl celý areál i prostory pro vyučování. Na výuku dětí byl najat pan učitel Prokop Rinda a prvním katechetou se stal Josef Kohlruss.¹⁹² Významnou událostí bylo při dokončování kostela sv. Rodiny vysvěcení zvonů. „... a dne 6. srpna 1860 byl dům od knížecího arcib. vikáře Slavička, faráře v Noutenicích¹⁹³, posvěcen. Při této slavnosti byl též položen základní kámen k vnějšímu kostelu, jež do roka byl hotov, takže dne 24. listopadu 1861 mohl být upevněn na věži kříž. Dne 1. září zvonilo se poprvé na věži zvonem posvěceným, označeným nejsvětějšími jmény Ježíš, Maria, Josef. Druhý zvon na věži posvěcen opatem Strahovským dne 5. prosince a má nápis: *Videte, Vigilate et orate!*¹⁹⁴ Dne 18. prosince 1861 posvětil nový kostel kníž. arcib. vikář Slaviček.“¹⁹⁵ Při této události byla do otvoru věže vložena zakládající listina v českém i německém jazyce, která byla znovu objevena až při rekonstrukci v 90. letech 20. století.

Po dokončení staveb se chod nalezince rozběhl na plné obrátky, počet chovanců narostl až na 280. Chlapci se učili na krejčí, truhláře a obuvníky, dívky ručním a domácím pracím.

Dle pověstí se údajně v roce 1860 rozezvonil sám od sebe kostelní zvon. Mezi lidmi se začalo šířit, že se jedná o špatné znamení. Velká rána pro nalezince opravdu přišla v podobě zákeřné egyptské oční choroby¹⁹⁶. První onemocněly dívky, pak chlapci. Přes všechna opatření, které sestry proti nákaze podnikly, se nemoc šířila dál. Několik dětí bylo ohroženo do takové míry, že jim hrozilo oslepnutí a byly převezeny do nemocnice. Choroba se nevyhnula ani ošetřovatelkám, které se obětavě ve dne v noci staraly o své chovance. Tři z nich onemocněly a musely být dopraveny do mateřského domu pod Petřínem. Nemoc po čase začala ustupovat, žádné z dětí neosleplo úplně, jen některé z nich ztratily vidění na jedno oko. Děti, které se léčily v nemocnicích se už do nalezince

¹⁹¹ Cit. dle. Kronika milosrdných sester sv. Karla Boromejského., díl II., s. 81.

¹⁹² Srv. Farní věstník úřední pro farnost Libockou, s. 1.

¹⁹³ Noutenice je malá obec severozápadně od Prahy, v blízkosti vsi Velké Přílepy.

¹⁹⁴ Prozírejte, bděte a modlete se!

¹⁹⁵ Farní věstník úřední pro farnost Libockou., s. 1.

¹⁹⁶ Trachom neboli egyptská oční choroba je těžkou vlekou infekční formou zánětu spojivek způsobenou chlamydiemi. Není-li léčen, vede ke ztrátě zraku. Vyskytuje se zejména v Asii a Jižní Americe.

nevrátily. Zlé jazyky a odpůrci sesterské činnosti napomáhaly k poškozování dobré pověsti ústavu. Státní úřady vydaly nařízení, že pokud si někdo o děti zažádá, bude mu dítě bez souhlasu sester vydáno.¹⁹⁷ Situace se zhoršovala a sestry už nemohly udržet tak velký objekt v provozu. V září 1865 opustily sestry i s dvaceti pěti dětmi zdejší klášter a přestěhovaly se do nově zakoupeného menšího domku se zahradou v Karlíně u Prahy.

4.2.2 Ženská trestnice v Řepích

Budova kláštera nadále zůstávala v majetku kongregace boromejek. Pro opuštěný areál se hledalo nové využití. Sestry boromejky pracovaly nejen v oblasti zdravotnictví a sociální péče, ale také jako dozorkyně v ženských věznicích. Zemská vláda ve Vídni s nimi měla dobrou zkušenost, a tak na návrh Marie Terezie Helwingové, byl objekt nabídnut pro vytvoření ženské věznice v Řepích. Bylo upuštěno od původního záměru přestěhovat trestankyně do věznice na Hradčanech. *„Když se tehdy jednalo o přesídlení trestnice, nabídla generální představená M. Eufémie presidiu státního zastupitelství v Praze prostornou budovu řepského nalezince pro účely trestnice. Nabídka byla předložena ministerstvu spravedlnosti, které ji dne 8. prosince 1864 přijalo a schválilo. V budově byly provedeny nutné opravy, jak toho žádal změněný její účel. Vysoká okna opatřena mřížemi, jednotlivá poschodí a oddělení uzavřena mřížovými dveřmi, dětské pokoje změněny v pracovny a ložnice trestanek, velká zeď obehnaná vysokou zdí s ostnatým drátem, upraven procházkový dvůr atd. Dne 26. a 27. a 28. října 1865 stěhovaly se trestanky a sestry z Prahy do Řep.“*¹⁹⁸

Počet žen ve výkonu trestu se pohyboval mezi 160 a 300, staralo se o ně 22 sester dozorkyň. Trestankyně se podílely na chodu hospodářství kláštera. Pečovaly o zahradu, která byla obehnaná vysokou zdí. Pracovaly také na polích, které se nacházely v oblasti dnešního sídliště. Kromě práce mimo budovu kláštera, se věnovaly vězeňkyně ručním pracím v dílnách, kde šily, tkaly a předly. Výdělek z jejich činnosti přispíval k pokrytí nákladů provozu trestnice. Náprava odsouzených žen probíhala také prostřednictvím vzdělávání. Ženy se učily číst,

¹⁹⁷ Srv. Kronika milosrdných sester sv. Karla Boromejského, díl II., s. 91.

¹⁹⁸ Cit. dle. Kriminalistika. Revue pro kriminologii a trestní právo., s. 3.

psát, počítat, základům náboženství a zpěvu. Věznice celou 2. polovinu 19. století plnila svou funkci a přispívala k nápravě odsouzených.

Klášteř se svými polnostmi patřil mezi největší ekonomické subjekty v malé obci Řepy. Jejich výnosy díky usilovné práci a podpoře státu dosahovaly v roce 1918 až půl milionu zlatých¹⁹⁹. Většinu peněz kongregace dále rozdělovala na pomoc potřebným a na různé charitativní účely. Kongregace několikrát také dobrovolně přispěla do obecní pokladny a starala se o chudé, kterým často rozdávala potraviny. Ne všichni řepští obyvatelé ale souhlasili se zdejší umístěním věznice v jejich obci. Svou roli tu mohla hrát i závist vzhledem k tomu, jak klášter hospodářsky prosperoval. Je možné, že nežádoucí mohla být i pomoc chudým, která vedla ke zvýšení jejich počtu v obci.

Přestože byly Řepy malou vesničkou na okraji Prahy, nacházíme zprávy o tom, že obec politicky žila, a ne vše probíhalo v klidu. Jeden takový incident měl dopad i na klášter. „*Po I. světové válce, 15. srpna 1920, se před hospodářskou budovou věznice konalo velké veřejné shromáždění, na kterém plamenně řečnil poslanec Národního shromáždění za národně socialistickou stranu Jiří Stříbrný*²⁰⁰. *Pod dojmem jeho projevu začal shromážděný dav házet na klášter a věznici kameny a pokusil se vězeňkyně osvobodit, když ty k tomu povzbuzovaly křikem z oken. Členům vězeňské stráže a přivolané policejní posile se však podařilo zjednat pořádek.*“²⁰¹

Úřady za I. republiky nadále využívaly trestnice a práce sester jako odborně vyškolených dozorkyň. V roce 1928 žilo ve věznici 287 trestankyň. Československý stát přispíval na osobu 8 Kč na den. Průměrně vyšly náklady na osobu 9,20 Kč. Je tedy zřejmé, že věznice měla i své vlastní příjmy.²⁰²

Počátky II. světové války se příliš trestnice nedotkly kromě toho, že byly po osamostatnění Slovenska odvezeny Slovenky, Němky a Maďarčky. Kvůli poklesu počtu trestankyň bylo přivezeno několik odsouzených žen z jiných věznic, aby byla

¹⁹⁹ Srv. HÁJEK, J. – SVOBODA, J. *Kniha o Řepích.*, s. 79.

²⁰⁰ Jiří Stříbrný (1880–1955) byl československým politikem, novinářem, účastníkem prvního odboje, jeden z mužů 28. října. Za první republiky byl ministrem obrany a poslancem Národního shromáždění. Byl pravicovým politikem a velkým odpůrcem Edwarda Beneše. Za okupace se neúčastnil politického života. Po druhé světové válce byla odsouzen za spolupráci s okupanty a v roce 1955 ve vězení.

²⁰¹ Cit. dle HRUBEŠ – JHRUBEŠOVÁ, E. *Pražské domy vyprávějí...IV.*, s. 149.

²⁰² Srv. Archiv Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského, f. Praha Řepy, k. VIII., Seznam historických článků – SCB, inv. č. 9, Ženská věznice v Řepích, s. 35.

naplněna kapacita. Situace se změnila v roce 1941, kdy část budovy byla zabrána pro potřeby gestapa. To zde obsadilo tři velké místnosti a dvě menší cely. Bylo zde drženo 80 žen, které měly své vlastní německé dozorkyně a řádové sestry k nim neměly přístup. Jejich uzavřené oddělení mělo vlastní vstup. Odtud byly vězenkyně odváženy na výslechy do Pankrácké věznice v Praze.²⁰³

„Bylo velkou předností řepské trestnice, že se za války o ni Němci nezajímali, i když v několika místnostech byly odděleny a pod dozorem německých dozorkyň umístěny české politické vyšetřovanky. Ale do vlastního chodu Němci nezasahovali, ředitel Markup je nijak neprovokoval, ale dovedl to nějak zařídit, že se mezi trestankyněmi skoro šest roků držela černošská podvodnice Julia Katzová a uvaroval ji osudu miliónu jejich souvěrců.“²⁰⁴

Na počátku května během povstání tu bylo shozeno několik bomb, které dopadly v Žalanského ulici v blízkosti klášteře.²⁰⁵ Došlo k poškození budovy a rozbití oken v jižní části budovy. V posledních dnech války se většina obyvatel schovávala po sklepeních a v trestnici panoval výjimečný stav.

Po osvobození Prahy na počátku května 1945 došlo k výrazným změnám i v klášteře sv. Karla Boromejského. Na svobodu byly propuštěny gestapem vězněné Češky a naopak jejich dozorkyně internovány na Pankráci. Jen malá část původních žen ve výkonu trestu byla propuštěna. V roce 1945 šlo o 250 osob. Počet internovaných žen v následujícím roce vzrostl dvojnásobně o ženy odsouzené v retribučních procesech²⁰⁶.

4.2.3 Osud trestnice po II. světové válce

Jen krátkou dobu po skončení války mohly sestry vykonávat opět své poslání. Po únoru 1948 se zhoršilo postavení církevních institucí i jejich představitelů. Církev se stala nežádoucí vzhledem k tomu, jaký vliv mohla mít na obyvatele Československa. Bylo pravděpodobné, že by mohla podněcovat odpor

²⁰³ Srv. HÁJEK, J. – SVOBODA, J. *Kniha o Řepích.*, s. 82.

²⁰⁴ Cit. dle. Archiv Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského, f. Praha Řepy, k. VIII., Seznam historických článků – SCB, inv. č. 7, Trestnice pro ženy v Řepích, s. 27.

²⁰⁵ Srv. HÁJEK, J. – SVOBODA, J. *Kniha o Řepích.*, s. 82.

²⁰⁶ Retribučními procesy jsou označovány soudy se zločinci a kolaboranty v době 2. světové války. Tyto soudní procesy měly svou zákonnou oporu v dekretch prezidenta republiky. Tzv. velký retribuční dekret č. 16/1945 Sb. z 19. června 1945 právně upravoval potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů. Dále zřízení mimořádných lidových soudů, které mohly uložit trest smrti bez možnosti odvolání. Druhý tzv. malý retribuční dekret č. 138/1945 Sb., z 27. října 1945, upravuje potrestání za provinění proti národní cti. Měl napomáhat přísnějšímu stíhání kolaborantů a domácích zrádců.

proti režimu, který se právě upevňoval. Proto se jim státní úřady snažily co nejvíce znemožňovat jejich práci. To mělo velký dopad také na řeholní řády a kongregace, které se věnovaly mnoha potřebným.

Soustavný nátlak byl také vyvíjen na sestry boromejky v Řepích. Ten vyústil v zákaz jejich činnosti jako vězeňské dozorkyně, přestože měly dobrý vliv na odsouzené i řádně složené zkoušky. To však nemělo dostatečnou váhu a nemohlo zabránit rozhodnutím, které padlo na konci roku 1948. *„Dne 30. 11. 1948 byla zrušena trestnice v Řepích, a tím ztratila kongregace velké pole apoštolské činnosti mezi ženami, které spravedlnost odsoudila k dlouholetým trestům pro těžké delikty. Od 1. 11. 1854 do 30. 11. 1948 (tj. 94 roky a jeden měsíc) věnovaly se obětavě sestry těmto zbloudilým duším a jejich úspěšná činnost docházela vždy uznání a pochvaly od státních orgánů.“*²⁰⁷

Odsouzené ženy byly rozvezeny do různých věznic v Čechách a sestry opět hledaly možnost svého uplatnění. *„Rozloučení se ženami nesly sestry velmi těžce, ale uznávaly i v tom vůli Boží, které se odevzdaně podrobily. Ale aby trestankám byl usnadněn odchod z Řep, mohla každá žádat, kam chce být přeložena. Velký dům s prostornými místnostmi zůstal prázdný. Proto se kongregace obrátila na Českou katolickou Charitu²⁰⁸ o pomoc k získání nějaké činnosti. Charitativní péče neměla tehdy v Čechách a na Moravě žádný speciální ústav pro dospělé slabomyslné muže a ženy a ochotně žádosti vyhověla. Kongregace začala ihned provádět velké adaptace, aby dům byl změněn na charitativní ústav pro oligofreniky²⁰⁹ a mohl být 1. 1. 1949 otevřen.“*²¹⁰ Obětavá a velice náročná práce nebyla nijak oceněna a nakonec i ústav pro choromyslné byl zrušen.

²⁰⁷ Cit. dle. Kronika milosrdných sester sv. Karla Boromejského, díl X., s. 31.

²⁰⁸ Česká katolická charita s původním jménem Charita Československé republiky vznikla jako organizace sdružující charitativní ústavy a domy. Původní myšlenka vznikla v roce 1919 v olomoucké diecézi. Navázání hlubší spolupráce vedlo k zpřehlednění charitativní činnosti a k jejímu zefektivnění. Charita zřizovala u far dvouleté ošetrovatelské kurzy. Po roce 1948 byla její činnost omezována. Po roce 1959 mohly řeholníci pracovat jen v šesti ústavech určených pro nemocné a umírající jeptišky, mnichy a duchovní. Jejich původní činnost byla obnovena po roce 1989. V současné době Charita České republiky působí na našem území, ale věnuje se i dobročinné práci v zahraničí.

²⁰⁹ Oligofrenie neboli slabomyslnost je onemocnění vyznačující se nedostatečným vývojem celé osobnosti člověka, zejména je snížena rozumová schopnost, doprovázená někdy též tělesnými defekty a mentální retardací. Je způsobena dědičnými faktory nebo důsledkem poškození mozkové tkáně mechanicky nebo působením různých vlivů v prenatálním období.

²¹⁰ Cit. dle. Kronika milosrdných sester sv. Karla Boromejského, díl X., s. 32.

4.2.4 Nucený odchod sester boromejek a jejich internace

Během roku 1949 se nátlak na církev výrazně stupňoval. Vláda přerušila jednání se zástupci církve a bylo rozhodnuto o tvrdém postupu proti nim. V roce 1949 probíhaly první soudní procesy s hlavními představiteli církvi. Docházelo k předem připraveným provokacím, které měly zdiskreditovat vedoucí postavy katolické církve a odradit věřící. Tyto pokusy ale nedosáhly zamýšleného výsledku, a tak bylo třeba zamezit kontaktu církevních činitelů, řeholníků a sester s věřícími. Jednotlivé instituce se dostaly pod zvýšený dohled.²¹¹ Postupně byly omezovány bohoslužby a kontrolován křesťanský tisk. Od dubna roku 1950 byli postupně internováni ve sběrných kláštřech mniši a stejný osud čekal řádové sestry během tzv. Akce VŽK.²¹² Velkým problémem se stal nedostatek školených pracovních sil, které by nahradily řádové sestry v jednotlivých ústavech a nemocnicích.

Tyto události se nevyhnuly ani klášteru v Řepích. Nejen že sestrám bylo bráněno vykonávat své poslání a pomáhat slabomyslným, ale od konce roku 1949 byly drženy v domácím vězení. *„Od 31. 10. 1949 byl v Řepích sestrám ponechán kostel, ložnice, presbytář a dílna. Do prostorů musely vstupovat přes kostel, hlavní vchod jim byl uzavřen. V té době zde bylo 21 sester. Majetek řádů a kongregací byl zabírán. Posledním domem likvidovaným v první etapě²¹³ byly Řepy.*

²¹¹ Srv. VLČEK, V. Ženské řehole za komunismu (1948–1989), s. 218.

²¹² Akce „VŽK“ neboli Vykližení ženských klášterů (někdy označována jako akce „R“) byla jedním ze zásahů státní moci do chodu společnosti tak, aby byl odstraněn odpor proti vládnoucímu režimu. Cílem této akce byla internace řeholnic a zabránění jejich styku s veřejností. Z podnětu tehdejšího ministra spravedlnosti a předsedy Státního úřadu pro věci církevní Alexeje Čepičky mělo být sestrám zabráněno pracovat v oblasti charity a zdravotnictví a co nejvíce omezit i jejich duchovní činnost. Akce „VŽK“ na rozdíl od akce „K“ vyklizení mužských klášterních domů, probíhala postupně. Příslušnice jednotlivých kongregací tvořily totiž podstatnou část personálu v nemocnicích, sociálních ústavech a charitativních zařízeních. Patřily ke špičkovým odborníkům, takže lékaři a ředitelé ústavů nesouhlasili jejich odchodem. Mezi civilním obyvatelstvem nebylo dostatek vyškolených zdravotních sester. Nedobrovolný odchod řádových sester z jejich působišť probíhal ve dvou etapách od srpna do října roku 1950. Narychlo probíhalo školení zdravotních sester, které měly nastoupit místo řeholnic do zdravotnických zařízení. Celkem bylo zrušeno 720 ženských klášterů a uvězněno 10 000 sester, které byly často nasazovány na těžkou práci v průmyslu především v pohraničí. Na mladé řeholnice byl vyvíjen nátlak, aby vystoupily z řádu a dostaly možnost pracovat ve svém oboru např. na pozici vrchní sestry. Většina sester ale vytrvala a z řádu nevystoupila.

²¹³ Akce „VŽK“ byla rozdělena na dvě etapy. První z nich probíhala od konce srpna do konce září. Kromě kláštera v Řepích byly likvidovány další řeholní domy kongregace sv. Karla Boromejského, kde byly provozovány především školy a domovy pro seniory. Jednalo se o kláštery v Karlových Varech, Líšni, Zákupcích u České lípy, Kobylé, Hrabošicích, Teplicích a Praze – Karlíně. V druhé etapě násilných přesunů byly zrušeny tyto kláštery a filiální pobočky kongregace sv. Karla Boromejského: v Žulové, Ondřejovicích, Brně, Českých Budějovicích, Tachově, Varnsdorfu, Jiřikově, Jihlavě, Filipově.

Dne 28. srpna 1950 se k sestřám dostavila komise církevního oddělení ONV²¹⁴ Praha – západ a oznámila, že se v příštích dnech mají přestěhovat do Albrechtic.²¹⁵ Pětičlenná komise, která dostala tento klášter na starost, se snažila sestry obalamutit různými sliby například o zaplacení nájmu za objekt, ke kterému nikdy nedošlo. Jako důkaz absolutního pohrdání vírou, posláním řádu i „svatého místa“ byl fakt, že vedoucí komise Jaroš úřadoval několik dní v sakristii. Do kláštera byly nasazeny dvě zmocněnkyně, které se zde na několik posledních dnů nastěhovaly tak, aby mohly mít sestry neustále pod dohledem.

Sestry se postupně připravovaly na nedobrovolný odjezd, který byl určen na 31. srpna 1950. V té době v klášteře umírala sestra Margareta Kocourková a odjezd byl proto o pár dní odložen. Sestra skonala 31. srpna a hned na druhý den byl uspořádán v tichosti pohřeb na hřbitově kongregace. Odjezdu již nic nebránilo, a tak 2. září 1950 v osm hodiny opustily sestry boromejky své dlouholeté působiště. „V sobotu v pět hodin ráno přišel pater Soukup z Bílé Hory a sloužil tichou mši svatou. Překvapilo nás, že i v tak časně hodině přišli někteří věřící do kostela, aby byl přítomni naší poslední mši svaté. Důstojný pán měl povzbudivou promluvu.“²¹⁶ Sestry do svého nového bydliště dorazily po osmé hodině večer.

4.2.5 Klášter jako výcvikové středisko vězeňské stráže

Klášterní areál byl přiřazen pod správu ministerstva spravedlnosti. To jej do roku 1955 využívalo jako výcvikové středisko pro příslušníky Sboru nápravné výchovy. Pro potřeby školení vězeňských dozorců byla budova upravena.²¹⁷ Z oken byly odstraněny mříže, kostel s unikátními beuronskými malbami byl využíván jako sklad. Vzácné fresky byly buď otlučeny a nebo zabíleny. Presbytář byl začerněn a využíván jako temná komora. Z kostelní věže byla sňata bář s křížem a všechn kostelní mobiliář byl odvezen neznámo kam. Budova po přestavbách přestala

²¹⁴ ONV je zkratka pro Okresní národní výbor.

²¹⁵ Srv. Archiv Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského, f. Praha Řepy, k. VIII., Seznam historických článků - SCB, inv. č. 16., KUČERA, A., K dějinám působení milosrdných sester sv. Karla Boromejského v Řepích, s. 12.

²¹⁶ Srv. Archiv Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského, f. Praha Řepy, k. VIII., Seznam historických článků – SCB, inv. č. 19, Stručný popis událostí při odchodu z naší filiálky v Řepích, s. 2.

²¹⁷ Srv. Archiv Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského, f. Praha Řepy, k. VIII., Seznam historických článků – SCB, inv. č. 3, Řepy, s. 6.

připomínat církevní stavbu. Výcvikové středisko objekt opustilo v poničeném stavu a přestěhovalo se do budov kláštera sv. Jana pod Skalkou u Berouna²¹⁸.

4.2.6 Klášterní budova v rukou Výzkumného ústavu zemědělské techniky

V roce 1958 přešel objekt bývalého kláštera do správy ministerstva zemědělství. Ještě téhož roku se do budovy nastěhoval Výzkumný ústav zemědělské techniky, který se zabýval výzkumy v oblasti nových technologií a praktického využití v zemědělství. Pro rozsáhlý strojový park musela být přizpůsobena budova kláštera. Nově byly vystavěny plechové hangáry na západ od hlavní budovy. Některé byly využívány jako garáže, jiné jako výstavní prostory.²¹⁹

Budova Výzkumného ústavu zemědělské techniky sehrála významnou roli v obě okupace Československa vojsky Varšavské smlouvy 21. srpna 1968. Vzhledem k tomu, že Řepy nebyly součástí hlavního města a patřily mezi nevýznamné vesničky na jejím okraji, byly v počátcích okupace ušetřeny velkému dohledu. Po celé republice se nedostávalo aktuálních informací o dění v hlavním městě. Ve Výzkumném ústavu zemědělské techniky se vytvořilo distribuční centrum, které zde existovalo ve dnech 22. až 28. srpna 1968. V této napjaté době bylo do ústavu přivezeno zhruba 20 000 letáků, které byly rozváženy do severočeských a východočeských měst. Tato činnost nebyla před rokem 1989 odhalena.

Výzkumný ústav zemědělské techniky zde sídlil až do roku 1990. Po jeho odchodu zůstala budova bývalého kláštera zdevastovaná. Největší podíl na poškození církevní památky mělo výcvikové středisko vězeňských dozorců v 50. letech. 20. století. (Obrázek č. 13) Další osud budovy byl opět spojen s původními obyvatelkami kláštera.

²¹⁸ Klášter sv. Jana pod Skalkou u Berouna patří mezi architektonické skvosty mezi církevními stavbami. Podle legendy se zde v jeskyni pod mohutnou skalní stěnou usadil koncem 9. století křesťanský poustevník Ivan. V průběhu 12. století byl u skal postaven benediktinský klášter. Během staletí se stal oblíbeným poutním místem, a to především kvůli údajnému nálezu poustevníka Ivana. Během josefínských reforem byl klášter roku 1785 zrušen, později adaptován pro potřeby textilní továrny a na počátku 20. století zde sídlily lázně. Od roku 1950 využíván ministerstvem vnitra jako středisko výcviku vězeňské stráže. Po revoluci v roce 1989 byl klášter v restituci vrácen a byla zde zřízena Vyšší odborná škola pedagogická. Klášter je neobvyklý tím, jeho část je vyhloubena do skály.

²¹⁹ Srv. HÁJEK, J. - SVOBODA, J. Kniha o Řepích., s. 83.

4.2.7 Obnova kláštera po roce 1989

V roce 1989 se společenská situace v Československé federativní republice začala měnit. Vládnoucí komunistická strana ztrácela postupně vliv a v červnu 1990 proběhly první svobodné volby od roku 1948. Právě v těchto dnech, plných optimistických představ, svítla naděje i sestrám boromejkám. Chtěli zpět svůj zabavený majetek a možnost opět se věnovat svému poslání.

V roce 1990 zažádala kongregace o navrácení objektu kláštera v Řepích. Situace byla o to složitější, že v prostorách kláštera stále sídlil Výzkumný ústav zemědělské techniky.

V roce 1991 navázala Kongregace sv. Karla Boromejského kontakt s Vězeňskou správou Československé republiky ve snaze obnovit tradici ženské věznice a využít zkušeností řádových sester s prací s odsouzenými. Jejich resocializaci měla přispět možnost během výkonu trestu pracovat se seniory, kterým měla být vyhrazena část objektu. Vznikla tak idea projektu Domova sv. Karla Boromejského pro komplexní péči o seniory a nevléčitelně nemocné, o občany, kteří po propuštění z nemocnice potřebují sociální zázemí. Toto zařízení mělo také nabízet denní stacionář pro seniory, kteří jsou u svých blízkých v domácí péči.

Realizaci tohoto výjimečného charitativního záměru ale stále bránily nevyřešené majetkoprávní vztahy. Federální ministerstvo hospodářství, které mělo objekt v držení, celou věc předání zdržovalo, a tak se Kongregace rozhodla přikročit k soudnímu řešení celého sporu o budovu bývalého kláštera. Kongregace tak 4. listopadu 1992 podala žalobu k Obvodnímu soudu pro Prahu 6 na vydání nemovitosti s návrhem na zahájení řízení ve věci vydání nemovitostí zapsaných v listu vlastnictví Kongregace.²²⁰

Ministerstvo zemědělství ČR nakonec vyšlo Kongregaci vstříc, i když důvodem nebyla laskavost ale fakt, že ve Výzkumném ústavu zemědělské techniky byl snižován stav zaměstnanců. Prostory měly být předány do 28. února 1993. Nebylo však v silách pracovníků ústavu provést nařízení v určeném termínu. K opravdovému převzetí došlo až 18. dubna 1994.

Kromě samotných sporů o vyřešení vlastnictví, bylo třeba vyřešit situaci tak, aby sestry mohly plnit své poslání a realizovat připravený projekt. Dne 11. února 1993 uzavřelo ministerstvo zemědělství s Kongregací sv. Karla Boromejského

nájemní smlouvu na 99 let a platba za užívání měla být pouze symbolická 1 koruna. Zbytečné zdržování a neprůhlednost celé kauzy vedlo k její medializaci. Tento spor se stal i důvodem divoké diskuze v Poslanecké sněmovně. Především Česká strana sociálně demokratická kritizovala průtahy případu. V roce 1994 Kongregace změnila svou původní žalobu na vydání nemovitosti na žalobu o určení vlastnického práva k nemovitosti. Konečné rozhodnutí v tomto soudním sporu padlo až 29. prosince 1995. Vlastníkem objektu bývalého kláštera byla uznána opět Kongregace sv. Karla Boromejského.²²¹ Řádové sestry tak mohly dále uskutečňovat svou vizi.

Do konce roku 1997 bylo proinvestováno na největší opravy zdevastovaných budov celkem 140 milionu korun. Velkou část finanční částky na rekonstrukci a adaptaci prostor pro věznicí a domov důchodců zaplatila Vězeňská služba, ministerstvo práce a sociálních věcí, ministerstvo zdravotnictví a samotná Kongregace.²²² Dne 25. srpna byl slavnostně otevřen a vysvěcen kardinálem Vlkem Domov sv. Karla Boromejského. Této významné společenské události se zúčastnili zástupci městské části Prahy 6, představitelé církve i obyvatelé Řep. V září 1996 byly dokončeny stavební práce v jižní a východní část areálu. Od 17. září byla v provozu ženská věznice. V červenci 1997 byly dokončeny zbývající prostory kromě kostela sv. Rodiny. Prioritní bylo zprovoznit zázemí pro naplnění obecně prospěšných účelů. Domov sv. Karla Boromejského nabízel 90 lůžek pro pacienty, 50 lůžek pro odsouzené ženy a ubytování pro 10 řádových sester.²²³

4.2.8 Současné dění v klášteře

Po překonání mnoha překážek se podařilo realizovat neobvyklý projekt. Domov sv. Karla Boromejského v současné době nabízí tzv. sociální a zdravotní pobyty pro nemocné a staré lidi. 45 lůžek je určeno pro rekonvalescenci po hospitalizaci a trvale ležící pacienty. Dalších 48 lůžek je určeno pro dlouhodobé pobyty seniorů, kromě nich zde mohou starší lidé využívat denní stacionář s kapacitou 25 míst. Během roku se zde vystřídá kolem 350 klientů.

²²⁰ Srv. DECKER, J. Lidská vůle a trpělivost přemohla úředního šimla., s. 3.

²²¹ Srv. Tamtéž, s. 3.

²²² Srv. HÁJEK, J. - SVOBODA, J. Kniha o Řepích., s. 87.

²²³ Srv. SUCHEL, J. Domov sv. Karla Boromejského., s. 3.

Kvalitní a moderní zázemí je k dispozici nejen pro seniory, ale také pro ženy ve výkonu trestu, které zde mají výjimečné prostředí pro resocializace. Jedná se o detašované pracoviště Vazební věznice v Ruzyni. V současné době tu mohou trestankyně absolvovat Sanitářský kurz sv. Zdislavy z Lemberka. Odsouzené ženy zde mají nadstandardní podmínky pro výkon trestu. Pracují v kuchyni, v prádelně a především pečují o nemocné.

Kromě samotné péče o seniory a práci s odsouzenými ženami se sestry snaží propojit klášterní komunitu a veřejnost nejen řepskou. Dochází tak k integraci komunity lidí žijících v klášteře a ostatních obyvatel. Do kláštera v současné době dochází třicet dobrovolníků, které se věnují starým lidem a jsou tak propojením s vnějším světem a naslouchajícími.

Klášteř sv. Karla Boromejského se za poslední roky stal kulturním centrem městské části Řepy. Několikrát měsíčně se zde pořádají koncerty a divadelní představení, jejichž výtěžek je využit na opravy kostela nebo pro klienty Domova.

V klášteře pracuje a žije třináct sester kongregace sv. Karla Boromejského. Ojedinelý projekt zastřešuje svou usilovnou pílí a neustálým nasazením pro dobrou věc S. M. Konsoláta Mgr. Miroslava Frýdecká, která vede celý klášter.

4.2.9 Hřbitov Milosrdných sester sv. Karla Boromejského v Řepích

Na území městské části Řepy se nacházejí tři hřbitovy.

První z nich hřbitov sv. Martina je určen k pohřbívání místních občanů.

Na druhém hřbitově bývaly výhradně pohřbívány trestankyně z ženské věznice v Řepích. Dnes zde najdeme jen několik nečitelných náhrobků, Babinského náhrobek a celá ostatní plocha je zatravněna.

Na třetím hřbitově jsou pohřbívány řádové sestry Kongregace sv. Karla Boromejského. (Obrázek č. 14) Toto místo posledního odpočinku bylo vybudováno v roce 1884, kvůli nedostatku místa na Malostranském hřbitově na rozhraní Košíř a Smíchova. Odsud byly zde pohřbené ostatky sester kongregace mezi lety 1892 až 1905 převezeny na řepský hřbitov. V současné době zde najdeme 225 hrobů v nichž jsou pohřbeny ostatky 1 036 sester. A ve zvláštní hrobce je pohřbeno pět kněžích.²²⁴

V roce 2000 se na hřbitově s dovolením Kongregace točil film Kytice. Jedna z balad Svatební košile se odehrávala přímo mezi kříži a v kapli.

²²⁴ Srv. HÁJEK, J. - SVOBODA, J. Kniha o Řepích., s. 104

4.2.10 Václav Babinský

K zajímavým postavám, které jsou spojeny s historií kláštera, patří loupežník Václav Babinský. Všeobecně známý je především z různých říkanek, lidových a kramářských písní. Této zajímavé a tajemné osobě, opředené mnoha pověstmi, se věnovali mnozí literární tvůrci. Jedním z nich byl i Egon Erwin Kisch, který si postavu Václava Babinského vybral jako předlohu jedné ze svých povídek v knize Pražský pitaval.

Život plný zvrátů dovedl tohoto kriminálního až do zdejšího kláštera sv. Karla Boromejského, kde strávil poslední roky svého života jako zahradník.

Václav Babinský se narodil 20. srpna 1796 v Pokraticích u Litoměřic v rodině kováře a zručného zahradníka. Po ukončení základní školní docházky nastoupil Babinský ke studiu na litoměřické gymnázium. Už v primě špatně prospíval a ani tento ročník nedokončil. Nakonec se vyučil zahradníkem jako jeho otec. „*Dále je prokazatelné, že se stal vojínem u Wellingtonova pluku*²²⁵, *avšak vojna se mu záhy znelíbila. Aby se z ní dostal, počal simulovat šílenství. Proto byl poslán na vyšetření do garnizonní nemocnice*²²⁶. *V roce 1824 byl z vojny propuštěn a jako „patentní vojenský vysloužilce“ byl umístěn do karlínské Invalidovny. Odtud však záhy uprchl a útěk byl počátkem jeho loupežnické činnosti.*“²²⁷ Václav Babinský se ocitl ve svízelné finanční situaci a byl stíhán úřady. Přidal se zřejmě k loupežnické partě, která řádila v severních Čechách a živil se loupežemi a přepadáváním pocestných. České země se ale pro něj staly horkou půdou, a tak odcestoval do polského města Lodže, kde se dokonce i oženil. Roku 1835 byl Babinský chycen na území dnešního Polska, předán rakouským úřadům a nedobrovolně se tak vrátil do Čech jako vězeň.

Po téměř pětiletém pobytu ve vazební věznici byl Václav Babinský roku 1840 obžalován ze dvou loupežných vražd, vraždy, pěti loupeží, vyloupení pokladny, násilí při zatýkání a padělání úředních dokumentů. Spolu s ním byla

²²⁵ Wellingtonův pluk je byl vojenský útvar pojmenovaný podle vévody Wellingtona, (vlastním jménem Artur Wellesley, 1769–1852). Je řazen mezi jednoho z nejslavnějších anglických vojevůdců. Byl schopným stratégem, a tak se mu podařilo zabránit úspěšnému dokončení pozemní blokády Spojeného království císařem Napoleonem Bonaparte. Sám se ujal velení na Pyrenejském poloostrově a roku 1813 docílil vytlačení Francouzů ze Španělska. Měl velký podíl na konečné porážce Napoleona v bitvě u Waterloo. Vévoda se po boku britského ministra zahraničí lorda Castlereagha účastnil Vídeňském kongresu. Po napoleonských válkách zastával také úřad premiéra Spojeného království. (Srv. MAURIS, A. Dějiny Anglie., s. 374–375.)

²²⁶ Garnizonní nemocnice je zdravotnické zařízení u vojenské posádky.

²²⁷ Cit. dle. KUČERA, A. Tisíc let obce Řepy., s. 40.

souzena i jeho milenka Apolena Hofmannová. Babinskému nebyla prokázána vina ve všech bodech obžaloby a byl odsouzen jen k 20 letům žaláře. Apolenu Hofmannovou jako komplice čekalo 12 let za mřížemi. Babinskému byla určena jako místo výkonu trestu věznice Špilberk. Z této věznice se otrlý loupežník pokusil dvakrát o útěk ale neúspěšně. Roku 1855 byla věznice na Špilberku zrušena, předána armádě a odsouzení byly převezeni k výkonu trestu do věznice v Kartouzích u Jičína. Zde kromě dozorců působily i sestry kongregace sv. Karla Boromejského. V Kartouzích byla Matkou představenou Marie Eufémie Němcová, pozdější zakladatelka nalezince v Řepích. Během svého pobytu ve vězení se údajně Václav Babinský změnil. „*Byl naopak velmi příznivě hodnocen za to, jak jako pomocný ošetřovatel pečoval o nemocné spoluvězně. Zvláště se pak projevil výrazně pěkně, když mu byla svěřena péče o zahradu. Pro své vlastnosti se stal oblíbeným a především u sester si získal značnou důvěru. Výchova boromejek měla tedy mimořádný účinek.*“²²⁸

Roku 1861 se po odpykání svého trestu Václav Babinský ocitl na svobodě. Žádal ředitele kartouzské věznice, zda by nemohl dále pečovat o zahradu v areálu. Jeho žádost byla zamítnuta, ale na základě doporučení ho přijaly sestry boromejky na místo zahradníka, do svého nového působiště v Řepích.

Sestry byl s prací Babinského velmi spokojeny. „*V ústavu nevystupoval pod svým pravým jménem, ale jako Adam Miller a takto tu byl také evidován. V létě se staral o zahradu a v zimě pletl košíky a slaměné koberce. Vypadal jako zemský úředník, na tváři mohutné licousy a vysoké klenuté čelo. Chodil vždy v černém obleku a pod vysokým škrobeným límcem nosil černou biedermeierovskou hedvábnou kravatu.*“²²⁹ Václav Babinský bydlel v blízkosti kláštera v Žalanského ulici č.p. 20. V posledních letech svého života ohluchl, a tak se více stranil lidem. Václav Babinský zemřel 1. srpna 1879 v Řepích a měl být pohřben na zdejším vězeňském hřbitově.

Místo posledního odpočinku se stalo objektem zájmů opět v 90. letech 20. století. Bylo zjišťováno, zda je Václav Babinský opravdu pohřben v místě současného náhrobku. Při prozkoumání hrobu se nenašly žádné ostatky. Celá záhada se vyřešila po probádání farních dokumentů. Farní věstník Liboce z roku

²²⁸ Cit. dle. KUČERA, A. Tisíc let obce Řepy., s. 41.

²²⁹ Cit. dle. HÁJEK, J. – SVOBODA, J. Kniha o Řepích., s. 95.

1911 popisuje přesun Babinského ostatků z původního hrobu do centrálních míst hřbitova, který je dnes zatrávněn.²³⁰

4.3 Kostel svaté Rodiny

Budova kostela je neobvykle včleněna do budovy kláštera a zřetelná je pouze svým trojosým průčelím na jižní fasádě, většími okny oddělenými pilastry na západní fasádě a věží se zvonící. Kostel vystavěný v roce 1862 je charakteristický: „... výsekovou valenou klenbou, zakončenou konchovitě²³¹ sklenutou apsidou a stropem se štukovými síťovitě a protínajícími žebry. V lodi na boční stěně byly v bohatě štukovaných rámech čtyři obrazy, jejichž autorem, stejně jako u obrazu oltářního, byl Vilém Kandler.“²³² Zajímavostí je, že oltář není směřován na východ směrem k Jeruzalému, ale na sever.

Původní podoba interiéru se nám do dnešních dnů nedochovala. Ve 30. letech 20. století byl kostel upraven a vyzdoben v beuronském stylu. (Obrázek č. 15, 16) Nové malby však zdobily kostel jen několik let a v roce 1950, kdy sestry musely své působiště opustit, byly fresky zabíleny a presbytář začerněn a využíván jako fotokomora. V roce 1958, kdy začal objekt využívat Výzkumný ústav zemědělské techniky, byl kostel využíván jako garáž pro traktory a některá pole západní stěny byla vybourána pro vjezd zemědělské techniky. Po roce 1993 se sestry vrátily zpět a našly zdevastovaný klášter. K opravě zničeného kostela a se přistoupilo z důvodu nedostatku finančních prostředků až v roce 1999 po odborných průzkumech maleb. V roce 2009 by měly být všechny rekonstrukce maleb ukončeny. Celkově bylo do stavebních úprav a restaurování investováno přes 4 miliony korun. Finanční prostředky sestry boromejky získaly částečně od Magistrátu hlavního města Prahy, neziskových organizací a dobročinných akcí a ze sbírek. Stejný osud jako malby potkal i mobiliář kostela, buď byl poničen a nebo se ztratil. Nově byl vytvořen oltář, lustry i kůr. Přestože opravy kostela trvaly tak dlouho, konaly se v něm bohoslužby a kulturní akce.

²³⁰ Srv. Farní věstník úřední pro farnost Libockou., s. 5.

²³¹ Konchovitý je označením v architektuře pro půlkruhovitý, užíván většinou ve slovním spojení půlkruhovitá klenba.

²³² Cit. dle. HÁJEK, J. - SVOBODA, J. Kniha o Řepích., s. 36.

4.3.1 Beuronské umění

Beuronská umělecká škola představuje ojedinělý umělecký styl, pocházející z benediktinského kláštera v Beuronu v Badensku-Württembersku ve Spolkové republice Německo. V 2. polovině 19. století byla udržována benediktinská řehole jen ve velmi malém počtu. Roku 1863 pozvala řeholníky kněžna Kateřina Hohenzollern-Siegmering na své panství v Beuronu a nabídla jim prázdný klášter.

Beuronská benediktinská kongregace se záhy rozrostla, další kláštery vznikaly nejen v Německu, ale i v Itálii, Dánsku a dokonce i v zámoří. Kromě teologické a pastorační činnosti se kongregace zaměřila na rozvoj specifického výtvarného umění. Jeho zakladatelem a tvůrcem byl malíř, sochař a architekt páter Desiderius. Tento umělec se nechal inspirovat uměním starověkého Řecka, Říma a Egypta a bylo ovlivněno mottem: „Bůh stvořil vše podle míry, váhy a propočtů.“

Základem kánonu je kruh a rovnostranný trojúhelník. Kruh odedávna symbolem veškerého jsoucna, nekonečnosti a věčnosti, jeho křivka se neustále vrací k sobě samé a je bez začátku a konce. Rovnostranný trojúhelník je symbolem sjednocení, harmonie tří mocí – největšího blaha člověka, nebe a země. Všechny návrhy Desiderius rozkresloval a propočítával podle rovnostranného trojúhelníku vepsaného do kružnice, kdy vrchol trojúhelníku směřuje dolů. Strana, která téměř pólí kružnici odděluje prostor, kde je $\frac{1}{4}$ pro hlavu, zbytek $\frac{3}{4}$ pro tělo. Centrum obrazu je u ženy v břiše (místo rodičky), u muže v hrudi. Nejen postavy, ale jednotlivé části jako oči, nos, uši atd. jsou přesně propočítané a rozkreslené.²³³

Klášter v Beuronu byl za Bismarkovy vlády roku 1875 zrušen a mniši museli ze země odejít. Své nové působiště našli v klášteře v Emauzách v Praze a beuronské umění se šířilo i v hlavním městě českého království. Další beuronskou památkou je kostel v opatství sv. Gabriela v Holečkově ulici.

Osobitý styl tvorby, který dozníval ve 30. letech 20. století, ovlivnil mnoho vynikajících umělců, jakými byli architekti Otto Wagner, Jan Kotěra, Josip Plečnik, malíři Alfons Mucha, Paul Sérusier, Maurice Denis i další.

4.3.2 Ikonografický popis interiéru kostela sv. Rodiny

Kostel začleněný do budovy kláštera je nenápadný zvenku, ale za to velmi výrazně a netradičně vyzdoben uvnitř. Návštěvníka na první pohled zaujme

²³³ Srv. ČÍŽINSKÁ, H. Kánon a beuronští umělci., s. 20.

samotné barevné ladění výmalby kostela. Na stěnách převažují především různé tóny zelené a zlaté, které celému prostoru dávají zvláštní atmosféru. Barvy byly při restaurování oživeny a nástěnné malby obnoveny v původní podobě, pokud to bylo možné.

Interiér kostela sv. Rodiny byl ozdoben malbami v beuronském stylu a biblickými citáty v latinském jazyce. Nápis²³⁴ na žeburu klenby, objevený při obnově fresek kostela, pomáhá objasnit autory a dobu vzniku maleb. Unikátní výzdoba vznikala v letech 1933 až 1934 pod vedením bratra Antonína Vrbka, mnicha z emauzského kláštera v Praze.

Klenba v presbytáři i v hlavní lodi je vyzdobena jako hvězdné nebe, v němž poletují serafini²³⁵. Stěny kněžiště jsou dekorovány květinovými nefigurálními motivy a postavami sv. Jana Křtitele a archanděla Michaela, nad jejichž hlavami se vznášejí postavy thuriferářů a cherubini.²³⁶ „Na stěnách presbytáře jsou průvody muzicírujících andělů v pastelových barvách, střídajících se s anděly, držícími nápisové pásky s texty žalmů, chválicích boha. Na triumfálním oblouku je uprostřed znázorněn Kristus v pestré sféře, ukazující své rány a s hořícím srdcem v paprscích. K němu směřují andělé s nástroji Kristova umučení, s kadidelnicemi a kouřícími nádobami.“²³⁷

Na pravé stěně jsou v dobrém stavu dochované výjevy Navštívení Panny Marie a Smrt sv. Josefa, následují nástěnné malby Narození Páně, Útěk do Egypta a Korunování Panny Marie. Pod velkými biblickými výjevy najdeme poškozené medailonky světic:

1. Anna vyučující Pannu Marii,
2. Marta²³⁸,
3. Kateřina²³⁹,

²³⁴ Hanc Ecclesiam Deo adjutante in honorem S. S. Cordis Jesu A. D. 1933–1934 pisturis odbavit Fr. Antoniu Vrbík O. S. B. ex monasterio B. M. V. de Emouz Pragae, nat in Dřevohostic Moravice 1870, artista ex schola artistica Beuronensi, discipulus R. P. Desiderii Lenze O. S. B. Depingere adjuvit Fr. Condarus Lukáč O. S. B. de Emouz et seculares pictores L. Němec [ex] Ronov/D et F. Hoker ex Komošín. U. I. O. G. D. V překladu: Fr. Antonín Vrbík O. S. B. vyzdobil tento kostel s pomocí Boží k počtě S. S. Srdce Ježíše 1933–1934, z kláštera v Emauzích, narozen v Dřevohosticích na Moravě 1870, umělec ze školy Beuronské, žák R. P. Desideria Lenze O. S. B.; Fr. Konrád Lukáč O. S. B. z Emauz ho pomohl vymalovat a L. Němec z Ronova n./D. a F. Hoker z Komořína vymaloval světské obrazy.

²³⁵ Serafini jsou nebeští andělé, o nichž se zmiňuje starý zákon, usedající v nebi poblíž božího trůnu.

²³⁶ Cherubini jsou nebeští andělé spolu se serafíny vyobrazování blízko božího trůnu.

²³⁷ Cit. dle. ČÍŽINSKÁ, H. Praha 17 – Řepy. Heslo pro 6. díl Umělecké památky Prahy, v tisku.

²³⁸ Sv. Marta je patronkou žen v domácnosti, hostinských, kuchařek.

²³⁹ Sv. Kateřina je patronkou panen, učitelů a studentů.

4. Anežka Římská,
5. Alžběta Durýnská²⁴⁰,
6. Terezie z Lisieux²⁴¹,
7. Terezie z Avily²⁴²,
8. Cecilie²⁴³.

Pod kruchtou se opět v medailonech objevují patroni českých zemí:

1. sv. Ludmila,
1. sv. Anežka Česká,
2. sv. Vojtěch,
3. sv. Václav.

Na levé stěně kostela se díky nešetřeným stavebním zásahům nedochovaly původní velké biblické výjevy, zůstalo jen několik medailonků:

1. sv. Šebestiána²⁴⁴,
2. sv. Štěpána²⁴⁵,
3. sv. Aloise,
4. sv. Karla Boromejského.

Nové zařízení navrhl a vytvořil Jiří Vazal v 90. letech 20. století z dubového dřeva. „Svatostánek v ose presbytáře rámuje sloupy se stylizovanými hlavicemi z mosazného plechu nesoucí tympanon²⁴⁶. Menza²⁴⁷ na soklu ve tvaru prodlouženého šestihranu je na přední straně ozdobena skleněným reliéfem od Vladěny Tesařové z r. 2008. Znázorňuje v symbolech eucharistickou obětí, nesenou anděly k nebesům.“²⁴⁸

²⁴⁰ Sv. Alžběta Durýnská je patronkou nemocnic, zdravotních sester a umírajících dětí.

²⁴¹ Sv. Terezie z Lisieux je patronkou všech nemocných tuberkulosou a AIDS.

²⁴² Sv. Terezie z Avilly je patronkou Španělska a Chorvatska.

²⁴³ Sv. Cecilie je patronkou všech hudebníků a básníků.

²⁴⁴ Sv. Šebestián je patronem všech hrnčičů, nemocných a vojáků.

²⁴⁵ Sv. Štěpán je patronem Slovenska.

²⁴⁶ Tympanon je architektonické označení trojúhelníkové nebo segmentované plochy jako výplň štítu.

²⁴⁷ Menza je označení pro oltářní stůl v kostele.

²⁴⁸ Cit. dle. ČÍŽINSKÁ, H. Praha 17 – Řepy. Heslo pro 6. díl Umělecké památky Prahy, v tisku.

5. KOSTEL SVATÉHO MARTINA

Kostel sv. Martina je jednou z nejstarších a nejcennějších památek v městské části Praha Řepy. (Obrázek č. 17) Nevelká sakrální stavba leží v centru původní malé vsi, která je součástí starší zástavby v západní části Řep. Kostel stojí v Žalanského ulici, která protíná původní náves. Dříve se před kostelem rozprostíral malý rybníček, tak jak je to v českých vsích obvyklé. Hned vedle kostela stojí dvoupatrová budova fary s velkým hospodářským dvorem. V okolí kostela je dodnes zachována síť původních ulic a v některých místech i stará zástavba. Zároveň jsou zde také nově zrekonstruované staré statky.

Kostel sv. Martina je jednolodní románská stavba s obdélníkovým půdorysem a půlkruhovitě sklenutou apsidou. K východní stěně lodě je připojena obdélníková sakristie a nad západní stěnou je hranolovitá věž. Na severní a jižní stěně je po dvou obdélných, půlkruhem sklenutých barokních oknech. Celá sakrální stavba má bílou omítku zdobenou jemnou bosáží²⁴⁹ v přízemí pásovou a na kostelní věži přerušovanou. Střecha kostelní vížky je jehlanovitého tvaru a jsou v ní umístěny dva kostelní zvony.

5.1 Svatý Martin z Tours

S největší pravděpodobností byl románský kostelík od svých počátků zasvěcen známému světcovi Martinovi z Tours.²⁵⁰ Řepy jsou s tímto svatým spjaty už několik století. Důkazem toho jsou dochované zprávy o udržování svatomartinských tradic. I dnes se tu každoročně koná 11. listopadu svatomartinské posvícení.²⁵¹

Sv. Martin se narodil v roce 316 n. l. ve městě Sabaria²⁵² v římské provincii v Horní Panonii jako syn římského vojáka. Martin s celou rodinou doprovázel otce při vojenských taženích. Během těchto cest se ve své raném věku seznámil s křesťanským učením a chtěl se nechat pokřtít. S tím však nesouhlasil jeho otec a mladý Martin musel vstoupit do armády. Ovlivněn křesťanským učením žil Martin velmi zbožně a ke všem

²⁴⁹ Bosáž je architektonické označení pro zdívo s plasticky zdůrazněnými předními plochami kvádrů.

²⁵⁰ Sv. Martin je patronem např. vojáků, žebráků.

²⁵¹ Srv. CERMAN, J. Kronika obce., s. 66.

²⁵² Město Sabaria je dnes nazýváno Szombathely a leží v Maďarsku.

lidem se choval přátelsky. Legendy vyprávějí, že při tažení do oblastí dnešní Francie vyrazil jednoho dne Martin s několika dalšími vojáky ke městu Amiens²⁵³. Před jeho branami spatřil prochládlého polonahého žebráka. Martin se nad ním slitoval, napůl přetřel svůj vojenský plášť a jednu polovinu věnoval chudákovi. V noci se pak Martinovi zjevil Ježíš Kristus zahalený do onoho pláště. *„Výjev byl provázen slovy, že ,tímto pláštěm mě oděl Martin, který je teprve na cestě ke křtu‘.*²⁵⁴ Brzy na to Martin vystoupil z vojska a nechal se pokřtít. Žil skromným poustevnickým životem a horlivě se vzdělával v křesťanském učení. V roce 372 byl proti své vůli jmenován biskupem města Tours. Věhlas jeho činnosti se nesl po celé Evropě, a tak se postupně v místě jeho působení vytvořilo mnišské centrum. Později zde byl vybudován klášter Marmoutier. Zemřel v roce 397 v Candes a roku 461 byl svatořečen.

Sv. Martin je vyobrazován jako římský jezdec na bílém koni s mečem a pláštěm. Právě tyto atributy se vzhledem ke zdejší svatomartinské tradici staly i součástí znaku městské části Řep. (Obrázek č. 2)

5.2 Historie kostela svatého Martina

5.2.1 Vznik kostela

O historii kostela se dochovalo velmi málo písemných zpráv. Malý kostelík měl postavení filiálního kostela nejprve Břevnovského kláštera a po přechodu řepské vesnice do držení šlechticů pod Libockou faru. Až od roku 1368²⁵⁵ s určitostí víme, že kostel sv. Martina patřil pod správu této fary.

Přesnou dobu vzniku není dnes možné určit. Místní rodák a kronikář Antonín Kučera předpokládá vybudování kostela na počátku 12. století. *„Jeho vznik je udáván v pramenech do první poloviny až třetí třetiny 12. století.“*²⁵⁶ Neuvádí ovšem o jaké prameny se ve svých tvrzeních opírá. Je proto nejvěrohodnější spoléhat na archeologické práce, které v kostele proběhly v 80. a 90. letech 20. století. Podle průzkumu románských základů objektu a keramické nádoby, jejíž zbytek se zde našel, byl kostel zbudován až ve

²⁵³ Amiens je město ležící na severu Francie v departmentu Somme. Jedná se o staré historické město, v jehož místech byla římská vojenská stanice.

²⁵⁴ Cit. dle. RAVIK, S. O světcích a patronech., s. 402.

²⁵⁵ Srv. PODLAHA, A. Posvátná místa království českého., s. 52.

²⁵⁶ Cit. dle. KUČERA, A. Tisíc let obce Řepy., s. 32.

13. století. „Na základě tvaru okraje a technologického zpracování střepu lze podle dosavadních představ klást jejich vznik až do poloviny 13. století, blíže k roku 1200.“²⁵⁷

Okolnosti vzniku kostela jsou opředeny nejasnostmi také pokud hledáme iniciátora celé stavby. Kromě archeologických nálezů, nám mohou být vodítkem drobné zprávy o vsi Řepy v pramenech týkajících se Břevnovského kláštera. „Větší význam mají starší zmínky o vsi z 13. století, z let 1264 a 1287, z nichž vyplývá, že ves byla prodána Břevnovským kláštelem za vlády krále Václava I. pražskému měšťanovi Frovinovi. K prodeji však došlo bez souhlasu krále a biskupa, ves byla později vrácena a Frovinovi dědici se domáhali náhrady na klášteru.“²⁵⁸ Ti byli nakonec finančně odškodněni. Dá se tedy předpokládat, že kostel sv. Martina nechal na svém panství vystavět právě měšťan Frovin. Tuto teorii může podpořit i fakt, že před oním nepovoleným prodejem zde nebylo větší samostatné panství a Břevnovský klášter neměl důvod stavět kostel, když duchovní centrum bylo blízko.

5.2.2 Stavební vývoj a přestavby

Ze zbytků základů a znalostí románských staveb se podařilo odborníkům jako Jan Zavřel vytvořit přibližnou podobu původního románského kostela sv. Martina z doby 13. století. „Nevelká obdélníková loď byla zaklenuta valenou klenbou. Na východě přiléhala k lodi konchou zaklenutá apsida. Interiér lodi byl přístupný od severu portálem s profilovaným ostěním²⁵⁹. Západní věž, dosahující v porovnání s drobnou lodí značných rozměrů, byla v přízemí i v patře sklenuta křížovými klenbami bez žeber. Přízemí bylo bez pochyby dostupné z lodi a mohlo snad sloužit jako bezpečný depozitář cenných předmětů.“²⁶⁰ (Obrázek č. 18, [VARHANÍK, J – PRIX, D. – ZAVŘEL, J. K počátkům kostela sv. Martina v Praze 6 – Řepích., s. 10])

Podle archeologických průzkumů zůstala podoba filiálního kostelíka s velkou pravděpodobností stejná a do jeho osudu zřejmě zasáhla až Třicetiletá válka.

V blízkosti Řep se odehrála slavná bitva na Bílé Hoře 8. listopadu 1620. Císařská vojska procházela přes území této vsi a neukáznění vojáci drancovali

²⁵⁷ Cit. dle. VARHANÍK, J. – PRIX, D. – ZAVŘEL, J. K počátkům kostela sv. Martina v Praze 6 – Řepích., s. 13.

²⁵⁸ Cit. dle. Tamtéž, s. 15.

²⁵⁹ Profilované ostění je označení pro vystouplé postranní části rámování otvoru ve stěně. Někdy bývá rovné nebo zalomené.

²⁶⁰ Cit. dle. Tamtéž, s. 14.

a rabovali, co se dalo.²⁶¹ S velkou pravděpodobností byl zasažen i kostel sv. Martina. Lze se tak domnívat proto, byl kostel znovu v 17. století vysvěcen. „*Roku 1677 žádal magistrát Starého města Pražského konsistoř o svolení, aby kostel v Řepích byl rekociliován²⁶² a aby v něm farář od sv. Martina ve Starém Městě konati směl služby Boží v den sv. Martina i v jiné dny.*“²⁶³

K větším stavebním úpravám kostela sv. Martina došlo v období baroka během 18. století. Interiér kostela byl nově omítnut, sklenuta loď a připojeno schodiště vedoucí z lodi do věže kostela. Nově byla vystavěna kruchta a na východní stěně přistavěna kvadratická sakristie. Vnější vzhled kostela také změnilo zvětšení oken na jižní a severní stěně. Nová čtvercová okna s půlkruhovým sklenutím více osvětlovala prostor a v této podobě byla zachována dodnes. Stavební změny nebyly jen estetické, ale také přizpůsobovaly místo potřebám setkání věřících z vesnice. „*V baroku, když už centrum vsi bylo přeneseno ze severní na jižní stranu kostela, ztratil starý portál opodstatnění a při přestavbě byl zazděn a nahrazen segmentem překlenutým vchodem v jižní zdi lodi.*“²⁶⁴

V 19. století získal kostel sv. Martina svojí dnešní klasicistní jednoduchou podobu. Bílá fasáda byla vyzdobena v přízemí pásovitou a na těle věže přerušovanou bosáží. Pozměněn byl i vzhled interiéru. Barokní kruchta byla prodloužena o dřevěnou pavlač a došlo k novému zavěšení obrazů Nejsvětější srdce Páně a sv. Martin od Václava Kandlera.²⁶⁵ Druhý jmenovaný je součástí dnešní výzdoby. K původnímu kostelu patřil i malý hřbitov, který byl v 19. století přesunut na místo dnešního hřbitova sv. Martina v Žalanského ulici.

Během 20. století nedošlo k větším stavebním změnám. Ke kostelu byla v roce 1908 přistavěna farní budova s jednoduchou novoklasicistní fasádou. Za první i II. světové války byly zrekvírovány zdejší kostelní zvony. Díky štědrosti občanů bylo po II. světové válce sesbíráno dostatek finančních prostředků na jejich obnovu. Nové zvony posvětil pražský arcibiskup a kardinál Josef Beran²⁶⁶. 15. května 1949.

²⁶¹ Srv. CERMAN, J. Kronika obce Řepy., s. 24.

²⁶² Rekociliace znamená znovu vysvěcení kostela.

²⁶³ Cit. dle. PODLAHA, A. Posvátná místa království českého., s. 53.

²⁶⁴ Cit. dle. VARHANÍK, J. – PRIX, D. - ZAVŘEL, J. K počátkům kostela sv. Martina v Praze 6 – Řepích., s. 12.

²⁶⁵ Srv. KUČERA, A. Tisíc let obce Řepy., s. 32.

²⁶⁶ Josef Beran (1888–1969) je výraznou postavou české katolické církve. Po studiích bohosloví se věnoval svému poslání nejprve jako kaplan Dívčím ústavu sv. Anny v Praze. V r. 1929 se stal docentem Teologické fakulty univerzity Karlovy a později i profesorem. Během německé okupace byl perzekuován a po roce 1942 vězněn v koncentračním táboře Dachau. R.. 1946 byl jmenován pražským arcibiskupem. Po převzetí moci komunisty v únoru 1948 s nimi odmítl spolupracovat, a

5.2.3. Rekonstrukce kostela sv. Martina v 90. letech 20. století

V roce 1986 začala velká oprava zchátralého kostela sv. Martina, kterou připravila Výstavba účelových staveb Praha. Původně měla být budova zajištěna po statické stránce a zbourána východní sakristie. Nakonec byl proveden souběžně s rekonstrukcí stavebně historický průzkum. Ten zásadně pomohl objasnit přibližnou dobu vzniku kostela. Restaurovány byly drobné fragmenty starších nástěnných maleb a odkryt sanktuář²⁶⁷ v apsidě. Nalezen byl průvodní pozdně románský portál na severní stěně, na němž byla objevena na tympanonu portálu unikátní malba kříže. Ve východní a západní části lodi byly nalezeny kosterní pozůstatky a zbytky keramiky.

Po této obnově kostela jsou od roku 1992 slouženy znovu bohoslužby. V roce 1993 při oslavách řepského milénia zde sloužil mši břevnovský opat Jan Anastáz Opasek²⁶⁸. Dne 15. listopadu 1995 zde sloužil mši kardinál Miroslav Vlk.

V současné době se pravidelně účastní nedělní bohoslužby asi dvě desítky věřících. Více je navštěvován kostel sv. Rodiny v Domově sv. Karla Boromejského.

5.3 Ikonografický popis kostela sv. Martina

5.3.1 Interiér kostela sv. Martina

Kostel sv. Martina je v současné době velmi jednoduše a stroze vyzdoben, přesto na návštěvníka dýchne zvláštní atmosférou. (Obrázek č. 19) Loď kostela i apside jsou bíle vymalovány a jen na několika místech u oken, na vítězném oblouku a na kruchtě jsou ponechány viditelné zlomky starší výmalby kostela, odkryté při rekonstrukci v 90. letech 20. století. Jejich barvy během staletí vybledly a poničily se nánosem několika vrstev maleb při přestavbách.

byl následující rok zatčen. Tři roky strávil v domácím vězení. Do roku 1963 byl internován v různých věznicích. Po zvolení kardinálem a jednání mezi Vatikánem a komunistickou mocí mu bylo umožněno vycestovat do Říma s přísným zákazem návratu do vlasti. (SVOBODA, B. – POLC, J. V. Josef Beran. Životní příběh velkého vyhnance.)

²⁶⁷ Sanktuář je výklenek v apsidě se zdobenou skříňkou pro nádobu se svěcenými hostiemi.

²⁶⁸ Jan Anastáz Opasek (1913–1999) patří mezi významné české katolické duchovní a básník. Od roku 1939 byl převorem Břevnovského kláštera. V roce 1950 byl odsouzen a do roku 1960 internován. Po amnestii nesměl vykonávat své původní povolání a živil se jako stavební dělník. Po roce 1968 emigroval v do benediktinského opatství v bavorském Rohru. V roce 1990 se vrátil zpět do Československa a velkou měrou se zasloužil o navrácení Břevnovského kláštera benediktinům a o náročnou rekonstrukci zdevastovaného kláštera. (ELŠÍKOVÁ, M. Dobré dílo Anastázie Opaska.)

„V několika nevelkých fragmentech v úrovni římsy a nad ní u triumfálního oblouku na jižní straně apsidy byla nalezena světlounká hlazená vápenná přírodní omítka, velmi jemná odlišná barvou i charakterem povrchu od raných omítek v lodi. Na ní zůstal dochován zlomek patrně perutě křídla malovaný štětcem černou barvou a pod ní torzo snad rozevláté drapérie v okrovém tónu se zelenošedou kresbou.“²⁶⁹

Podle odhadů odborníků by to mohly být zbytky malby z 16. století.²⁷⁰

V apsidě bylo zachováno románské malé okno, které je dnes vyplněno oranžovou vitráží. Při dostatečné síle slunečních paprsků zbarví se prostor kolem kněžiště do žluto oranžova. Vlevo od okna byl při rekonstrukci odkryt původní románský sanktuář. Ten byl vytesán z jednoho kusu bílé opuky a zabudován do stěny apsidy.²⁷¹ V prostoru presbytáře je umístěn jednoduchý dřevěný stůl pro potřeby bohoslužeb a podél stěny dřevěná lavice. Na stěně je zavěšena asi padesát centimetrů vysoká dřevěná Madona držící v rukách Ježíška. Na levém žebru triumfálního oblouku je umístěn dřevěný moderní malý křucifix.

Pod barokními okny na jižní stěně lodi jsou instalovány dva obrazy. Blíže k apsidě je umístěn obraz sv. Martina na bílém koni, který právě obdaroval žebráka polovinou svého pláště. Ten byl původně součástí klasicistního oltáře z 19. století. Pod druhým oknem je zavěšen obraz ukřižování Ježíše Krista. Na kruchtě jsou umístěny dřevěné varhany z 19. století.

K severní straně je připojena malá sakristie, v níž jsou v současné době uchovávány liturgické oděvy a farář tu má malou knihovnu.

5.3.2 Řepský kříž

Při již zmíněných stavebně historických průzkumech z přelomu 80. a 90. let 20. století byl odkryt zvláštní kříž (Obrázek č. 20) umístěný na tympanonu románského portálu na severní stěně lodi kostela. „Tympanon byl omítnutý a ozdobený štětcem malovanou linií v rudkově červeném tónu, která vytvářela motiv stejnoramenného kříže opleteného provlékaným páskem.“²⁷² Tento způsob ztvárnění kříže je u nás ojedinělý a podobný proplétaný páskový motiv můžeme

²⁶⁹ Cit. dle. VARHANÍK, J. – PRIX, D. – ZAVŘEL, J. K počátkům kostela sv. Martina v Praze 6 – Řepích., s. 9.

²⁷⁰ Srv. Tamtéž, s. 9.

²⁷¹ Srv. Tamtéž, s. 11.

²⁷² Cit. dle. Tamtéž, s. 11.

hledat např. ve Vyšehradském kodexu z konce 11. století²⁷³ Analogická podoba je s tzv. Jeruzalémským křížem z Božího hrobu. Otázkou zůstává, jak se tento motiv dostal právě do „malé bezvýznamné“ vesnice poblíž Prahy.

Existuje několik teorií o možném vzniku tohoto místními obyvateli nazývaného řepského kříže. Jedna z nich hledá spojitost s křižáckými výpravami ve 12. století. Spolu s francouzským králem Ludvíkem VII. a římskoněmeckým králem Konrádem III. se kruciáty v roce 1147 zúčastnil i český kníže Vladislav II. Někteří členové jeho výpravy měli dorazit až do Jeruzaléma a navštívili Boží hrob. Jedním z nich mohl být i předek předpokládaného zakladatele kostela měšťana Frovina. Tato hypotéza, která předpokládá předlohu řepskému kříži právě ve vyobrazení na Božím Hrobě v Jeruzalémě, má více otazníků než faktů, a tak původ tzv. řepského kříže zůstane nejspíš neodhalen.

²⁷³ Srv. MERHAUTOVÁ, A. – TŘEŠTÍK, D. Románské umění v Čechách a na Moravě., str. 71, obr. 36.

ZÁVĚR

Do své práce jsem se snažila uceleně zařadit všechny poznatky a ověřené informace, které jsem během svého bádání nashromáždila. Doufám, že se mi podařilo, co nejvíce naplnit cíle, jenž jsem si na počátku vytýčila.

V první kapitole, která se obecně věnuje historii obce, jsem stručně nastínila dějiny Řep a pokusila jsem se vybrat zajímavosti, které by mohly být pro potencionální čtenáře podnětné a přínosné. Podrobnější informace o samotné obci a především jejím společenském životě nabízí publikace, se kterými jsem pracovala. Jejich výčet jsem uvedla v souhrnné bibliografii.

Pro svou práci jsem si po důkladném prozkoumání obce zvolila čtyři nejvýznamnější pamětihodnosti – poutní kostel Panny Marie Vítězné na Bílé Hoře, Velkou hospodu na Bílé Hoře, klášter sv. Karla Boromejského v Řepích a kostel sv. Martina v Řepích. Tyto památky mají nejen vysokou uměleckou hodnotu, ale reprezentují také bohatou řepskou historii.

U každé z nich jsem nejprve uvedla obecný popis, polohu a funkci, kterou v současné době stavba plní. Dále jsem podrobněji zmapovala historii objektů, jejich vznik, stavební vývoj a jejich využití v minulosti i dnes. Velkou uměleckou hodnotu má bezesporu také i samotná výzdoba jednotlivých kulturních památek, a tak jsem považovala za důležité věnovat rozsáhlejší podkapitoly jejich ikonografickému popisu. Snažila jsem se nejen popsat unikátní nástěnné malby a mobiliáře kostelů a klášterů, ale také zasadit tato umělecká díla do kontextu doby jejich vzniku. Nabízí se pak ucelenější obraz nejen regionálních, ale i českých dějin obecně. Pomocí samotných uměleckých děl máme tak možnost nahlédnout i do života jejich tvůrců a obyčejných lidí.

Největší pozornost jsem věnovala nástěnným malbám v kostele Panny Marie Vítězné, které jsou ukázkou prací nejlepších českých i zahraničních barokních malířů jako Václava Vavřince Reinera nebo Kosmy Damiána Asama.

Problematika je pojata ze všech možných úhlů pohledu a s dostatečným množstvím vysvětlujících a doplňujících poznámek tak, aby se výklad stal zajímavým i pro čtenáře, který se aktivně historií nezabývá, a mohl tak být zdrojem informací pro zájmové studium.

Popis je doplněn fotografiemi v tištěných přílohách a v rozšířené sadě i na přiloženém CD. Obrazové přílohy by mohly pomoci nejen pro lepší orientaci

a představu o vybraných pamětihodnostech, ale také upoutat čtenářovu pozornost, aby měl chuť zmíněná místa navštívit.

Informace o současném dění a zjištění, že „památky stále žijí“ by také mohly být motivem pro zapojení čtenářů, nejen z řad řepských obyvatel, do místního společenského života.

Vyhledávání a shromažďování podkladů bylo pro mne především na počátku obtížné. Nevěděla jsem na koho se obrátit, a v kterých institucích začít hledat. Měla jsem před sebou několik překážek. Jednou z nich byl nedostatek informací o historii kostela Panny Marie Vítězné na Bílé Hoře ve 20. století. Také se mi nepodařilo navštívit vnitřní prostory Velké hospody na Bílé Hoře, která je dlouhodobě uzavřena.

Během svého bádání jsem se mnohokrát setkala s chybami nebo nepřesnými informacemi v mě dostupné literatuře. Tak jsem například až téměř před koncem své práce dostala do rukou materiály, které přisuzují autorství stavby kostela Panny Marie Vítězné Janu Blažejí Santinimu, i když se o něm některé prameny vůbec nezmiňují. Jeho účast při stavbě tohoto kostela nejspíš zůstane i nadále nepotvrzena.

Měla jsem ale velké štěstí, že jsem se setkala jen se samými ochotnými lidmi z řad jeptišek, farářů a místních starousedlíků, kteří mi při hledání informací velmi pomohli.

Při svém bádání jsem čerpala z fondů Národního archivu, Archivu Národního památkového ústavu v Praze a soukromého Archivu Kongregace sv. Karla Boromejského v Praze. Dále jsem pracovala s publikacemi z Národní knihovny, Knihovny Národního muzea a Knihovny Národního památkového ústavu. V průběhu hledání v dostupných pramenech mi ve velké míře pomohly pracovnice Městského úřadu Prahy 17, které mi poskytly ke studiu řepskou kroniku. Za nejvíce poznatků vděčím matce představené Konsolátě Mgr. Miroslavě Frýdecké, od níž jsem dostala nejen užitečné kontakty, ale především pro mne byla přínosná její znalost problematiky klášterní historie a dějin celé Kongregace. Též mi pomohla získat ucelenější pohled na události druhé poloviny 20. století, které se bezprostředně týkají řepských sakrálních památek. Vyprávěla mi i o náročné rekonstrukci kláštera sv. Karla Boromejského a kostela sv. Rodiny, kterou sama vedla. Velkou měrou mi pomohla PhDr. Helena Čížinská, která mi poskytla svůj doposud nevydaný článek o beuronské výzdobě kostela sv. Rodiny a také mi přiblížila problematiku památkové péče v současné době. Mnoho podnětných

informací a materiálů jsem získala od řepského rodáka a zastupitele Prahy 17 Jaroslava Hájka, který mi velmi ochotně zapůjčil některé své nashromážděné prameny a předal několik cenných rad a zkušeností.

Další poznatky a ucelenou představu o zdejší historii jsem získala během návštěvy samotných řepských památek a jiných staveb s nimi úzce spjatých jako např. Břevnovský klášter nebo hlavní sídlo Kongregace sv. Karla Boromejského. Druhé uvedené místo bych bez souhlasu řádových sester nemohla jako běžný turista navštívit. Naskytla se mi možnost prohlédnout si Dům sv. Notburgy s překrásnou renesanční výzdobou.

Pro mne osobně velmi podnětné bylo setkání s otcem Janem Kohlem, z jehož vyprávění jsem mohla poskládat mozaiku historie 20. století kostela Panny Marie Vítězství na Bílé Hoře.

Celý text své práce jsem se snažila strukturovat tak, aby mohl posloužit jako podklad pro pedagogy při výuce nebo jako materiál při práci žáků a studentů. Domnívám se, že toto téma má velké didaktické využití, a to především pro zpestření výuky žáků místních základních škol. Prohloubení znalostí o místě bydliště by mohlo pomoci k vytvoření hlubšího vztahu k tomuto regionu a k historii českých zemí.

Myslím si, že by tato práce mohla sloužit jako základ pro vytvoření projektu pro žáky druhého stupně základních škol, který by v sobě zahrnoval historii, architekturu, dějiny umění atd. a na konkrétních místech a památkách je přiblížil. Došlo by k vytvoření mezipředmětových vztahů mezi dějepisem, částečně i zeměpisem, občanskou a výtvarnou výchově s využitím návaznosti na vlastivědu a prvouku.

Při mém více než dvouletém hledání a shromažďování informací a samotném sestavování textu jsem měla možnost potkat mnoho zajímavých lidí. Překvapilo mě, kolik řepských obyvatel má zájem nejen o historii, ale také o rozvoj celé obce. Ve svém volném čase pracují pro svou obec, investují peníze a pořádají společenské akce. Sama jsem si prohloubila své znalosti nejen o městské části Řepy, ale také mě tato práce přivedla k většímu zájmu o historii 20. století, především postavení katolické církve za komunismu v Československu.

Tomu, zda popisované památky budou návštěvníkům líbit nebo v nich zanechají alespoň kladný dojem a třeba se sem i vrátí, nezáleží asi příliš na této práci. Pokud ale bude alespoň slabým vodítkem či prostředníkem vytvoření vztahu

k těmto místům, snad splnila svůj a můj hlavní cíl. Věřím, že práce byl a přínosem nejen pro mě ale pro budoucí čtenáře ať již studenty, kteří přijdou po mě nebo jí sama využiji v praxi.

POUŽITÁ LITERATURA

1. Prameny

Archiv Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského; Jiří Mašek – Tomáš Skořepa, Restaurátorské zprávy, 1996–1997, 2005–2006, archiv NPÚ HMP. CERMAN, J. Kronika obce Řepy. 1958.

Kronika milosrdných sester sv. Karla Boromejského, díl II., 1845–1862.

Kronika milosrdných sester sv. Karla Boromejského, díl.X., 1948–1952.

Archiv Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského, f. Praha Řepy, k. VIII., Seznam historických článků – SCB.

Archiv Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského, f. Praha Řepy, k IX., Seznam historických článků – SCB.

Národní archiv, Fondy Státní památkové správy, k. č. 18, 773.

2. sekundární literatura

ARBES, J. Okolí Prahy. Praha: SNKLHU 1960.

BALAJKA, B. Přehledné dějiny literatury. I, Dějiny české literatury s přehledem vývojových tendencí světové literatury do devadesátých let 19. století. Praha: Fortuna 1996. ISBN 80-7168-366-3.

BĚLOHORSKÉ BRATRSTVO. Seznam členů Bratrstva Bělo – Horského pod ochranou Panny Marie Vítězné, kteří každoročně přispívají ke konání služeb Božích v chrámu Páně na Bílé Hoře u Prahy, nejvyšším dvorním dekretem ze dne 1. října r. 1812 opět otevřeném. Praha : Unie 1903.

BĚLOHORSKÉ BRATRSTVO. Seznam členů Bratrstva Bělo – Horského pod ochranou Panny Marie Vítězné, kteří každoročně přispívají ke konání služeb Božích v chrámu Páně na Bílé Hoře u Prahy, nejvyšším dvorním dekretem ze dne 1. října r. 1812 opět otevřeném. Praha : Unie 1911.

BÍLEK, T. V. Statky a jmění kolejí jezuitských, klášterů, kostelů, bratrstev a jiných ústavů v království Českém od císaře Josefa II. zrušených: dle pramenů povodních. Praha : F. Bačkovský 1893.

BLAŽÍČEK, O. Slovník pojmů z dějin umění : názvosloví a tvarosloví architektury, sochařství, malby a užitého umění. Praha : Odeon 1991. ISBN 80-207-0246-6.

BOHÁČ, Z. Poutní místa v Čechách. Praha: Debora 1995. ISBN 80-7033-844-X.

- ČÍŽINSKÁ, H. Beuronská umělecká škola v opatství svatého Gabriela v Praze. Praha: Ars Bohemica 1999. ISBN 80-902381-4-9.
- ČÍŽINSKÁ, H. Kánon a beuronští umělci. Praha: Společnost přátel beuronského umění 2002. ISBN 80-903138-0-9.
- DACÍK, T. Církevně politický vývoj u nás po 2. světové válce. Brno: CERM 2000. ISBN 80-7204-153-3.
- ELŠÍKOVÁ, M. Dobré dílo Anastázie Opaska. Praha: Monika Vadesová-Elšíková 1999. ISBN 80-902602-1-7.
- FOLTÝN, D. - SOMMER, P - VLČEK, P. Encyklopedie českých klášterů. Praha: Libri 1997. ISBN 80-85983-17-6.
- FRIČ, J. V. Paměti I. Praha: Nákladem Českého knihkupectví a antikvariátu (Dr. Frant. Vaškovský) 1891.
- HÁJEK, J. - SVOBODA, J. Kniha o Řepích. Praha: MILPO MEDIA s.r.o. 2006. ISBN 80-87040-02-3.
- HAVLÍČKOVÁ, H. Dědictví. Kapitoly z dějin komunistické perzekuce v Československu 1948-1989. Olomouc: Votobia a Poznání 2002. ISBN 80-7198-535-X.
- HERAIN, K. V. České malířství od doby Rudolfínské do smrti Reinerovy. Příspěvky k dějinám jeho vnitřního vývoje v letech 1576 – 1743. Praha: Nákladem F. Šimáčka 1915.
- HOLUB, B. J. Paměti farnosti u sv. Markéty v Břevnově a blízkém okolí. Praha: B. J. Holub 1890.
- HORYNA, M. - NOVOSADOVÁ, O. Stavebně historický průzkum, Praha – Bílá Hora, kostel Panny Marie, Praha: Státní ústav pro rekonstrukci památkových měst 1977.
- HRDLIČKA, J. Pražská heraldika, znaky měst, cechů a měšťanů; Praha: Public History 1994. ISBN 80-901432-8-8.
- HRUBEŠ, J. - HRUBEŠOVÁ, E. Pražské domy vyprávějí...IV. Praha: Orion 1999. ISBN 80-200-0821-7.
- CHODURA, R. Malý slovník pojmů sakrální architektury. Stručný výklad pojmů typologie sakrální architektury a stavebně-historického tvarosloví]. České Budějovice : Jihočeská univerzita, Teologická fakulta 1999. ISBN 80-7040-312-8.
- JURÁSKO, L. Církevní řády a kongregace v českých zemích. Praha: Fenix 1991. ISBN 80-85245-11-6.

- KLÍMA, A. Dlouhá válka (1618–1648). Praha: Slovo 2000. ISBN 80-902-817-0-2.
- KOŠNÁŘ, J. Poutní místa a památné svatyně v Čechách. Praha: V. Kotrba 1903.
- KOVAŘÍK, P. Klíč k pražským hřbitovům. Praha: Lidové Noviny 2001. ISBN 80-7106-486-6.
- KRÁSL, F. Arnošt Harrach, kardinál svaté církve římské a kníže arcibiskup pražský: historicko – kritické vypsání náboženských poměrů v Čechách od roku 1623–1667. Praha: Arcibiskupská tiskárna 1885
- KUBAČÁK, A. Dějiny zemědělství v českých zemích. Díl 1, Od 10. století do roku 1900. Praha: Česká zemědělská tiskárna 1994. ISBN 80-7084-109-5.
- KUČERA, Antonín. Tisíc let obce Řepy. Praha: MNV Praha 6–Řepy; 1990
- Lexikon obcí pro Čechy I., zpracován na základě sčítání lidu ze dne 31. 12. 1900. Vídeň: C. K. Statistickou ústřední komisí 1904.
- MAURIS, A. Dějiny Anglie. Praha: Nakladatelství Lidové noviny 1998. ISBN 80-7106-084-4.
- MERHAUTOVÁ, A. - TŘEŠTÍK, D. Románské umění v Čechách a na Moravě. Praha: Odeon 1983.
- MIKULECKÁ, L. Velká Hospoda na Bílé Hoře. Praha : Interpress - Mezinárodní organizace novinářů 1976.
- MRÁZ, B. – MRÁZOVÁ, M. Encyklopedie světového malířství. Praha: Academia 1988.
- PETRÁČKOVÁ, V. – KRAUS, J. Akademický slovník cizích slov : [A-Ž]. Praha: Academia 1997. ISBN 80-200-0607-9.
- PODLAHA, A. Posvátná místa království českého: Dějiny a popsání chrámů a kaplí, posvátných soch, klášterů a jiných pomníků katolické víry a nábožnosti v království českém. Řada první, Arcidiecése Pražská V., Vikariát Libocký ; Praha: Dědictví Svatojánské 1911.
- POCHE, E. Praha krok za krokem. Praha – Litomyšl: Paseka 2001. ISBN 80-7185-373-9.
- POCHE, E. - HORYNA, M. - JANÁČEK, J. Praha na úsvitu nových dějin. Praha: Panorama 1988.
- PREISS, P. Václav Vavřinec Reiner. Praha: Odeon 1971.
- PROFOUS, Antonín: Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny; III.díl. Praha: ČSAV 1951.

- ROUBÍK, Fr. Silnice v Čechách a jejich vývoj. Praha: Společnost přátel starožitností československých 1938.
- ROYT, J. Obraz a kult v Čechách v 17. a 18. století. Praha: Karolinum 1999. ISBN 80-7184-662-7.
- ROYT, J. Poutní místo Panny Marie Vítězné na Bílé Hoře. Praha: vyd. Petr Kaška 1996.
- SEDLÁČEK, A. Místopisný slovník historický království Českého. Praha : Bursík a Kohout, 1909.
- SEDLÁK, J. Jan Blažej Santini. Setkání Baroku s gotikou. Praha: Vyšehrad 1987.
- SVOBODA, B. - POLC, J. V. Josef Beran. Životní příběh velkého vyhnance. Praha: Vyšehrad, spol. s. r. o. 2008. ISBN 978-80-7021-937-9.
- ŠKODA, E. Pražské svatyně. Praha: Libri 2002. ISBN 80-7277-098-5.
- ŠROM, F. Hystorycký původ nábožné uctivosti k Panně Marii na Bílé hoře. Praha: A. Kraft 1813.
- TEIGE, J. – KUFFNER, H. - HERIAN, J. Na Bílé Hoře. Osudnou událost z českých dějin. Praha: Nakladatel A. B. Černý 1911.
- VLČEK, V. Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948–1964. Olomouc: Maticе cyrilometodějská 2004. ISBN 80-7266-179-5.
- VLČEK, V. Ženské řehole za komunismu (1948–1989) Sborník příspěvků z konference pořádané Konferencí vyšších představených ženských řeholí v ČR a Českou křesťanskou akademií dne 1. října 2003 v kostele sv. Voršily v Praze. Olomouc: Maticе cyrilometodějská s. r. o. 2005. ISBN 80-7266-195-7.
- WIRTH, Z. Klášter a poutní místo kostel na Bílé Hoře. Praha: Nakladatelství A. B. Černý 1921.
- HOROVÁ, A. Nová encyklopedie českého výtvarného umění / Anděla Horová. N – Ž. Praha: Academia 1995. ISBN 80-200-0522-6.
- DVORSKÝ, F., v Ottově Slovníku naučném: Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí, Díl 4, Praha: Vydavatel a nakladatel J. Otto 1891.
- PREISS, P. K činnosti rodiny Asamů v Čechách a ve Slezsku. In: Barokní umění a jeho význam v české kultuře. Sborník sympozia, které pořádala Národní Galerie k postě v Praze k připomenutí osobnosti a díla Oldřicha J, Blažíčka ve dnech 11. a 12. prosince 1986. Praha: Národní galerie 1991.

3. periodika

VARHANÍK, J – PRIX, D. – ZAVŘEL, J. K počátkům kostela sv. Martina v Praze 6 – Řepích, Zprávy památkové péče 8, 1992, s. 7–16.

Farní věstník úřední pro farnost Libockou, ročník 5., č. 1, v Liboci 1. 1. 1912, vytiskla farnost.

ČÍŽINSKÁ, H. Praha 17 – Řepy. Heslo pro 6. díl Umělecké památky Prahy, v tisku. Kriminalistika. Revue pro kriminologii a trestní právo, ročník III.,č.4, v Praze duben 1948.

Müllerova mapa Čech. Květy. 1990; ročník 1990; č. 17/květen.

Řepské listy 6, číslo 10, ročník 2, str.3 noviny, říjen, 9.

KELLER, J. Odboj proti nacistům v Řepích. Řepy'97, informační zpravodaj MÚ Praha - Řepy, č. 4, ročník 3, s. 3. Rek. Č. MP – 2/95.

DOSEDĚL, J. Kaňonem vzhůru do sídliště. Řepy'93, informační zpravodaj MÚ Praha - Řepy, č. 4, ročník 9, s. 3. Rek. Č. MP – 2/95.

PODLAHA, A. Z účtů kostela na Bílé Hoře. In: Památky archeologické, č. 28, r. 1916, redakční číslo.

HORYNA, M. Neznámé pražské dílo Jana Blažeje Santiniho. In: Umění, č. 3, 1983 Nakladatelství akademie věd, Praha.

SUCHEL, J. Domov sv. Karla Boromejského. Řepy '97, informační zpravodaj MÚ Praha –Řepy, č. 6, ročník 3 , s. 3. reg. č. MP –2/95.

RESUME

Diplomová práce Významné kulturní památky Řep v kontextu regionální historie se snaží čtenáři přiblížit kulturní hodnotu městské části Řepy. Nezaměřuje se na historii obce, ale jejím hlavním cílem je představit méně známé, přesto umělecky hodnotné stavby nacházející se na území obce. Při svém vzniku byly tyto historické památky určeny k službě bohu, ale velké historické události českých dějin byly příčinou častých společenských změn, které zasáhly i řepské sakrální budovy. V některých historických etapách nebyly tyto stavby využívány je svému původnímu účelu.

Práce je rozčleněna do pěti částí. První z nich uvádí čtenáře do historického a společenského kontextu. V následujících kapitolách jsou představeny jednotlivé památky z historického, architektonického a ikonografického pohledu. První zmíněnou památkou je kostel Panny Marie Vítězné na Bílé Hoře, jehož historie je úzce spojena s významnou bitvou, která se na tomto místě odehrála. V třetí kapitole se čtenář seznámí s historickou stavbou Velké hospody na Bílé Hoře, která měla původně sloužit jako řeholní dům servitů. V následující kapitole je popsán Domov sv. Karla Boromejského, jenž je místem neobvyklého spojení světa seniorů, vězeňkyň a řeholnic. Pátá kapitola zavádí čtenáře do samotného srdce obce, kde se nachází původně románský kostel sv. Martina.

Tato práce nemá pouze poskytnout přehledné informace o zmíněných stavbách, ale upozornit širokou veřejnost na unikátní památky, které by jinak mohly zapadnout v panelákové šedi.

RESUME

The thesis named „Regional History of Řepy“ is supposed to give us a clue about cultural values of municipal district Řepy. It does not really deal with the history of the district itself but its main aim is to introduce artistically valuable sights of this particular area. They all were meant to serve to God. However, the buildings were not always used only for religious purposes due to historical events and changes in the Czech history.

The thesis is divided into five parts. The first one gives us a historical and social context. Then, individual sights from historical, architectural and iconographical point of view are introduced. The first mentioned monument is a church Panny Marie Vítězné na Bílé Hoře (The Church of Our Lady of Victory at the White Mountain), which history is closely connected with an important battle which took place there. The third chapter gives us details about a historical building Velká Hospoda na Bílé Hoře (A Great Pub on the White Mountain) which originally functioned as a home of Servits. In addition, the home of St. Karel Boromejský is described in the following chapter. It was a special place where lives of seniors, female prisoners and nuns were mixed. The fifth chapter leads us to the very heart of municipal district where we can find an originally romanesque Church of St. Martin.

The thesis' aim is not only to provide us with general information about mentioned buildings but also to attract the general public's attention to unique buildings which could be otherwise absorbed to grey blocks of flats.